

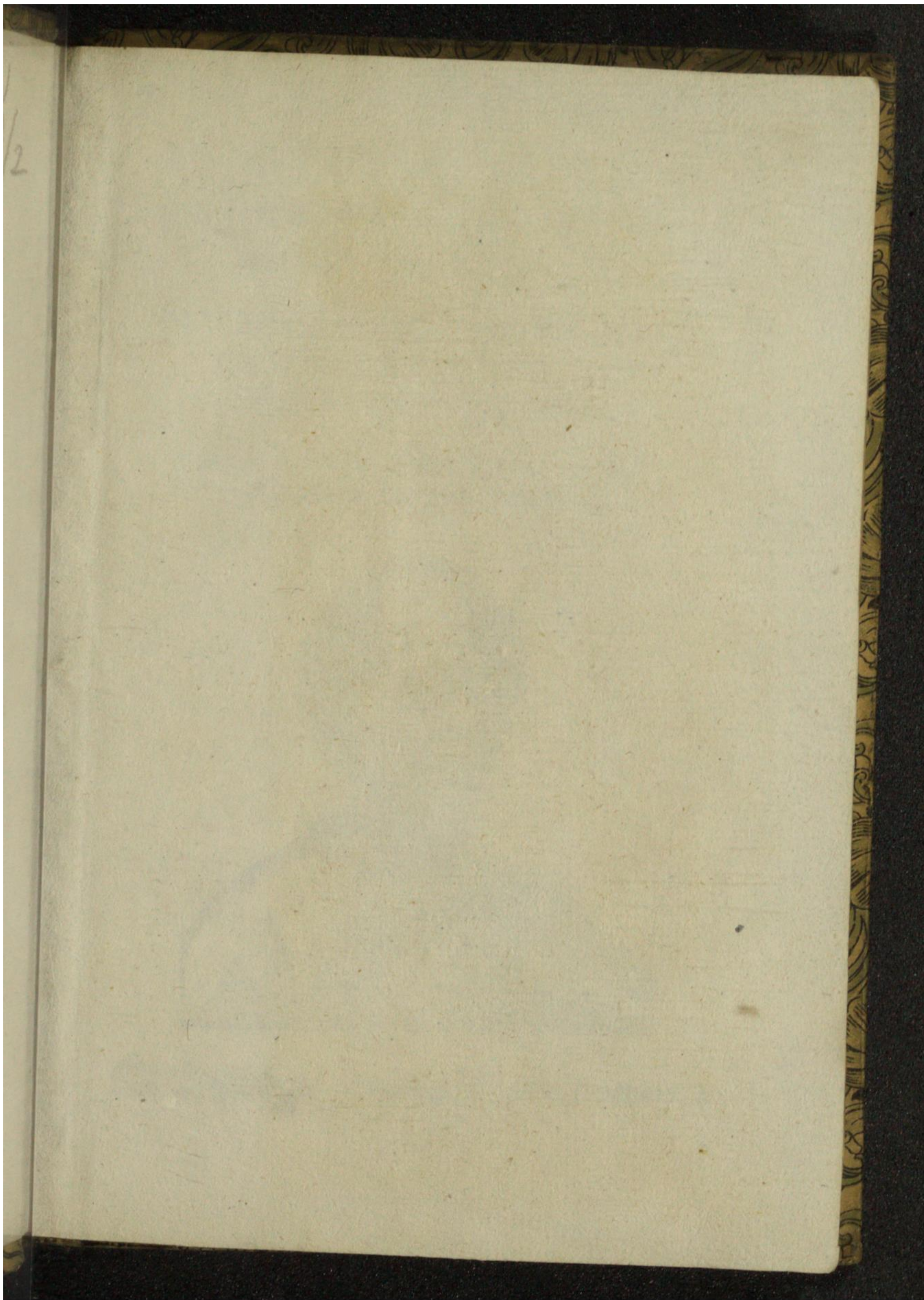

PHILOTHEI
MEDICI PRÆSTANTISSIMI
COMMENTARIA IN APHORISMOS HIPPOCRATIS,

NVNC PRIMVM E GRÆCO IN LATINVM SERMONEM CONVERSA

LVDOVICO CORADO MANTVANO INTERPRETE.

Cũ Priuilegio Senatus Veneti p annos .x

COSMO MEDICI
Florentinorum Duci Ludouicus Côradus de Austria Mantuanus.

EMINEM Græcorum accepimus post hominesnatos, uel Philosophorum, uel medicorum Cosme Dux amplissime, cuius grauior fuerit authoritas, quàm Hippocratis Coi, testantur id (ut de cæteris taceam) duo philosophorum principes Plato & Aristoteles, Nam Plato in inuestigatione naturæ Hippocratis decreta potissimũ secutus est, ab eis'q; ne transuersum quidem unguem discessit. Aristoteles philosophorum Deus cum totius physiologiæ fundamenta iaceret, Hippocratis sentē

tiam de mutua elementorum transmuta tione certissimis, ac firmissimis argumen tis cõprobauit, Democriti uero & Em pedoclis reliquorumq; philosophorum do gmata meras esse nugas apertissime ostē dit. Medicinæ autem parentem fuisse Hippocratem declarant, tum statuæ cô muni Græcorum consilio huic uiro posi tæ, quem honorem nemo unquam medico rum, neqq; nostra, neq; maiorum nostro rum memoria consecutus est, tum maxi mi ac potentissimi regis literæ. tum sex centa medicorum testimonia. Ex quibus facile intelligitur uetustissimam fuisse opi nionem sine Hippocrate artē medicam, neq; recte intelligi, neq; prudenter exerce ri posse. Huius grauissimi uiri multa quidem extant & præclara memoriæ ac literis prodita, sed nihil magis admirati

ſunt poſteri, quàm breues illas ſententias ſi tamen ſententiæ potius quàm oracula ſunt appellandæ, in quibus diuinus ſenex utranq; partem medicinæ admirabili quadam ratione cõplexus eſt, nihilq; præter miſit, quod ad abſolutionem et perfectionem artis medicæ pertineret. Has cum & rerum, & uerborum obſcuritate non facile intelligerentur, poſt Galenũ illuſtrãdas, & interprætandas ſuſcepit Philotheus inter Græcos medicus non ignobilis, quem ego in hoc negotio multis nominibus laudandum exiſtimo, Primum quòd ad Hippocratis ſenſum, & opinionem ita penetrauit, ut Hippocrates ſeipſum interpretari uelle uideatur, Deinde quòd in eo eſt lenitas orationis, purum & candidum dicendi genus, quod legentium animos incredibili afficiat uoluptate. Acce

dit breuitas nõ quæ obscuritatem pariat, sed quæ lectorem semper attentiorem diligentioremq; teneat, cum nihil quod ad rem propositam spectet, ab eo desideretur, nihil redundans aut superuacaneum inueniatur, quam ob rem illud uere possum affirmare neminem, uel Græcorum uel latinorum in interpretando Hippocrate ad Hippocratis grauitatẽ atq; adeo maiestatem Philotheo propius accessisse. Hunc ego interpretem superiori hieme, ut medicinæ studiosis consulerem, e Græco in latinum conuerti, quem sub tui nominis inscriptiõe diuulgandum esse iudicaui, cum te studiosi omnes ut patronum amplectantur, ut Italiæ nostræ lumen merito colant & obseruent, in te enim abunde sunt uirtutes omnes, quæ ab integerrimo rerum publicarum Duce po

ſtulantur. Diuinus Plato beatas fore ciuitates ex iſtimabat ſi eis, uel philoſophi, uel philoſophorum ſtodioſi dominarentur, Beatiſſima igitur eſt te Duce Florentia, cui uerus philoſophus, hoc eſt optimus, & prudentiſſimus Chriſtianus dominatur, uere autem beatiſſima eſt, nam ab ea cæteræ Italiæ ciuitates religionis, probitatis & integritatis exempla petere poſſunt. Nam quid ego dicam de optimarum artium ſtudiis? quæ in Imperio tuo florentiſſima ſunt, ut omnes intelligere poſſint te nihil aliud cogitare, niſi ut ij quibus præſis honeſti, & beati ſint. Nihil faciam inſolenter, neq; aggrediar ad laudes optimi poſt hominum memoriam, & ſanctiſſimi principis, quem pro dignitate laudare nemo unquàm ſatis commode poterit. Illud tantum dicam ampliſſi-

mis monumentis consecrandam esse memoriam tui animi magnitudinis, tuæ liberalitatis, ac prope singularis prudentiæ ut nulla unquã temporum iniuria res tuas præclarissimas in otio gestas ex animis hominum delere possit. Cum igitur ad egregias animi tui dotes adiungatur incredibilis humanitas, nõ grauaberis Dux amplissime, has laborum, & uigiliarum mearum primitias hilari uultu accipere, Coradumq; tuum in eis, qui tibi addicti, dediti, & obstricti sunt, numerare. Venetijs, idibus sept.

INDEX EORVM QVAE IN COMMENTARIIS CONTINENTVR.

MARTIANVS ROTA AD LECTOREM.

PHilotheus, qui a nonnullis Theophilus dictus est, medicus fuit per quam eruditus, & quantum coniectura assequi licet Aristotelicis disciplinis haud leuiter imbutus. Nam & eius de vrinis liber qui pridem latinus factus est peripateticam methodum sapit: & hæc nunc primum in latinum sermonem translata eius commentaria, tanta sunt diligentia & arte conscripta, ut neminem fore existimem, qui nõ etiam postquam Galenum legerit, magnopere ista percurrisse gaudeat: Siquid est enim obscurius ab Hippocrate prolatum id ipse quam primum exponit, deinde quibus in temperaturis, ætatibus, temporibus & morbis sententia eius contineatur aperte declarat: postremo causam omnium quæ dicantur optimam adducit, & siquid dubitabile superest postmodũ accurare diluit: tãta breuitate & facilitate, ut nullum in eius dictione aut sensum impertinens, aut verbum ociosum reperias, nihilque tam obscurum sit quod non a quouis mediocriter erudito statim assequi possit. Quam ob rem non est lector quod dubites, quin ex huiusce libri paruitate, magnam doctrinæ frugem reportaturus sis vale.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN PRIMVM APHORISMORVM HIPPOCRA- TIS, INTERPRETE LVDOVI CO CORADO MANTVANO.

VID est Aphorismus? Aphorismus est oratio breuis pfectã sñiam neq; pluribus neq; paucioribus, q̃ opus sit, verbis indicans, vel est oratio, quod ad verba quidem attinet obscura, breuibus autem sententiis referta. Qua de causa dictus est Aphorismus? quoniam in eo circumscribatur sententia, neq; vllum habeat commertium cum iis, quæ ipsam vel antecedere, vel subsequi possent. Animaduertendum autem est, opus hoc duplici procœmio constare, primum enim Hip. sententiam suam enunciat, qua quidem in re videtur potius dehortari & deterrere studiosos, quàm eos accendere ad hanc artem capessendam, vt cũ dicit (vita breuis, ars vero longa) Deinde suadet quid sit faciendum, vt cum enuntiat (non solũ seipsum oportet præbere idoneum, & quæ sequuntur.

VITA breuis, Ars vero longa, occasio autem præceps, experimentum vero periculosum. 1.

VITAE nomen multiplex est, vita enim locus dicitur, cuius rei gratia vocamus ea animalia, quæ & in terra & in aqua viuere possunt, vtranq; vitam viuentia, vt vituli marini, & crocodili, & reliqua id genus, vita etiam pro studio vsurpatur, ideo solemus proferre, hominem hunc medici vitam exercere, illum autem Philosophi. Appellatur etiam vita viri & vxoris in matrimonio coniunctio, hinc oritur ille modus loquendi, hominẽ hunc cum hac vel illa muliere vitam agere. Præterea vita idem

est, quod animæ vel virtus vel vitium, vt cum pronuntiamus, hunc temperantem esse vita, & ornatum, illum autem contra intemperantem. Vita etiam sumitur pro eo tempore, quo spiritum ducimus, hac enim de causa eum, qui diem suum obiit, vita priuatum esse dicimus, hoc igitur loco uita apud Hip. in hoc quinto & extremo significato sumitur, quæ quidem uita breuis est (ut dicebam) si ad artem referatur, cum multæ sint pro priæ ipsius partes, quas nunq̃ perfecte assequi possumus. Quot sunt præcipuæ partes medicinæ? duæ, spectatiua, & actiua. Vtraque harum in complures partes subdiuiditur. spectatiuæ quidẽ alia de natura, alia de signis, alia de causis tractat. Quæ ad naturam attinet pars, subdiuiditur in elementa, temperaturas, membra, actiones, hæc autem alia ratione in plures secantur partes. Quæ autem de causis tractat, ea præcipue tres causas considerat, quarum prima primitiua, altera abdita, tertia continens appellatur. Restat tertia pars, quæ signa complectitur, hæc autem signa sunt eiusmodi, ut ex iis uel præsentia cognoscamus uel futura prædicamus, uel superiora nobis ipsis in memoriam redigamus. Pars uero actiua medicinæ complectitur id, quod integra fruitur ualetudine, & id quod curatione indiget, quod autem curatione indiget, triplici ratione curatur, uel ratione victus, uel pharmaco, uel chirurgia, ex his ea pars, quæ ad rationem victus attinet, uel senibus inseruit, uel ægrotantibus, uel iis, qui ex morbo conualuerunt, uel iis, quibus cauere, uolumus, ne cum bene ualentes sint, in morbũ incidant. Vt autem in uniuersum dicã multa super iis in uestiganda sunt; longa igitur est ars inuentionis, disciplinæ ac pfectionis partium gratia; non enim fieri potest, ut homo unus omnia inueniat, & discat, & perficiat. Quin ipse Hip. testis est medicam artem longiorem esse, quam ut homo etiam si quam diutissime uiuat, eam perfecte assequi possit (occasio quidem præceps) hoc est remediorum & morborum, cum præcurrat, & sensum nostrum subterfugiat, ideo difficillimum est ipsam cognoscere, ut non sine ratione admoueantur pharmaca, sepenumero enim accedens medicus ad uisendum ægrotum cognouit huic merito adhiberi posse hoc, uel illud pharmacum. Cum autem duabus horis post denuo ad eundem ue-

nisset, coactus est mutare sententiam, cum aliud tempus superuenerit. Hoc igitur una cum materiæ fluxu facit, ut præceps sit occasio, non enim potest in eodem homine bis eadem ratione occurrere, nam sæpe solet usu uenire, ut cum nutrimento indigeat ægrotus, & iam cibandus sit, inuadat eum accessio febris, uel aliquod aliud symptoma qđ impediat, quo minus cibari possit (experimentum uero periculosum) hæc est inexperientia eorum, quæ conducant, ob dignitatem subiecti, idest corporis, non enim lapides, & lutum, & coria, (quemadmodum in aliis artibus) subiacent medicæ arti, in iis enim possumus uarie quidem, sed impune periculum facere, si quis enim uel ligno, uel coriis, in opere faciundo abutatur, nullum ex eo periculum procreatur, cum autem imperitus artis medicę in humano corpore curando periculum sui faciat, periculosum est, nam praua experientia in pernitiem animalis redundat. Rursus autem iudicium est difficile (hæc autem est ratio) cum ægre percipi possit, adhuc enim dubitant philosophi de cœlo utrū corpus sit, an incorporeum, & si corpus, vtrū finitum, an infinitum. eodem modo & medicæ artis ratio, ut patet ex pluribus & variis opinionibus in arte medica.

OPORTET autem non modo se ipsum exhibere promptum ad ea, quæ decent, facienda, uerum & ægrotantem, & eos qui adsunt, & exteriora.

HIC Aphorismus consilium Hip. explicat. oportet (inquit) medicum non solum seipsum præbere idoneum ad ea facienda, quæ decent, hoc est moratum esse, placidum, & facilem ad ægrotantem modeste accedentem, & ea, quæ ad eius officium spectant, non sine ratione facientem, verum etiam ægrotantem eo esse ingenio, ut ei medicus facile persuadere possit, & ministros idoneos esse, & ad interrogandum, & ad respondendum, ne quid molesti nuntient ægrotanti, & exteriora cōspirantia. Exteriora autem nominat cōtinentis nos aeris naturam, & domesticas perturbationes, necesse enim est hæc

omnia concurrere, quæ ad cõparandam sanitatẽ expectant

IN perturbationibus uentris & vomitibus. spontinis si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus contra.

CVM sit Hip. propositũ pertractare de euacuatiõe naturali & artificiosa coactus est consequenti quodam orationis ordine uentris mentionem facere, præterea a uentre nunc incipit (hoc est a' uentriculo, in quem ingeritur cibus) quoniam cõcoctio primum in hac parte fiat. differt autem utique purgatio ab euacuatione, quoniam hæc, quæ nos liberat ab eo quod qualitate noceat, purgatio uocatur. euacuatio autem, quæ ab eo, quod quantitate. hoc igitur loco sermo Hipp. est de naturali euacuatione secundum qualitatem, hoc enim (qualia) qualitatem significat, præterea purgari dictum est de euacuatione secundum qualitatem non tamen artificiosa. (in perturbationibus uentris, & excretionibus ex iis prouenietibus, & spontiuis uomitibus, si qualia oportet purgari, purgentur, hoc est, quæ qualitate offendunt, conducit: ægrotantes enim bene ferunt liberati a cacochymia. si autem aliorum quorundam humorum purgatio fiat, & non eorum, qui offendant, cõtrarium efficitur, neque conducit, uerum & difficilius ferunt ægrotantes. ad illos autem, qui rogant, quid sit, cur Hip. prius de naturali, quà m de artificiosa euacuatione uerba fecerit, dicimus artem imitari naturam, non naturam artem.

SIC & vasorum inanitio, si talis fiat, qualis fieri debet, confert & bene tolerant, sin minus, contra.

CVM prius de naturali euacuatione pertractasset, nunc accedit ad artificiosam, & dicit, (sic & vasorum inanitio) hoc est eodem modo etiam artificiosa euacutio, quo & naturalis, uasorum autem inanitio est euacuatio uasorum continentium humores, ut sunt uenæ & arteriæ. rursus igitur de artificiosa

euacuatione, quemadmodum & de naturali dictum est (si qualia oportet fieri, fiant) hoc est qualia oportet euacuari, conducit omnibus corporis partibus, ægrotantes enim beneferunt, si autem secus fiat, contrarium efficitur, ut si biliosa materia redundans subiaceat.

INSPICERE itaque oportet & tempus, & regionem, & etatem, in quibus conueniat, aut non.

SI enim quis hæc omnia animaduertet, tutius ad lædentis humoris euacuationem perueniet, verbi causa in corpore flauabile repleto has omnes notas inspicere oportebit, si tempus sit æstiuum, & ægrotans in ætate consistenti, & locus sit calidus. Sic etiam in pituita si hiems sit, si ægrotans senex, & locus frigidus sit. præterea & morbi forma, ut tertiana febris a flaua bile prædominante generatur, quartana ab atra bile, quotidiana autem a pituita. Si igitur quis hæc ut deceat considerauerit, exquisite ad euacuationem accedet. hoc autem (in quibus conueniat, aut non) idem est ac si dicaret, in quibus conueniat, uel non conueniat talem humorem euacuare. sciendum autem est Hip. veteri consuetudine morbi nomine intelligere causas, accidentia, & morbos.

HABITVS exercitatorum qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremis constiterint: neq; enim possunt in eodem permanere, neque quiescere, cum vero non quiescat, neque possunt proficere in melius. reliquum est igitur ut decidant in deterius. his de causis bonum habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutriri incipiat.

EXERCITATOS. uocat athletas, bonum autem habitum, multam carnositatem, summum autem ultimum. in

exercitatis igitur ipse i summo bonus habitus periculosus est, propterea quod facultates naturales nō quiescant(ut ipse dicit Hip.) ipsarum enim quies mors est, cum igitur non quiescant, necessario fit chyli generatio, sanguificatio, distributio; ubi autem facienda sit appositio, non relinquitur locus, æque autem ubi non potest fieri appositio neq; agglutinatio; ubi autē agglutinatio fieri non potest, neq; assimilatio, Quid igitur restat?ut in deteriorem partem cedant superfluitates corporis læsæ. Hac igitur de causa bonum habitum soluere oportet per sanguinis missionem, ut denuo refici corpus incipiat, hoc autem oportet quamprimum fieri, ne facultates dissoluantur, uel ne sanguinis redundantiam consequantur affectus cōnsequi soliti, vʒ morbus lateralis, angina, & aliquid eiusmodi, in exercitatis autem nocet multa carnis copia, periculum enim est ne in ipsis suffocentur uirtutes.

NEQVE compressiones ad extremum ducendę, periculosūm enim, sed qualis fuerit natura eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit.

HOC loco disserit Hip. de ratione euacuandi, quod ad quantitatem attinet, non enim (inquit) ad extremum ducenda est eiusmodi euacuatio, nam vt bonus habitus immoderatus solet dissoluere, virtutem grauans & suffocans ipsam, sic & immoderata euacuatio, cum resoluat, & difflet, & corrūpat. ipsa autem in quantitate euacuatio metienda est ex viribus ægrotātis, quin & ex reliquis principiis, vt ex anni tempore, & regione, & ætate, & ex reliquis. A vasorum autem cōcidentia ostendit euacuationem. etenim vacuatis his, que continentur in vasis, & ipsis tanquā mole quadam leuatis concidentiæ affectus sequitur.

SIC & euacuationes, quæ ad extremum deducunt periculosæ, et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ.

HVIVS Aphorismi interpretatio omissa est a nonnullis sapientibus, qui existimauerunt Hip. hoc loco nugari. verum non ita est, nam posteaquã Hip. de quantitate materiæ disserens vsus est exemplo boni habitus, & eius curandi rationem ostendit, nunc vna cum exemplo sermonem in vniuersum transferens inquit se non in solo bono habitu hoc dicere, sed quodcũq; sit in quo euacuare oporteat, euacuationem ipsam non esse ducendam ad extremum, neque etiam refectionem, cum nihil quod modum excedat, sit laudandum.

VICTVS tenuis atq; exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis autem, in quibus non conuenit, periculosus. 4

PRAESENS Aphorismus ad rationem victus attinet, & ordine prolatus est, cum enim laborasset Hip. vt liberaret a redundantia & secundũ qualitatem & secundum quantitatem corpus inæquale, & a pernicie, quæ ex illa infertur, ad rationem victus præscribendam transfert sermonem, cum corpora impura quanto vberius nutrias, tanto magis lędas, nocet (inquit) exquisita & tenuis dieta, vz inedia in diuturnis affectibus. nam non solum a morbo non liberantur ægroti, verũ etiam eorum virtutes debilitantur. Quinetiam in morbis acutis, qui id non admittunt, periculosum est nihil dare, acuti autem morbi, vel acuti æquiuoce dicuntur, qui vsq; ad quartũdecimum diem extenduntur, vel simpliciter acuti, qui vsque ad septimum vel nonum diem, vel peracuti, qui vsq; ad quartũ. In his igitur qui æquiuoce sunt acuti, & in simpliciter acutis periculosæ sunt exquisitæ & tenues dietæ, hoc est inedia cum fieri non possit, vt ægrotans sine cibo possit tandiu sustinere. in peracutis autem nõ est inedia periculosa propter paucitatem dierum. hoc autem (qui id non admittunt) idem est, ac si diceret, in quibus conueniat, & in quibus nõ conueniat. Sciendum est autem sæpenumero melicratum, & modicum succũ ptisanæ sumi pro absoluta inedia, cũ parũ ab ea distet.

ET rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est, nam et repletiones, quæ ad extremum deueniunt graues sunt,

HOC loco etiam reprehendit victum illum qui est in summo tenuis, hoc est inediam, & immodicam repletionem, hoc est copiosum victum. vterq; enim, cum sit immodicus, nouitate naturam perturbat. Sciendum est autem, duas esse in ratione victus generalis differentias, quarum vna consistit in tenui, alia in copioso. Tenuis autem victus triplex est, hic enim est in extremo tenuissimus, vt est absoluta inedia, alter tenuissimus, vt est melicratum, tertius tenuis, vt ptisanæ succus. copiosus autem, vel est vt tota ptisana, vel copiosior, vt pisces & oua, vel copiosissimus, vt caro. est autem medius horum, vt panis lotus, vel placenta.

IN tenui victu ægri delinquunt, quo fit vt magis lædantur, quicunq; enim error committitur, maior in hoc fit q̃ in paulo pleniori victu, propterea etiam sanis periculosus existit valde tenuis constitutus et exquisitus victus, quoniam errores grauius ferūt. ob hoc igitur tenuis victus atq; admodum exquisitus eo, qui fit paulo plenior, magis periculosus.

IN tenui victu peccant ægrotātes paruifacientes inediā, et nō animaduertentes quanti referat abstinere se vel a pane vel a carnibus, & hac de causa magis lædūtur, si qua enim fiat offensio, grauior est in tenui victu, quā in paulo vberiori, cum natura nouitate cibi offendatur, hac igitur de causa tenuis in summo victus periculosus est. hoc ita esse sanorum exemplo comprobatur, si enim in illis (vt dicit hip.) periculosus est, q͂ errata grauius ferant, quanto magis in illis, in quibus virtutes sunt imbecillæ. Hac igitur de causa omnino tenuis in summo

victus periculosus est. adiectum est autem, (vberior vt plurimum) in quibusdã enim oportet ipsum adhibere, vt in peracutis morbis, si nihil prohibeat, hoc est si virtus non sit imbecilla, vel os ventriculi facile bilem contrahat.

EXTREMIS morbis extrema exquisite remedia optima sunt.

QVALES sunt morbi peracuti? in quibus intelligi nõ potest acutior in morbo motus. extrema igitur remedia sunt adhibenda, ex quibus vnum est inedia, ꝙ ad rationem victus attinet, hæc enim maximum habet momentum in peracutis morbis, sed (exquisite) addidit, nam si morbus hanc exigit, ali quid autem aliud prohibet, spectandum est ad id, quod magis vrget, & hoc mõ vel nihil ꝓrsus dare, vel nutrire oportet.

VBI morbus peracutus est statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu vtendum est, vbi vero non, sed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgẽdum est, quantum morbus extremus est mollior.

PERACVTVM morbum vocat eum, qui quatuor diebus circunscribitur, extremos autem labores appellat sæuissima accidentia, ut uigilias, syncopas, hoc autem (statim) principium temporis indicat tribus aut quatuor diebus consi deratum. in his igitur, qui peracuto morbo laborant, extremi labores fiunt, & ex his patefiunt. Oportet igitur in his necessario uti uictu in summo tenuissimo, quatuor enim diebus a morbo liberantur, & interea possunt absolutam inediam tole rare. vel quod ipsum totum tempus status est. in quibus autem non est peracutus morbus, sed contingit uberius cibare, tandiu (inquit) oportet supersedere tenui uictu, quandiu morbus abest ab extremis, hoc est, uel a statu, uel ab acutis.

QVANDO morbus in suo vigore con-

ſtiterit, tunc tenuiſſimo victu vtendum eſt. Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat, & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum victu pdurare, uel morbus antea deficiat, atq; hebeteſcat. 9

HOC loco diſſerit Hip. de morborum temporibus. Sunt autem morborum tempora quatuor, principium, acceſſio, ſtatus, deceſſio. In principio igitur & in acceſſione iubet uberiorem uictum adhiberi, in ſtatu autem tenuiſſimum, non uberrimum. Quoniam autem natura comparatum eſt, ut cibi ipſi a uirtute concoquantur, ſi in ſtatu, quum natura aduerſus morbum pugnat, adhibeatur uberior uictus, & natura contemnat morbum, conuertat autem ſe ad cibi concoctionem, grauiter affligitur a morbo ægrotans: q ſi contra, natura nutrimentũ contemnat, certet autem cum morbo, cibus crudus una cum morbo contra naturam operatur. Hoc autem (coniectari auté oportet) & reliqua, hoc modo intelligendum eſt. Perpendere oportet uirtutem ægrotantis, & ſiquidem inuenias ipſam ex morbi forma poſſe per ſe ipſam reſiſtere, potes tenuem uictũ adhibere; ſi autem contra, morbum quidem grauem, uirtutem autem imbecillam, potes uberius cibare, ut uirtus poſſit morbo reſiſtere.

QVIBVS igitur ſtatim morbus conſiſtit, ijs ſtatim tenuis uictus adhibendus eſt, quibus uero poſterius debet conſiſtere, ijs & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus eſt, prius uero vberius agendum, vt æger poſſit perdurare. 10

ADHVC de tempore diſſerit. Oportet. (inquit) conſiderare, in quibus quidem morbis ſtatim ſit ſtatus, & tenuem uictum adhibere, cum natura magnopere laboret. In quibus a u-

tem non ſtatim, ſed poſterius, in ipſo ſtatu, & Paulo ante ipſum, hoc eſt biduo aut triduo ante abſtinere a nutriendo, uerum ante ſtatum (pinguius) hoc eſt uberius cibandus eſt. Solutio autem ex Hip. ſententia ſumitur, ex uiribus ægrotantis. Eſt igitur uniuerſalis ſermo prolatus de omnibus morbis, non ſolum enim in peracutis morbis, uel acutis in ſtatu oportet tenuem uictũ adhibere, uerum etiã in chronicis & in reliquis.

IN acceſſionibus abſtinere oportet, nam cibum dare nocuum eſt, & quibus per circuitum fiunt acceſſiones in ipſa acceſſione abſtinere oportet. 11

CVM docuiſſet Hip. quando oporteat nutrire, nunc docet, quando non oporteat, hoc eſt in acceſſionibus. cum autem dicat in acceſſionibus, oſtendit, neq; in continuis febribus nutriendos non eſſe ægrotantes, neq; in intermittentibus ſimpliciter, ſed in acceſſionibus tantum, quod autem nunc infertur, uidetur idem eſſe cum ſuperioribus, vere autem aliud eſt. Cum enim pronuntiaſſet oportere in acceſſionibus abſtinere, ne cui uideretur ſolum in febribus hoc intelligendum, adiecit, in uniuerſum oportet in omni acceſſione abſtinere, uel ſit acceſſio doloris colici, vel doloris renũ, uel ſit quelibet alia acceſſio. Verum non ignorare debemus nutriendos eſſe eos, qui ſemper eodem modo febricitant, in intermittentibus autem cibandos ægrotantes in deceſſione febris, non autem in acceſſione, ne cibi euomantur, & vehementius perturbetur natura. Præterea ſciendum eſt acceſſionem eſſe grauiorem partem totius periodi) periodus autem eſt reditus ab eodem in idem.

ACCESSIONES autem & conſtitutiones morbi indicabunt & anni tempora, & circuitum ſucceſſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiũe per maiora interũalla fiant.

IN superiori Aphorismo cum docuisset in accessionibus non esse cibandos ægrotos, potuisset aliquis dubitare, qua ratione cognosci possint futuræ accessiones, ideo infert (accessiones autem & constitutiones ostendunt morbi & tempora anni, & periodorum successiua incrementa) morbi autem hoc pacto, ut si sit tertiana, cito iudicatur, & tertio quoq; die fit accessio. si autem quotidiana, sero, & vnoquoq; die fit accessio. si autem quartana, serius, & biduo post accessio. Sic & in aliis morbis manifestantur & accessiones, & constitutiones. (& anni tempora) hoc modo, si contingat fieri quartanam in æstate, breuis erit, quæ autem in hieme diuturna erit, & in vno quoq; alio morborum genere celeritatem quidem æstas. tarditatem autem hiems addit. (Sed & accessiones) alternis quidem in æstate, biduo post in autumno, singulis autem diebus & noctibus in hieme. (periodorum autem incrementa) hoc modo, quoniam si vehementior, morbus inuadat, patet non longe abesse statum, & accessiones breui tempore ad nihilum recasuras, si autem remissior, longius abesse statum, & accessiones diuturniores fore. incrementa autem sunt inuasiones morbi.

SED ex iis, quæ mox apparent indicia sumuntur, quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat, si uero postea appareat, producit: & vrinæ: & alui excrementa: & sudores, quæcunq; apparuerint, uel bonam morborum iudicationem, vel malam: vel breues, aut longos fore membros ostendunt. 12.

NVNC autem ex apparentibus tradit rationem cognoscendi accessiones, & constitutiones ipsorum morborum. Apparentia autem triplicia sunt, uel enim salutem aut perniciem indicant. uel iudicationem, aut nullam iudicationem, uel cõcoctionem, aut cruditatem. hoc igitur in loco concoctionis et

cruditatis signa pertractat. hæc autem in iis qui iudicantur considerantur. quæ autem iudicantur, considerantur in sputis in excrementis, & in urinis. in morbo igitur laterali si statim sputum expuatur, hoc est tertio die, prędicere possumus statũ esse ꝓximum, & morbum breuiorem fore. si autem hoc eueniat circa quartumdecimum diem, signum est diuturnitatis ipsius morbi. Sputum autem & sputitio hac ratione differunt, quod sputum est id quod concoctum est. Sputitio autem cruda. Ex apparẽtibus autem in morbo laterali accepit rationẽ cognoscendi. Præterea ex urinis, & excrementis & sudoribus coniecturam facit. (Et urinę, & excrementa) & reliqua. s. n. tertio aut quarto die concoctio in ipsis appareat, manifestum est proximum esse statum, & bene iudicatum iri morbum, si autem hoc non fiat, lõgius abesse, & ęgre iudicatũ iri morbũ.

SENES facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem habent consistentem, minus adolescentes, omnium minime pueri, pręsertim, qui inter ipsos sunt viuidiores. 13

CONSEQVENTER nunc in ætates transfert orationem, ut etiam ex ipsis ostendat, qua ratione in unaquaque earum quisq; sit cibandus. Senes igitur facillime ieiunant, secundo loco consistentes, & reliqua. Senes autem vocat non senio confectos, uerum ad summum sexagesimum agentes annum. consistentes autẽ uocat eos in quibus calor innatus decedit & remittitur. utriq; igitur inediam facile ferunt, uerum senes quidem facilius, quod facultas naturalis in ipsis fere sit extincta, & ideo frigidiores sint. cõsistẽtes aũt, idest qui parũ absunt a statu, & ipsi quidem ferunt inediam, difficilius autem quã senes ex eisdem causis. adolescentes autem minime, hoc est parum, ꝙ in ipsis ferueat innatus calor, pueri autem nullo modo, cum corpus habeant difflabile, nec lõge absint ab insito calore. sed ex pueris quicunq; uiuidiores sunt adhuc difficilius ferunt inediam, nam cum mobiliores sint, uehementius calefiunt, quanto autem uehementior est calor & intensior,

tanto ægrius ſuſtinetur inedia.

QVI creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur indigent alimēto, alioqui corpus abſumitur, ſenibus vero parùm ineſt calidi innati, paucis propter ea fomitibus egent, quia a multis extinguuntur: Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ ſunt, frigidum enim eſt eorùm corpus. 14

HIC Aphoriſmus precedētis Aphoriſmi cauſas aſſignat, propterea enim pueri nullo pacto ferunt inediam, quod ea q̃ creſcunt plurimum habeant calidi innati, ubi autem calidum innatum ſit plurimum, plurimo indiget nutrimento, quo ſi careat, colliquatur corpus, cum calidum innatum ſemper ſit occupatum in agendo, & non ſuppeditato alimento ipſam corporis ſubſtantiam depaſcatur. Rurſus ſenes exiguum habētes calidum paucis alimentis indigent, immo potius a multis extinguuntur, ut elychnii flamma, cum ſubito multum ei oleum infundatur. Volens autem oſtendere hip. in his quæ creſcunt calidum innatum multum eſſe, in ſenibus autem exiguum, hac de cauſa (inquit) & febres in ſenibus non ita ſunt acutæ, conſiſtentes enim acutæ febricitant, ut calidiores, ſenes autē non ita, cum frigidum ſit eorum corpus.

VENTRES hyeme & uere calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi, quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus eſt, vnde et pluribus egent alimentis, indicio ſunt ætates & athletæ. 15

NVNC Hip. transfert ſuam ipſius doctrinam in tempora, & docet, quæ eorum calidiores faciant uentres, & quæ cali-

diores, præterea quomodo oporteat in ipsa intuentes cibare. Ventres igitur hyeme & uere calidiores natura. Ventrē appellant non solum eum, in quem ingeruntur cibi, uerum etiā omnem cauitatem in profundo iacentem, ut cerebri, cordis, & epatis, & reliquorum, hi igitur uētres hyeme sunt natura se ipsis calidiores, nam propter frigiditatem continentis comprimuntur & condensantur meatus, innatus igitur calor cō-tendit, ut transpiret, cū aūt non inueniat exitum condensato corpore, retrocedit ad interiores partes, rursusq; ad exteriores redit, ex quo uario motu magnopere accensus ingrauescit, & calidior se ipso fit. in æstate autem non ita calidi sunt uētres, cum contrarium eueniat ei, quod hyeme solet accidere. Rursus ineunte ac medio uere calidi uentres sunt, ineunte quidē, ꝙ frigidum dominetur, medio autem propter temperiem. Somni autem longissimi sunt, nam ex copioso nutrimento ingesto optimi uapores generantur (cum ratione fiant concoctiones) qui petētes cerebrum humefaciunt ipsum, & somnū afferunt. In his igitur temporibus etiam plura adiumenta exhibenda sunt hoc est copiosiora nutrimenta propter copiam caloris innati (indicium ætates & athletæ) hoc ut exemplum intulit, in his. n. est multum calidi innati.

VICTVS humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uero pueris. & aliȷ̃s, qui tali victu uti cōsueuerunt. Et quibus semel, aut bis, et quibus plura, vel pauciora particulatim afferre oporteat, considerandum: condonandum autem aliquid tempori, & regioni, & consuetudini, & ætati. 16. 17.

IN superiori Aphorismo præscribebat Hip. rationem cibandi sanos, hic autem consequenter de victu ægrotantium sermonem habet (uictus humidus febricitantibus omnibus confert) & merito, nam omnis curatio per contrarium fit. Ve

rum quidam dubitant asserentes febrem non solum esse siccam, verum etiam calidam. oportebat igitur Hip. febrem curantem non solum humido, verum etiam frigido uictu uti. Ad hoc dicendum, Hip. ut breuitatis studiosum, cum meminisset unius oppositionis, quæ est ex humido & sicco pugnantibus, reliquisse intelligendam alteram oppositionem calidi & frigidi. Maxime autem pueris confert, quoniam & nutrit ipsos, & febri resistit, est enim lex medicorum, quæ secundum naturā se habent, ea conseruari a similibus, quę autem præter naturam, ea contrariis curari: eodem autem modo & his, qui tali victu uti consueuerunt, quoniam consuetudo naturam imitans similium indiget. Deinde docet, in quibus debeamus semel qualibet die cibare, in quibus autem bis, uel sæpius, uel rarius quam bis (quibus semel, aut bis, uel plura uel pauciora, & particulatim, & ē hic modus exhibēdi. Dirigitur autem ad duo quædam intuentibus nobis, ad uirtutem & ad corpus, ad uirtutem quidem, si robusta sit, pluries cibus & crebro exhibebimus, ad corpus autem, si indiget. si autem virtus & corpus contrario modo se habeant, parui cibi & raro sunt exhibendi, contrariam enim hanc coniugationem ostendit, cum dixit (& particulatim. hoc autem) condonandum autem est aliquid tempori & regioni) additum est gratia decernendi, quæcunq; hoc in negotio sunt animaduertenda, cum non solum oporteat habere respectum ad virtutē et ad corpus, sed aliquid oportet etiam suppeditari a tempore, quoniam si sit æstas, quamuis corpus indigeat copioso nutrimento, tamen non adhibemus nutrimentum copiosum, sed modicum: crebrius autem propter imbecillitatem uirtutis, si autem sit hiēs, quamuis corpus multis non indigeat, tamen uberius cibamus ob copiam caloris īnati, raro autem. Quod autem dictum est de temporibus, idem intelligendum est de ætatibus, & temperaturis, & reliquis. sciendum autem est Hip. de simplicibus febribus habere sermonem, in morbis enim complexis instandum est ei quod magis urget.

ÆSTATE & autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime, secūdū locū ver habet.

Nonnulli

Nonnulli dixerunt etiam hoc loco nugari Hip. ſupius enim dixit, uentres hieme & vere calidiſſimi natura, nõ eſt autẽ nugatio, illic enim de ſanis erat ſermo, hic autem de ægrotantibus. æſtate igitur & autumno cibos difficillime ferunt, in autumno quidem ratione inæqualitatis, in æſtate propter exteriorem diſſiationem caloris innati, qui in nobis eſt, hieme autem rurſus facillime hoc eſt commode, cum interius eſt incluſus calor innatus, ſecundo autem loco in vere ratione temporis.

HIS qui per circuitum acceſſiones habent nihil dare oportet, neq; cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes. 19

IVDICATIONEM hoc loco uocat Hip. acceſſionem abutens vocabulo, eſt enim iudicatio & ſubita in morbo mutatio, & certamen naturæ cum cauſa faciente morbum, & perturbatio hoc antecedens, iis igitur qui per circuitus acceſſiones habent, neque cibum exhibeas, neque coges, ſed ſubtrahes, adiectionibus ante iudicationes hoc eſt cibis ante iudicationes, ſi enim exhibueris cibum cogens ægrotantes ſumere, maxime nocebis, uel ad vomitum irritabis ægrotantes ob nutrimenti moleſtiam, & cum ſis autor adiiciendi aliquid cauſæ facienti morbum, ipſum morbum augebis.

QVÆ iudicantur, & quæ iudicata ſunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere. 20.

CVM Hip. variis rationibus docuiſſet modum cibandi nunc oſtendit, quando opus ſit in iudicationibus morborum adiuuare naturam, & quando non opus ſit. Conſidera (inquit) iudicationẽ, uel quę facta ſit, uel quę fiat, & ſi inuẽias ipſam ſine ullo defectu, & integre occurriſſe, hoc enim eſt illud (ἀρτίως) nihil mouebis, neque quid noui inſtitues, hoc eſt nihil tentabis, ſed ſines, quod eo tempore natura non indiget

auxilio, cũ ex se ipsa possit morbo resistere, preterea quoniam quies est melior operatione. φαρμακίαν autem hoc loco uocat purgationem uel per clysterium, uel uomitum, vel per pharmacum, uel per quodlibet aliud aptum ad excitandum corpus ad excretionem.

QVÆ ducere oportet, quo maxime natura vergit, per loca conferentia eo ducere conuenit. 21.

CVM in superiori Aphorismo præcepisset Hip. ne moueamus ea, quę iudicantur, & integre iudicata sunt, nunc consequenter docet, si imperfecta fiat iudicatio, necessariam esse euacuationem, quonam vergit & per conferentia loca, vt si sit pituitosus humor uel melancholicus, & ad inferiora vergens, natura autem contendat, ut eum per intestina expellat oportet modicum adiuuare naturam irritando uel clysterio, vel adiectione aliqua. Si autem bilis redundet ad superiora vergens & natura laboret, vt per os eiiciat, oportet medicum præparare medicamentum, quo vomitus excitetur, & hoc est (quo maxime natura vergit) si enim secus feceris, magnam perturbationem naturæ, laborem virtuti, periculum ægrotanti procreabis.

CONCOCTA medicari, atq; mouere non cruda, neque in principijs, modo non turgeant, plurima uero non turgent. 22.

SVPERIOR Aphorismus docuit nos rationem euacuandi humorem relictum in iudicatione, & per quæ loca, sed nequis simpliciter &, vt cõtingit, euacuet ipsum hic Aphorismus docet (concta medicari & mouere) hoc est quæ concocta sunt, medicus enim debet naturam imitari, & ut natura non prius excitatur ad euacuationem, quam concoxerit ma-

teriam, ita medicus non crudam, sed concoctam materiam euacuare debet, si enim materia est cruda, non cedit medicamento purganti, & grauia fiunt accidentia, hac enim de causa dixit (in principiis) cruda enim materia ut plurimum est, in principiis morborum. Hoc autem (nisi turgeat) dixit propter ea quæ turgent in principio, hoc est maxime vrgent, hi autem sunt peracuti morbi, reliqui autem non turgent.

DEIECTIONES non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deijciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque vbi, vsque ad animi defectum expedit ducere faciendum, si æger possit tolerare. 23.

IN superioribus Aphorismis de purgatione disseruit, in hoc autem assignat facilitatem tolerantiæ qua iudicemus excretionem. Deiectiones (inquit) non sunt æstimandæ multitudine, hoc est, ea quæ excernuntur, non oportet crebritate excernẽdi, & copia eorum quæ excernuntur iudicari, sed qua ratione hæc purgentur considerare, hoc est bene, uel male, patet enim excretioni humoris noxii successuram esse facilitatem tolerantiæ ipsius ęgrotantis, si autem hoc non fiat, contrarium sequitur. Deinde infert (atque ubi vsque ad animi defectum expedit ducere) nunc transit a purgatione ad euacuationem, idest sanguinis missionem, in quibus autem usque ad animi defectum ducamus, manifestum est eos esse, qui ardentibus febribus laborent, verum neque hos omnes, sed eos, in quibus virtus est robusta. Cur autem neque ad animi defectum in his euacuationem ducimus? quoniam ardentes febres ex humoribus putrefactis accenduntur. Duo autem quædam putredo habet, materiam putrefactam, & qualitatis malitiam, uerum vsq; ad animi defectum missus sanguis & quantitatem materię diminuit, & extinguit qualitatem acutam & inflammãtem, defectu autem animi refrigeratur corpus.

IN acutis passionibus raro,& in principiis, medicinis purgantibus vti,& hoc cum præmeditatione faciendum. 24.

ACVTOS morbos Hip. nunc vocat breues, qui breui mouentur, ardentes,& feruentem habentes materiam & calefactionem, passionem autem vocat morbum, licet improprie, φαρμακείαν autem purgationem. in his igitur passionibus raro oportet vti purgatione, cum maxime laborent corpora ob facilem motum causæ facientis morbum, & materia sit cruda, sed & hoc dicit faciendum, cum prius recte iudicauerimus, si enim virtus est robusta,& fluida sint corpora, oportet purgare, si autem opposito modo res se habeat, immo etiam humor crudus supernatet in ventriculo, vel sæpenumero sursum attollantur humores, non oportet vti purgatione.

SI qualia oportet purgari, purgentur, confert,& facile ferunt. si contra, difficulter. 25.

SVPERIVS etiam hic Aphorismus pronuntiatus est, sed non eodem modo, illic enim de naturali euacuatione habitus est sermo, hic autem de artificiosa, in illo igitur Aphorismo, qui de naturali euacuatione tractat, exposuimus mentem Hip. quamobrem illud satis sit.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN SECVNDVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS, LVDOVICO CORADO INTERPRETE.

IN quo morbo ſomnus laborem facit, mortale. ſi vero iuuat, non mortale. 1.

N præſenti Aphoriſmo ſecundæ ſectionis docet indicationem ſumẽdam a ſomno, ex qua licet intelligere vtrum ſalubris an inſalubris ſit morbus. In quo morbo igitur ſomnus laborem facit, & reliqua. labor vel læſionem ſignificat vt hoc loco, vel gymnaſium, vt labores cibos præcedant, vel dolorem, vt ſi duo dolores ſimul fiant. Rurſus tempora morborum quatuor, principium, acceſſio, ſtatus, deceſſio, vel igitur in principio ſomnus laborem, ideſt læſionem facit, de quo ab Hip. non habetur ſermo, non enim mortem indicat, quin potius fieri poteſt, vt ſoluatur morbus, cum nondum ſecuta ſit extrema calefactio in partibus, quę calefaciendę ſunt, & concuſſio ex motus humorum qui peccant. Reſtat vt vel in acceſſione, vel in ſtatu, vel in deceſſione hoc ſit, cum omnino alleuatio ſequatur ſomnos in principio, ſed manifeſtiſſima eſt vtilitas in deceſſionibus. Si igitur in his temporibus, & maxime in ſtatu ſomnus læſionem faciet, mortale, quodam iure vnumquodque maxime conducit, ſi præterquam quod nihil cõducit, etiam offendat, mortem merito manifeſtabit. Hoc autem proficiſcitur ex imbecillitate innati caloris, qui non poteſt ſuperare cauſam morbum facientem. Poſtea ſequitur, ſi autem ſomnus iuuabit, non mortale, & merito, oſtenditur enim ex hoc bene concoctas etiam materiam.

VBI somnus delirium sedat, bonum. 2.

IN vniuersum habens sermonem docebat Hip. vbi somnus læsionem leuat, non mortale, & quod illic asserebat, nunc confirmatur exemplo (vbi somnus delirium sedat, bonum) & hic quidem vt breuitatis studiosus grauissimi morbi hoc est delirii mentionem faciens manifestauit & reliquos morbos hanc eandem subire conditionem, hoc est inflamationem, febrem, dolorem. Si igitur somus sedet, bonum.

SOMNVS & vigilia, vtraq; si modum excesserint, malum. 3.

AMBO mala tanquã immoderata, verum somnus quidem & vt signum, & vt causa, vt signum quidem quoniam indicat multitudinem materiæ, & imbecillitatem uirtutis. ut causa autẽ, quoniam auget multitudinem, non permittens ipsam difflari difflationes enim in uigilia fiunt. Rursus uigilia & ut signũ & ut causa mala, ut signum, quoniam indicat siccitatem ut causa aũt, quoniam auget ipsam difflationem. Dubitant autem quidam qua ratione motus Hip. somnum longum appellauit, somnus enim longus, non sommus sed coma dicitur. Verum aliud est coma, & aliud sommus longus, coma enim non ex diuturnitate formam sumit, sed ex difficili expergefactione, somnus autem longus non ex dificili expergefactione, sed ex diuturnitate.

NON satietas, non fames, neq; aliud quicquam, quod modum excesserit, bonum. 4.

CVR satietatis & famis hoc loco meminit Hip. & nõ alterius oppositionis? vt calefactionis & refrigerationis. Vt redderet causam superioris Aphorismi, somnus enim generatur ex ciborum satietate. ⁊ vigilia aũt ex nimia fame, ab his autem in vniuersalius transferens sermonem inquit, neq; aliud quicquã

bonum,quodcũq; naturę modum excedat, nihil enim bonum est,quod modum excedat.

SPONTANEÆ lassitudines morbos prænuntiant. 5.

SPONTANEAS lassitudines vocat eas, quæ sine causa manifesta fiunt,ex his docet indicationem. Verum lassitudo triplex est,tentionis,vlcerosa,& ossea,prima,est, in qua totum corpus uidetur tendi,prouenit autem ex spiritibus flatuosis,& quasi tentione quadam afficientibus corpus, Altera sensum infert vlceris,generatur autem ex acuta & mordaci materia,tertia est ea,in qua videntur ossa conteri, & hæc ab humore crasso & terrestri proficiscitur. Hę igitur lassitudines morbos prænuntiant, hoc est indicant,& admonent nos proximũ esse morbum,interim enim quiescit humor, qui est autor lassitudinis. Posterius autẽ obstructus putrefit,et hinc graues morbi generantur.

QVICVNQVE dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens aegrotat. 6

CONTINVVS est hic Aphorismus superiori, in illo enim de læsione,quæ manifeste sentiatur,disseruit, hic autẽ de insesili siquis ægrotet non sine dolore in quacunq; parte corporis dolorẽ non sentiat,malum,ostendirur enim affectum esse cerebrũ,uerbi cã,ægrotus laborat erysipelate uel inflammatione in femoore accedens medicus aggreditur ex arte curationẽ,cũ aũt postridie uel ægroto uel alii accepisset eũ in nocte nullũ oĩo dolorẽ sensisse, cũ prius uehementius affligeretur,ut uix ferre posset,secũ cogitat nunquid difflata sit eiusino di inflammatio,uel in alium locum translata, & ideo merito fuerit doloris expers,cum autem,nihil esse horum intelligat, suspicatur uel delirare hominem,uel deliraturum, hoc autem sæpe, idest fere semper solet euenire.

QVÆ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet, Quæ vero breui, breuiter. 8

HOC loco admonet medicum, ut consideret in his, qui conualuerunt, morbum qui præcessit, vtrum fuerit diuturnus an breuis, hoc autem patet ex eo (in longo tempore & breui) si enim longo tempore extenuatum fuerit corpus, lente nutriendum est, hoc est longiori tempore: nam cum ex morbi diuturnitate cõtabuerint carnes, cõsecuta est imbecillitas solidarum partium, quarum opera fit absoluta concoctio, & distributio, & sanguinis generatio in animalibus, ut non possint tantum alimentum conficere, quanto corpus indiget. (si autem breui, breuiter) hoc est breui tempore copiosum nutrimentum exhibemus, in his enim, cum humidæ solum partes, exhaustę sint, solidæ, robustæ sunt, hoc modo igitur oportet confidere in robore solidarum partium.

SI quis a morbo cibum assumens non corroboratur pluri alimento corpus vti significatur. Quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. 9.

ET hic Aphorismus superiori cõtinuatus est, & ad eos, pertinet, qui conualuerunt, quod autem docet eiusmodi, est, quicunque appetentes, & crassum alimentum assumentes, ad pristinam sanitatem redire non possunt, plus cibi, quam opus sit, ingerunt, & ideo imbecilli sunt, potius enim grauantur, quam nutriantur, cum naturales facultates corporis sint imbecillæ, neque chyli generatio ratione fiat, neque sanguificatio, neq; nutritio, Quicunque autem cum non possint tantum cibi assumere, quãtũ satis est, imbecilli sunt, uitiosos habent humores, quos nisi euacuent, fieri non potest ut integra fruantur ualetudine. Corpora enim impura quanto magis nutries, tanto ma

gis lædes. Siquis autem dubitet, qua ratione non nutriantur, si appetunt, asserimus eos, appetere quidem quia virtus appetendi sit robusta, non concoquere autem propter imbecillitatem uirtutis alterantis, quæ impedit quo minus nutriantur.

CORPORA cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere. 10

CONTINVVS etiam est hic Aphorismus superiori, in illo enim dicebat, si non assumente cibum hoc accidat, euacuatione hominem indigere, sed ne quis temere euacuet, & lædat ægrotantem, hoc loco monet Hip. oportere medicum, qui purgare voluerit, curare, ut facilis fluxus sit in corpore, hoc autem fit duobus modis, uel attenuando materiam, uel dilatando loca. Oportet igitur, & ea quæ sunt augusta, relaxare, rare facere, meatus extendere, uasorum os dilatare, humores crassos & lentos, qui continentur in corpore, incidere & attenuare. Quibus rebus confectis & adhibito medicamento, humores transferuntur & trahuntur, ab eo, & optima fit purgatio, neque illi, qui purgantur, capiuntur uel torminibus, uel uertigine, uel inflammatione, uel exolutione, qui affectus solent iis, accidere, qui non ratione purgantur.

NON pura corpora quantó magis nutries, tanto magis lædes.

QVONIAM ingestus cibus una corrumpitur propter præ existentẽ cacochymiã in corpore, quemadmodum enim pura aqua in cœno, ita fœdatur, cibus ut augeatur quidem secundum quantitatem, & hinc sumitur scopus nutriendi.

FACILIVS est impleri potu, quam cibo. 11

OMNE enim nutrimentum siccum ut crassius ęgre alteratur, & ægre distribuitur, humidum autem nutrimentum ut

alteratu facile, prompte etiam distribuitur, uerum potus non est intelligendus pro quolibet humido, quod per os assumitur, uerum (ut in libro de nutrimento dictum est) pro vino, quod est vehiculum sicci nutrimenti, nullum enim nutrimentum est inter omnia, quod facilius distribuatur, & quod vehementius possit colligere & confirmare virtutem dissipatam. Non solum autem vinum facile distribuitur, verum etiam faci le apponitur & hac de causa maxime nutrit & maxime uinum Flauum & amarum: hoc enim omnino optimumest. Sciendum autem est Hip. quoniam prius sermonem habuit de iis qui conualuerunt, idcirco duplicis materię ex qua reficiendi sunt mentionem fecisse.

QVÆ relinquuntur in morbis recidiuas fa cere consueuerunt. 12.

QVAE relinquuntur vocauit reliquias uitiosorum humorum, quibus quidem putrefactis necesse est febres accendi connectitur autem præsens Aphorismus illi, cuius initium (si uero non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quod indiget euacuatioue) causam autem euacuationis, assignat, nam quæ relinquuntur in morbis recediuas facere con sueuerunt.

QVIBVSCVNQVE crisis, idest, iudicatio fit, ijs nox grauis ante accessionem, quæ subsequitur magna ex parte leu or existit. 13.

DE futura iudicatione differit. iudicatio autem est certamē naturæ & morbi, uel subita in morbo mutatio, hanc iudicatio nem antecedens nox difficilis est. Vt enim atheta uel miles im pendente certamine perturbatur, & prius recte accingitur, cum secum cogitauerit, qua ratione inuadendi, vel declinandi sint hostes, ita natura prius turbarur, & excitat suas

ipſius vires ad expellendum & alterandum materiam facientem morbum,& hac de cauſa laboratur, verum in nocte, nam eo tempore non ſine moleſtia ſomnus abrumpitur a turbatione. Vox autem quæ ſubſequitur plerunque facilior eſt, cum plures iudicationes faciliter abſoluantur,neque natura defatigetur in expellendis ſuperfluitatibus.

IN profluuiis alui mũtationes excrementorũ iuuant niſi ad mala mutatio fiat. 14.

HOC loco Hippo. tradit rationem cognoſcendi, ut firmius diſcas,vtrum perfecta fuerit iudicatio, necne. Conſiderã da(inquit)eſt imutatio excrementorum ventris,nunquid, cum diu flaua uel liuida excreta ſint,nunc in meliorem partem mutari cœperint. & ſiquidem in meliorem partem mutationem inuenias, iudicabis nullum malum eſſe in corpore, quamuis fortaſſe eo tempore non ſubſequatur facilitas tolerantiæ,ſi autem excremẽta maneant eadem,vel in deterius mutentur, tũc malum eſt,etiam ſi fortaſſe non ſequatur difficultas tolerãtiæ. Sciendum autem eſt hunc ſermonem etiam uniuerſalem eſſe poſſe,non ſolum enim conuenit in uentris profluuiis, uerum & in omni euacuatione.

V B I fauces ægrotant,aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet, ſi enim bilioſę fuerint,corpus vna ægrotat, ſi vero ſimiles ſanis,tutum eſt corpus nutrire. 15.

IVDICATIO duplex. uel enim fit per excretionem, uel per abſceſſum,de iudicatione autem, quæ fit per excretionem, ſuperius diſſeruit, cum diceret in quibuſdam uentris ꝓfluuiis mutationes excremẽtorum conducũt.nunc aũt ſermo eſt ei de ea iudieatione,q̃ fit ꝑ abſceſſũ.ubi(inqt)fames ægro-

tant,aut tubercula nascuntur in corpore,considerandę sunt ex cretiones), nam ex his poteris cognoscere, vtrum per distributionem delata sit materia,an per translationem , si enim facto abscessu feruntur excretiones biliosę , patet per distributionē delatam esse materiam, & non esse absolutum corpus hoc est nobiliores partes a cacochymia,verum adhuc ægrotare, quamobrem non est tutum nutrire , si autem excretiones ferantur similes his,quæ secundum naturam,tunc intelligendum est omnem naturam per translationem deriuatam esse a nobiliori bus partibus ad ignobiliores , tunc autem possumus tuto corpus nutrire.

VBI fames,laborandum non est. 16.

APHORISMVS hic ad sanos attinet, non oportet enim exerceri & moueri illos, qui fame laborant , ne intendatur siccitas ratione gymnasiorum, & ne eiusmodi motu uehementius resoluantur virtutes.Siquis autem roget,quam vtilitatem afferat hic Aphorismus,in quo Hip.sanorum meminit. respondemus Hip.non solum laborare, vt morbum tollat, verum etiam vt existentem sanitatem conseruet . Præterea scire debemus,duplicem esse famem, est enim vel penuria cibi , cuius meminit Hip.in epidemiis his verbis(in oppido æno , qui ob famem leguminibus vescebantur,crura debilitata sunt)priuatio igitur necessarii hoc est cibi,fames dicitur.Est etiam fames inedia,cuius & hoc loco meminit. Animaduertendum est autem hunc Aphorismum etiam de ægrotantibus interpretari posset.

VBI cibus præter naturam ingestus est , hic morbum facit,ostendit autem sanatio. 17.

NVTRIMENTVM triplex,futurum nutrimentum. vt cibi,quasi nutrimētū,vt succus,qui est in uentriculo,quod iā nutrit,quod quidem & proprie uutrimentum appellatur,cuius causa neruo apposita ī naturā nerui transmutatur,& musculo in

musculi substātiā,& venæ invenæ natura Hoc igitur loco sñía Hip. intelligenda est de omni genere nutrimenti, vbi cibus(inquit) vel qualitate vel quātitate naturæ modum excedit, morbi, qui ex hoc fit, per contrarium curatio firmiorem nobis et tutiorem lædentis causæ cognitionem tradit.

EORVM quæ vniuersim & velociter nutriunt, veloces quoq; fiunt excretiones. 28.

SVPERIVS monebat Hip. facilius esse impleri vino quā potu, nunc vt diluat ea, in quibus dubitari posset, ostendit, quæ sint ea, que facile, & quę non facile impleant, cito enim (inquit) implent ea, quorum superfluitates cito excernuntur quorum autē sero, ea sero: verbi causa oportet inquirere vtrū vna hora post exhibitum nutrimentum excernuntur excremēta, an pluribus, & si vna hora post, sciendum numimentum illud facile alterari, si autem pluribus post, non facile alterari vniuersim quidem & velociter nutrit humidum nutrimentum, vt vinū, & si quid eiusmodi vniuersim nutrit, hoc est breui tempore, Et velociter, hoc est breui tempore, postquā exhibitum est alteratum. Quæcunq; igitur vniuersim & velociter nutriūt, horum et veloces fiunt excretiones, quæ autem sero, contrario modo se habent, ventriculus enim primus fruitur cibis, ex ipsis trahens lucrum. Deinde postquā expletus est, ad excretionem superfluitatum excitatur

ACVTORVM morborum nō omnino sunt certæ pronūtiationes salutis aut mortis. 19.

ACVTOS morbos vocat & qui breui tempore igrauescāt, & qui feruentem & ardentē habent caliditatem, & qui habent accidentia grauia, & (vt simpliciter dicam) qui ex bile generantur, sed hi vel æque in omnibus partibus animalis generantur, vt ardētes febres, vel in aliquo affecto, vt pulmonia, & angina, in his igitur acutis morbis non sunt omnio certæ prænuntiationes vel salutis, vel mortis, cum mutatio sit

in ipsis momentanea,& diffundatur in naturæ pernitiem humor horum autor morborum, vel humor lædens quandoque transferatur ex aliis in alia hoc est a nobilioribus partibus in ignobiliores,& ab ignobilioribus in nobiliores.

QVIBVS iuuenibus adhuc aluus humecta est,iis senescentibus exiccatur. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus sicca est , iis senescentibus humectatur. 20.

IN iis qui ætate sunt consistenti humida fit aluus , vel ob refrigerationem existentem in ventriculo,vel ob robur excretricis facultatis,vel ob bilem confluentem in ventriculum & in intestina.Quibus autem iuuenibus humidæ sunt ob refrigerationem ventriculi , iis senescentibus siccæ sunt ob incrementum frigiditatis.Quibus vero iuuenibus humidæ sunt ob robur excretricis facultatis,iis senescentibus,siccæ fiũt ob imbecillitatem eiusdem virtutis.Verum quibus iuuenibus humidæ sunt ob affluentem bilem iis senescentibus siccæ sunt, cum nõ amplius in ipsis generetur bilis.Rursus in iis , qui sunt in ætate consistenti sicca fit aluus , & ob caliditatem existentem in ventriculo,vel ꝙ non confluat bilis in ventriculum & in intestina,vel ꝙ distributio recte ac ratione fiat. Quibus autem iuuenibus alui siccæ sunt ob caliditatem , his senescentibus humidæ sunt ob frigiditatem , quibus vero iuuenibus alui siccæ sunt ob inopiam bilis,iis senescentibus humidæ sunt, non simpliciter autem,cum in ipsis bilis non generetur , sed quoniam a multitudine grauetur,quibus etiam iuuenibus humidæ sunt, cum ob iecinoris imbecillitatem distributio non recte fiat. Sciendum est autem humidum & siccum ventriculum dici nõ ratione substantiæ , sed excrementorum . Præterea sciendum est hunc sermonem esse de eo,quod vt in pluribus contingit.

FAMEM thorexis , idest vini potio soluit . 21.

FAMEM hoc loco appellat Hip. vehementissimam , &

quæ nunquam deficiat ciborum appetentiam, quam nonnulli caninam vocant, hæc autem duplicem habet causam, vel immodicam excretionem, vel frigidum humorem incumbentem ori ipsius ventriculi, qui frigiditatis, quidem ratione appetentiam excitat, dissoluit autem & obtundit concoctionem. & hac de causa copiosum nutrimentum assumunt, non concoquunt autem, & fame conficitur totum corpus. eam igitur thorexis idest vini potio soluit, tali enim victus ratione statim sedatur fames, diu autem nobis id facientibus tandem desinit, quoniam euaporetur materia famem faciens calefactione vini, vinum autem non accipiendum est pro omni vino simplr.

QVICVNQVE morbi ex repletione fiunt. curat euacuatio, & quicunque ex euacuatione, repletio: & aliorum contrarietas. 22.

IN proximo Aphorismo Hp. particularem famis curationem præscribebat, in hoc autem vniuersalem habet sermonē. in vniuersum (inquit) omnis repletio euacuatione curatur, & econuerso, contraria enim contrariis curantur. Ad hæc autem refertur & medicinæ definitio, quæ est eiusmodi, medicina est adiectio & ablatio, adiectio quidem eorum, quæ deficiunt, ablatio autem redundantium.

ACVTI morbi in quatuordecim diebus iudicantur. Septenorum quartus est index, alterius septimanæ octauus principium, est autē & vndecimus contemplabilis, ipse enim quartus est secundæ septimanæ. Rursus vero & decimus septimus contemplabilis, ipse siquidem quartus est a quartodecimo, septimus vero ab vndecimo. 23.24.

HOC LOCO vltimum terminum acutorum morborum Hippocra. quartumdecimum diem assignat, acuti enim

morbi ex tenui & acuta materia generantur, quæ materia ratione quidem ſubſtantiæ habet vt facile diffletur, ratione autem acrimoniæ habet vt facile excorreatur, mordens enim & moleſtia afficiens naturam, excitat ipſam ad expellendum cõtraria, quæ ſunt in corpore, & ad ſuſtinendam iudicationem. ſubiicit ſeptenorum quartus eſt index, qua ratione? Quoniam decretorius eſt, ſi igitur quarto non fiat perfecta iudicatio, ſeptimo fiet, cum in ſummo virtus ſit imbecilla, & non poſſit cito expellere cauſas morbum facientes, ſi autem ſeptimo non fiat perfecta iudicatio, in vndecimo perficietur, ſi autem & in vndecimo ſperfecta, quartodecimo abſoluetur. Hi igitur dies indices ſunt & contemplabiles, indices quidem, quoniam indicant in morbo nondum futuram iudicationem: contemplabiles autem, quoniam ex ſuperioribus ipſos intuentes prædicimus. Sunt igitur hi quaternarii periodi, & quibus alii per continuationem nominantur, alii autem per interuallũ, in quo quidem non eſt idem finis quaternarii cum eiuſdem principio, quartus autem quaternarius rurſus per cõtinuationem. Vndecimus enim dies & principium, & finis nominatur. Si quis autem oſtendat acutos morbos quandoque, & decimotertio, & vigeſimo iudicari, ſciat hoc eſſe numerandum inter ea, quæ raro fiunt. Rurſus ſi quis aſſerat Hip. in pronoſticis docere quadrageſimum diem eſſe vltimum terminum acutorum, reſpondemus Hip. in eo loco ſermonem habere non de morbis ſimpliciter acutis, ſed de acutis ex decidentia, quorum ultimus terminus eſt dies quadrageſimus.

AESTIVAE quartanæ magna ex parte breues, autumnales autem longæ, & maximæ, q̃ hiemem attingunt. 25.

IN proximo Aphoriſmo tradebat Hip. rationem cognoſcendi morbos acutos, in hoc autem continuando chronicos (æſtiuæ igitur quartanæ) hoc eſt, quæ in æſtate generantur, breues ſunt, hoc eſt breui tempore magna ex parte durant, quoniam continentis caliditas attenuat materiam, rarefacit

meatus,

meatus,& difflat ipſam; Autumnales autem,hoc eſt, quę in autumno affligunt,longę, & maxime quæ hiemem attingunt ob refrigerationem, & quoniam condenſantur meatus a frigiditate,vel quoniam craſſior eſt materia.Si quis autem du bitaret qua ratione fieri poſſit, ut in æſtate generetur quartana,ubi eſt calefactio & difflactio,reſpõdemus, quantum ad tempus attinet non oportere generari, uerum in cauſa eſſe rationem victus,caliditas enim agens in craſſum & terreſtrem cibum,ut cramben,carnem bouillam, & alia id genus, generat humorem melancholicum,ex quo generatur quartana.

FEBREM conuulſioni ſuperuenire, quam febri conuulſionem, melius eſt. 26.

CONVVLSIO motus eſt inuoluntarius,qui fit in inſtrumentis, quæ ad electionem pertinent, fit autem uel ex multitudine, qua repleto cerebro & neruis ipſi nerui intenduntur,vel ex ſiccitate cuius gratia nerui ſimul augentur adinuicem, cum autem uel exiccentur, vel intendantur motum inuoluntarium faciunt. Melius eſt igitur (inquit Hip. conuulſioni ſuperuenire febrem quam ẽconuerſo, nam febris interiores partes penetrans magna ex parte calefacit,& attenuat, & difflat humores conuulſionem generantes.Si autem febri ſuperueniat conuulſio(hæc autem eſt ex ſiccitate)malum, opus enim eſt curare ſiccitatem, non expectat autem tempus grauitas morbi, ſed quam primum reſoluit virtutem & celerem mortem infert.

HIS, qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet confidere, neq; multum timere mala quę pręter rationem eueniant, plurima enim talia ſtabilia non ſunt, neque multum durare & permanere conſueuerunt. 27.

HOC loci præcipit Hip. ne qualibet de cauſa vel confidat uel timeat his qui præter rationem alleuati ſunt nõ opor-

tet confidere verbi causa, quem vehemens morbus inuaserit, postea statim remiserit euacuato corpore, vel per vomitum, vel per sudorem, vel per excrementa, vel per vrinas, vel per sanguinis eruptionem, sed neq; quãuis signa concoctionis, ap pareant, fidelem existimare oportet eiusmodi alleuationem, quę enim hac ratione eueniunt recidiuas facere consueuerunt (vt in aliis dictum est) Deinde addit (neque timere oportet, si quę præter rationem praua eueniant) verbi causa, quum quis difficilem habuerit respirationem sine ratione, vel delirauerit, uel magno rigore correptus sit, neque hoc stabile existimandum est, nõ enim oportet timere ea, quæ videntur quidem pernitiosa, vere autem non sunt, sed præter rationem eueniunt, interim enim nihil difficile significant.

FEBRICITANTIVM non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil, minui, uel etiam plusquam ratio postulat contabescere, malum, illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem significat. 28.

NVNC autem ex habitu corporis tradit rationem cognoscendi (febricitantium non omnino leuiter, sed mediocriter, permanere & nihil minui corpus, malum) ostendit enim condensationem corporis, & crassitiem humoris, & propterea longitudinem morbi. (Contabescere plusquã ratio postulat, malum, hoc enim indicat tenuitatem humoris, & raritatem cu tis, quod quidem pernitiosum est, nam ex hoc ostenditur uir tutis imbecillitas. Sciendum est autem, illud plus quam ratio postulat ad vtrunque referendum esse, & ad non minui corpus, & ad contabescere.

CVM morbi inchoant, siquid videtur mouendum moue, cum vero consistunt, ac vigent, melius est quiescere. 29.

HIC Aphoriſmus ad acutos morbos attinet, hæc eſt autem eius ſententia, conſiderandum eſt, an materia turgeat, & tunc euacuatione utendum eſt, & illud eſt (ſiquid videtur) ſi autem non turget, non euacuabis. Euacuationem autem hoc loco intelligit & ſanguinis miſſionem, & purgationem, uerum (ſi uidetur) in principio moueas, ut, natura inueniens modicā materiam, eam facile concoquat, & remoueat, in ſtatu autem quieſcere melius eſt, tunc enim natura in certamine ſuperauit materiam, & facta eſt concoctio, nec opus eſt auxilio medici. Alia autem ratione poſſumus aſſerere, in his morbis tenuem humorem ſubiacere, & qui facile turgeat, & facile moueatur, ideo quam primum expellandum eſſe a corpore, ne inordinato motu ad nobiles partes fluat, & graue malum efficiat. In ſtatu autem oportet quieſcere, quoniam in concoquenda materia occupata ſit virtus & vitalis & naturalis, vtraque enim harum eſt robuſta, cum virtus animalis, ualde laborauerit, ut in principiis, e conuerſo.

CIRCA initia & finis omnia imbecillio-ra, cum uero conſiſtunt, fortiora. 30.

EIVS qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum. 31.

HIC Aphoriſmus ad eos attinet quæ ex morbo conualuerunt, hoc, autem patet ex eo quo dicit (ex ægritudines) ſi quis igitur copias ſit vſus nutrimento, & nihil profecerit eius corpus pernitioſum, quamobrem? Quoniam virtus appetendi non eſt naturalis acutus enim ſubiacet humor in ventricula, qui excitat quidem ipſam virtutem, verum ob infrigidationem non concoquetur nutrimentum, & tunc corpus non nutritur.

OMNES fere qui male habent circa initia

bene cibati nec quicquam proficientes, circa finem rursus cibum non appetunt, Qui vero circa initia non valde cibum appetunt, postea bene appetentes ij melius euadunt. 32.

Hic etiam Aphorismus ad cōualescentes attinet. Duo autē nobis hoc loco ostendit, quorum illud repellit, hoc uero laudat, quicunque (inquit) male habent, hoc est vitiosos, humores in corpore relictos habent, circa initia bene cibati, posterius cibum non appetunt, deterius euadunt. Hi autem contrario modo se habentes melius euadunt, quoniam illi, qui circa initia bene cibati sunt, robore appetentium partium bene cibantur, sed postea cum multitudine nutrimenti auctus sit vitiosus humor, qui est in corpore, læditur virtus appetendi, & hac de causa non appetunt, qua propter & deterius euadunt. ii autem qui circa initia nullo modo appetunt, hoc est, omnino pauca assumunt, & non appetentes non concoquunt redundante natura uitiosi humoris illlo tempore quo ægre cibantur, hoc autem concocto necessario circa finem bene cibantur.

IN quouis morbo bene mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, bonum contra vero, malum. 33.

HIC Aphorismus tradit nobis prædicendi rationem sumptam a nobilioribus, partibus, hoc est a cerebro, & a uentriculo. In omni morbo (inquit) mente bene constare, & bene se habere ad ea quæ offeruntur,. i. ad cibos, bonum. Hoc quidem mente bene constare bonum, quoniam & membranæ, & spinalis medulla, & septum transuersum, & omnes neruosæ partes, & maxime quæcunq; cerebro propinquæ sunt, omnino, recte se habere significantur. hæc autem bene se habere ad ea, quæ offeruntur, etiam bonum, cum & ventriculum, & iecur, & ipsum cor eodē modo recte se habere cognoscātur.

IN morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam quibus secundum nihil istorum congruit. 34.

HIC etiam Aphorismus ad prædictionem attinet, hæc est autem eius sententia, quicunque morbi congruunt ꝓpriis, principiis minus habent periculi, quicunq; uero, nō congruūt, sunt maxime periculosi. Vt exempli causa, si tertiana febris generetur in ætate declinante & in senectute, maius est periculum, ostenditur enim in his, hoc est, qui non congruunt vehementem esse causam, ut possit superare oppositionem, quæ est ex tempore, nam ex his, qui non congruunt, non possumus affirmare magnam esse causam, sed tantum demostrata est ad simile conuersio, quę facile fit, etiam si causa non sit vehemens, quæ conuersionem faciat. Eodem modo intelligendum est de natura & temperatura corporis, & de reliquis.

IN quouis morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem attinentes crassitudinem habere melius est: multum vero extenuari & contabescere, prauum, sed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculosum. 35.

HIC Aphorismus ad signa pertinet. Considera (inquit) in morbis ea, quæ sunt circa vmbilicum & imum ventrem, & siquidem hæc crassitudinem habeant, bonum, si uero extenuata sint, & contabuerint, malum. Sciendum autem est totam illam partem, quæ est a mucronata cartilagine ad pubis ossa, tres habere particulas, ex his quæ superius sunt, vocantur hypochondria, quę autem medium locum obtinent uocantur partes circa vmbilicum, quæ iacent in vltima parte, imus uenter. In omnibus igitur morbis partes, quæ sunt circa vmbilicum & imum ventrem, crassitudinem habere melius est, affe-

runt enim vtilitatem inferioribus partibus, quæ craſſitudine ſua calefaciunt, & cum hoc modo recte, ſe habeant, recte fit concoctio, cnm autem ſint robuſtæ, melius ſeruiunt purgationibus. Extenuatas autem eſſe & contabeſcere, malum, oppoſitis de cauſis. ſi quis autem roget, cur Hip. tacuerit ſuperiores purgationes tutas eſſe his, qui hoc modo ſunt affecti, dicimus hoc tanquam manifeſtum eſſe prætermiſſum.

QVI ſalubritatem corporis habent per medicamenta euacuati exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo. 36.

HOC loco ſuadet Hip. ne corpus ſanum purgātibus medicamentis purgemus, exoluuntur enim, quoniam in ſanis corpus eſt ęquale, medicamentum autem adhibitum non inueniēs ſuperfluitatem, quam euacuet, euertit corporis habitum, afficit autem primo ſpiritus, deinde humidas partes, poſtremo ſolidas, & hos quidem diſſipat, illas aut difflat, ſolidas autem colliquat, cum autem hæc fiant, neceſſario ſequitur defectus animi, & ſyncope. Præterea illi qui prauo utuntur cibo purgatione (inquit) exoluuntur, quoniam medicamentum accipitur a cacochymia, quæ acuta eſt ex prauo nutrimento, & incipit ipſam purgare. Ipſa igitur dum purgatur, & tranſit per nobiles partes & ſenſibiles cum ſit acuta, & modax, moleſtia & morſu infert exolutionem. Prauum autem nutrimentum vel eſt ſanguis ipſe, uel exterior cibus.

QVI bene ſe habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

IN eadem ſententia eſt hic Aphoriſmus, ſumere autem pharmacum idem eſt, quod purgari, bene autem, quod moderate. Difficile igitur eſt exhibere pharmacum iis, qui bene ſe

habent corpore, quamobrem? quoniam est superfluitatum pur gatio, si autem fiat in sanis corporibus, cum non inueniat propriam materiam, quam trahat, colliquat partes.

PARVM deterior cibus, aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus, est præferendus. 37.

HIC Aphorismus ad rationem victus attinet, hoc autem modo connectendus est. Paulo deterior & potus & cibus, suauior autem ægrotanti, melioribus quidem, idest, qui facile concoquantur, insuauibus autem ægrotanti est præferendus, nam non so lum gratificamur ægrotanti in iis, in quibus graue damnum non subsequatur, vt iubemur in epidemiis, verum etiam ipse cibus vel potus maxime conducet, quod enim suaue est illis, quibus offertur, hoc amplecti & concoquere ventriculus consueuit, ab iis autem, quæ insuauia sunt, nauseare & reliqua mala generari consueuerunt.

SENIORES iuuenibus plurimum minus ægrotant, qui vero longi morbi ipsis accidunt, maxima ex parte comitantur ad mortem. 39.

HIC Aphorismus duas ad inuicem ætates comparat, consistentem & senilem (senes inquit iuuenibus magna ex parte rarius ægrotant) nam senes, cum prudentes sint, in cibo & potu temperantes, sunt, neque implentur iis, ex quibus multæ superfluitates generentur, ideo rarius ægrotant. iuniores autem vt imprudentes multo cibo implentur, & ideo in cruditates ratione plenitudinis incidentes facile & cito ægrotant. Postea subiicit, quicunque autem morbi ipsis, hoc est senibus accidunt longi, magna ex parte moriuntur ob imbecillitatem virtutis, quę non facile potest morbos concoquere.

RAVCEDINES & grauedines in ual de ſenibus coctionem non admittunt. 40.

SVPERIORIS Aphoriſmi tradit exemplum, nam raucedines & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt ob inopiam caloris & imbecillitatem facultatum.

QVI FREQVENTER ac fortiter abſque manifeſta cauſa exoluuntur de repẽte moriuntur. 41.

HOC loco oſtendit rationem cognoſcendi mortem impendentem. Si quis inquit frequenter & fortiter ſine occaſione manifeſta exoluatur, hic de repente moritur, nam ſi manifeſta de cauſa exoluantur non moriuntur. Mulier enim quædam (vt Galenus affirmat) in quodam balneo continenter exoluebatur, quoniam vitioſa ligna accendebantur in balneo, quamobrem etiam defectum animi patiebatur, cum autem cauſa eſſet in prõptu, quę defectum hunc animi pariebat, exolutio illa non erat pernitioſa. Si igitur ſine manifeſta cauſa exoluantur quidam, vel defectum animi patiantur, & frequenter, & fortiter, ſtatim moriuntur, quoniam, & in his vitale robur valde imbecillum eſt, ideo facile quibuslibet de cauſis exoluuntur, & propterea de repente moriuntur, impedit enim cordis actionẽ moles quædam ſparſa, ideſt humidum, vel ſiccum ipſi cordi incumbens. cum aut quæreretur cauſa (vt teſtatur Galenus) in diſſectione corporis inuenta eſt tunica quædam ſuperiacens ipſi cordi plena humiditate quadam fœdi odoris, quę quidem humiditas vitioſa illa qualitate corrumpebat ſemper & deſtruebat robur vitale, & hinc oriebatur affectus exolutionis.

SOLVERE morbum, quem apople•

xiam vocant, fortem, impoſſibile eſt, debilem vero non facile. 42.

APOPLEXIA eſt immobilitas & inſenſibilitas totius corporis cum læſione principalium actionum. Cauſa autem ipſius eſt humiditas pituitoſa implens ventriculos cerebri, & impediens quominus corpus mouentur, vt nebula præcurrens impedit quo minus ſol poſſit illuſtrare terram, ita hæc humiditas tanquam nebula obducens cerebrum prohibet ipſum ne communicet ſuam ipſius facultatem toti corpori, quod hac de cauſa manet ſine ſenſu & motu. Eſt igitur Apoplexia duplex magna & parua, vtranque autem metimur menſura reſpirationis, quicunque enim maxima violentia reſpirant, & intermittentem habent reſpirationem, hi forti laborant Apoplexia, quam Hip. inquit nullo modo curari poſſe, cum magnopere lædat reſpirationem. Quicunque autem ordinem quedam ſeruant in reſpiratione, his debilis eſt Apoplexia, quam & non facilem dixit, hoc eſt leuiter curari non poſſe. Si quis autem roget, quamobrem, cum omnes alii muſculi in apoplexia immobiles ſint, qui thoracem attollunt, illi frequenter moueantur, reſpondemus ipſos muſculos ob neceſſitatem reſpirationis excitare ad opus facultatem, qua præditi ſunt nerui. ii autem qui dubitant, cum apoplexia ſit immobilitas & inſenſibilitas totius corporis. hæ autem priuationes ſint, qua ratione contingit in priuatione aſſumere magis & minus, vt nobis liceat affirmare hanc quidem eſſe fortiorem apoplexiam. illam autem mitiorem, monendi ſunt non eſſe omnino inſenſibilitatem & immobilitatem in his qui laborant Apoplexia, muſculi enim mouentes thoracem cum omnino moueantur perfectá immobilitatem non faciunt.

STRANGVLATI ac diſſoluti nondum mortui non referuntur, quibus ſpuma circa os fuerit. 43.

SIGNVM assignat Hipp. eorum qui strangulati sunt, & dissoluti, hoc est qui strangulatione corripiuntur, & exoluuntur, vel potius qui moriuntur, nondum autem mortui sunt. (non referuntur illi, quibus spuma circa os fuerit) nam cum strangulati sint, comprimuntur nerui ipsius colli, & replentur vasa, quibus repletis manifestum est meatus obstrui, quibus obstructis, non excernuntur fuliginosa excrementa, & aer nō introducitur, qui quum non ingrediatur, non euentatur calor innatus, verum cum varie mouetur, nec possit erumpere ob eiusmodi obstructionem eodem tempore se ipse calidior factus spumam generat, cum spiritus in eiusmodi motu colliquent, & ampullent eam humiditatem, quæ illuc incidit. Hoc modo cum calor innatus cum non euentet ob ingressum exterioris aeris, neque excernantur fuliginosa excrementa, periculum est ne extinguatur.

QVI natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quam qui graciles. 44.

VIDE quomodo Hip. probet omnino citius interire eos, qui a primo ortu admodum crassis sunt, quam graciles, vel quoniam imbecillus est in eiusmodi corporibus calor innatus, vel quoniam plenitudo subiacet pinguedini, & excrementitia humiditas, & condensatio superficiei, qua condensata non difflantur superfluitates, quæ non difflatæ colligūtur in profundo, illinc autem decedentes implent arterias & venas, quibus compressis, extinguitur calor innatus, & subsequitur mors. Graciles autem & ipsi moriuntur, rarius autem quam illi, cum non sint in ipsis tot superfluitates, vt calor innatus obruatur. Alio autem modo difflatur etiam in ipsis innatus calor, & ob gracilitatem, & quod corpus facile afficitur. Relinquitur igitur bene carnosos, hoc est temperatos, ad bonam & longam senectutem peruenire ratione mediocritatis.

QVICVNQVE iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis,

& temporis, & locorum, & victuum quoque libe rantur. 45.

EPILEPSIA est conuulsio totius corporis cum læsione principalium partium. Pituitosus autem humor occupat cerebri ventriculos, & generat ipsum. Quoniam igitur magna ex parte a pituita generatur, recte Hippocra. dixit quibus iuuenibus remotionem morbi afferant mutationes maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuum: Cum enim transmutentur iuuenum ætates, hoc est puerorum, in calidiorem, & sicciorem temperaturam, maxime confert epilepticis affectibus. Eodem autem modo & temporum, & locorum, quando ægrotantes transferuntur in calidiorem, & sicciorem regionem. Præterea & mutationes victuum, quicunque videlicet calidiorem, & sicciorem efficiunt corporis habitum. Victus autem hoc loco idem est, quod ratio victus.

DVOBVS doloribus simul eundem locum infestantibus, vehementior alterum obscurat. 46.

LOCVS hic pro parte corporis intelligendus est, (si idem locus duobus doloribus excrucietur) verum hic si contingat in manu, ille autem in crure, vehementior alterum obscurat, quoniam sentiendi facultas tota abducatur, & abstrahatur ad id, quod vehementius est, si autem in vna parte resideant duo dolores, certatim augent molestiam, cum neuter eorum lateat ægrotantem. Obscurat autem hoc loco accipiendum est pro eo, quod est, adumbrat.

IN OMNI corporis motu, vbi quis laborare cœperit quies statim lassitudinem aufert. 47.

MOTVM hoc loco dicit Gymnasium siue Palestræ siue equitationis, siue cursus. in omnibus igitur eiusmodi motibus, quum quis incipit laborare, hoc est dolere, & defatigare partes, vt non possint amplius exerceri, his quies statim lassitudinem aufert. quiescentes enim ab exercitationibus lassitudinem non sentiunt, cum facultates in quiete recreentur.

DVM pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis quam confecto. 48.

DOLORES quidem, quoniam locus continens extendatur a materia ob ipsius effusionem, & ob spirituum resolutionem, vt ipsa non posiit contineri nisi ampliori & patentiori loco. Febres autem quoniam putrefactio, quæ est in membro faciente pus distributa per adiacentes arterias ad cor perueniat. Hæc quidem contingunt, dum pus conficitur. Confecto autem non amplius dolor neq; febris, iam enim attenuata est materia, & euaporauit multitudo spirituum concocta putredine.

QVI consueti solitos labores ferre, & si fuerint imbecilli, & senes non consuetis, fortibus, atque iuuenibus facilius ferunt. 49

HIC Aphorismus ad sanos attinet, hæc est autem eius sententia. sunt duo, hic quidem senex, ille autem in consistenti ætate, ambo incipiunt fodere, & huic quidem seni contingit recte fodere, illi autem, qui est in consistenti ætate, non recte, seni quidem ob cõsuetudinem recte, quanuis sit imbecillus, iuueni autem non recte, cum non assuetus sit. in vniuersum enim oportet cognoscere, fortiores aliis fieri partes, quæ exercentur, & hac de causa solitos labores facilius sustineri. Ex hoc autem particulari exemplo licet nobis & de omnibus ratiocinari.

QVÆ ex longo tempore consueta sunt, & deteriora sunt, insuetis minus molestare solent, oportet igitur ad insueta permutari. 50.

HAEC sententia vniuersalior est superiori, illic.n. de Gymnasiis solùm agebatur, hic autem de paucitate cibi, & de repletione, & de calefactione & de refrigeratione. Quæ igitur longo tempore consueta sunt, quamuis deteriora sint, insuetis minus molestare solent, cum enim quodq; ipsorum factum sit peculiare, minus ledit, quanuis ex sua natura molestum sit, si nondum in consuetudinem venerit. Verbi causa, solitus est aliquis manna comedere, hic si ad bonum cibum sumendum cõuertitur, læditur, cum assuetus non sit, assuetus est aliquis aquæ potioni, si præter consuetudinem bibat vinum offenditur, quoniam consuetudine cõtemnitur. Oportet igitur ad insueta permutari, ut, si necesse sit, ea, quæ offeruntut ferre possimus, uetẽtem enim copioso nutrimẽto, oportet etiam parum cibi quandoq; assumere, ut si, contingat, ferat etiam illius usum.

PLVRIMVM atq; repente euacuare, vel replere, calefacere vel refrigerare siue quouis alio modo corpus mouere periculosum, Quoniam omne nimium naturæ est inimicum. Sed quod paulatim fit, tutum est, tum alias, tum cũ ab altero ad alteru m transitus fit 51.

QVONIAM in superiori Aphorismo docebat nos oportere & ad insueta permutari, nequis subitam mutationem intelligat, subiicit (multum repente uel euacuare uel replere periculosum, cum omne multum naturæ sit inimicum) natura enim in commoderatione consistit, & ea gaudet, fugit autem ea quæ modũ excedunt. Quo'd si contingat ipsam tranferri ad id, quod immodicum est, tutius est paulatim tran-

ferri quam plurimum: nihil enim mirum est paulatim et longiori tempore uti, uel calefacientibus, uel refrigerantibus, uel repletione, uel euacuatione, & non lædi hominem. illud autem (tum alias tum cum ab altero ad alterum transitus fit) idem est, ac si diceret, & maxime si a contrariis in contraria transferatur, si enim in his quæ sunt eiusdem generis id, quod est subitum, nocet, quanto magis nocebit in contrariis.

OMNIA secundum rationem facienti, si nõ succedat secundum rationem, non est transeundum ad aliud, stante eo, quod a principio visum est. 52.

HIC est sensus Hip. qui omnia ratione adinuenit, & ex iis non profecit, non oportet omittere id quod a principio uisum est, quamuis nulla manifesta utilitas appareat, ut enim gutta percutiente lapidem sensibilis tempore fit lapidis affectio, ita in affectibus, qui ægre concoquuntur, solet usuuenire.

QVICVNQVAE aluos humidas habent, si quidem iuuenes, melius commutant ĳs, qui siccas habent, Ad senectamvero deterius commutant, nam senescentes magna ex parte exiccantur. 53.

HIC Aphorismus in superioribus recte interp̃tatus est, uerũ ut omnino uera sit sentẽtia, ideo apposuit magna ex parte.

MAGNITVDO corporis iuuentæ neq; indecens, neq; illiberalis est, senectæ vero inutilis, & deterior paruitate. 54.

MAGNITVDO triplici ratione dicta, est enim magnitudo proprie, quæ secundum longitudinem & profunditatem & latitudinem in amplius spatium aucta est: secundo loco magnitudo est quæ in sola longitudine maius spatium occupauit, tertio loco magnitudo est, quæ solum in latitudine et profunditate modum excessit. Cum igitur magnitudo tria cōplecta tur, de magnitudine secundo modo accepta sermo habetur hoc loco ab Hip. hoc est de dimensione secundum longitudinem, hæc enim in iuuenta non est indecens, in senecta autem est inutilis & deterior paruitate, in iuuenta enim florente motrice facultate musculi spinales cōtinent spinam interius & exterius & extendunt, in senecta autē defatigantur musculi & faciunt curuitatem in anteriora solum, non enim in posteriora propter spinam. Quamobrem in iuuenta quidem non est indecens propter rectitudinem, in senecta autem inutiles & deformis ob curuitatem.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN TERTIVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS, LVDOVICO CORADO INTERPRETE.

MVTATIONES Temporum potissimum pariunt morbos, & in quibusdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris, & alia por ratione eodem modo. 1.

ROPOSITVM in presenti lectione est Hip. de temperatura temporum, & de morbis, qui in ipsis grassantur disserere, postremo de ætatibus: Primum igitur quod attinet ad tempora, Mutationes (inquit) temporum pariunt morbos, mutationes appellat eas, quæ in temperatura fiunt, alterationes temporum, ut quũ hiems mutet propriã naturam calidior facta, & rursus æstas non maneat calida, sed frigidior fiat, sciendum est autem mutationem hanc nunc in omnibus temporibus contingere, nunc in pluribus, nunc in uno tantum, quod & parit morbos si magnam mutationem contineat, si enim parua sit mutatio' nullo pacto gignentur morbi. Mutationes temporum pariunt morbos, hæc est uniuersalis sententia de transmutatione temperaturę omnium emporum ostendẽs in quibus & maxime contingat fieri morbos.

bos.(Et quibusdam temporibus magnæ mutationes) hęc eſt particularis ſententia de vno & eodem tempore quod magnam mutationem ſuſcipiens non leues & ipſum generat morbos. Hæc eſt autem cauſa, quamobrem in mutationibus generentur morbi, mutationes qualitatum aeris tranſmutant corpora, & hinc occaſio fit morborum, in mutatione autem vnius temporis eodem modo, quoniam varrii generantur humores, & reſoluantur facultates.

NATVRARVM hæ quidem ad æſtatem, hæ vero ad hiemem bene, male, vt ſe habent. 2.

NATVRAM Hip. vocat hoc loco temperatnrum. Temperaturarum autem hæ quidem ad æſtatem, illæ autem ad hiemem bene maleue ſe habent, & recte quidem ſe habent in æſtate frigidæ & hnmidæ, caliditas enim & ſiccitas caſtigat earum exuperantiam, & ad temperiem reuocat, tunc autem male ſe habent calidæ & ſiccæ, quoniam ſimili temperatura intenduntur & in intemperiem incidunt. Rurſus frigidæ & humidæ temperaturæ in hieme male ſe habent, quoniam acceſſio fiat ex ſimili remperatura. Calida autem & ſicca temperatura bene ſe habet, cum ex altera oppoſitione reprimatur, & ad ſymmetriam perueniat.

MORBI quoque alij ad alia bene vel male ſe habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & victus genera. 3.

VT pateat. Hip. ſententia, ſciendum eſt bene & male duplici ratione dici, vel ſecundum generationem, vel ſecundum ſolutionem, quicunque igitur morbi generantur in ęſtate bene ſe habent ſecundum generationem, male autem ſecundum ſolutionem ob redundantem cauſam, ipſi autem rurſus

in hieme male se habent secundum generationem, bene autem secundum solutionem ob contrarietatem. Rursus in ęthiopia [calidi] morbi bene se habent secundum generationem, male autem secundum solutionem, ii autem in scythia econuerso, causæ autem dictæ sunt. Rursus calidi morbi in calidis quæ comeduntur, bene se habent secundum generationem, male autem secundum solutionem, in frigidis autem econuerso, sic quidem in morbis. Idem etiam intelligendum est de ætatibus, consistentes enim ætates bene se habent in hieme, quoniam ex frigiditate ad symmetriam veniunt, male autem in æstate, quoniam augetur caliditas. Eodem autem modo & in regionibus, & in victus rationibus. Sciẽdum est autem Hip. sermonem habere de his ætatibus, quæ morbis obnoxiæ sunt.

IN temporibus quando eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet. 4.

FACILIS est Aphorismi intelligentia, in temporibus inquit, verbi gratia, vernis, si una die incipiente fiat caliditas, postea circa, tertiam horam frigiditas, medio autem die rursus caliditas, postea ex eo tempore rursus frigiditas, tunc autumnales .i. inæquales morbos expectare oportet, quoniam cum temporibus coincidunt etiam morbi.

AVSTRI auditum habetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes, quando huiusmodi tema pestas præualuerit, talia in morbis patiuntur. 5.

CVM particulatim disseruisset de temporibus, nunc de ventis pertractat, & primum quidem de austro: verum hic calidus est, & humidus, calidus quidem quoniam per combustam

zonam excurrat, humidus autē, quoniam caliditate sua rapiat tenui partium humiditatem. Cum igitur austri sint naturæ calidi & humidi, sit regnant, auditum habetantes, caliginosi, caput grauantes, pigrique & dissoluentes. Multa enim humiditate implent sensuum instrumenta, & capitis, grauitatem efficiunt, principio autem neruorum humectato necesse est & uoluntarias actiones segniores effici, & veluti in se ipso dissolutum apparere hominem. Dictum est autem (auditum hebetantes & reliqua, non quod ipsi dominentur his affectionibus, sed quod eiusinodi affectum causæ sint.

AT si aquilonia fuerit, tusses, fauces alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas prȩualuerit, talia in morbis expectare oportet. 6.

BOREAS frigidus est, quoniam pertransit locum, qui autor frigoris est, si igitur aquilonia sit constitutio, & præualuerit, hoc est frigida sine aqua, & sicca, tusses fiunt, fauces siccæ, & reliqua, quoniam frigidus aer, qui imspiratur, asperam arteriam & pulmonem frigiditate percutit, & ex ea causa tusses excitat, cum voluntaria facultas sit impulsa ad expellendum, quod præter naturam est. Fauces autem, hoc est, quæ infaucibus fiunt affectiones, cum frigidus aer qui inspiratur primo immediate adhæreat faucibus. Sed etiam alui duræ fiunt, quoniam tunc superficies corporis refrigerata condensatur, & obstruitur calor innatus, cum igitur hic obstruatur, exiccatur excrementum quod est in intestinis, & hac de causa alui duræ fiunt. Difficultates autem vrinæ, horrores, quoniam etiam ipsa vesica percutiatur a frigiditate, quæ quidem cum sit neruosa, facile percipitur dolor, hoc enim est (horrores) sed & costarum dolores. ipsæ enim ut neruosæ, & partes quæ sunt circa costas & pectus a frigiditate verberantur, quæ sunt succingens membrana, & inter costes musculi.

sunt succingens membrana & inter costales musculi.

QVANDO æstas fit veri similis sudores in febribus multos expectare oportet. 6.

CVM diuentis disseruisset Hip. qui sunt præcipui, borea & haustro, nũc tractat de temporibus. Si æstas inquit fiat simi lis ueri, hoc est ęqualis semper naturę, sudores in febribus mul tos expectare oportet, nam adsunt ea, quæ possunt genera- re sudores, caliditas exterior continentis aeris, & rodundans in corpore humiditas. Sed quoniam ueris constitutio calidi tatis quidem causa trahit ad cutem humidum, impediente au tem qualitate humiditatis non potest per vapores trahere, ideo non iniuria in febribus quodcunque humidum excerni- tur, sudores generat.

IN siccitatibus febres acũtæ fiunt, & si annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit consti- tutionem, tales plurimum morbos expectare oportet. 7.

IN siccitatibus morbi quidem generantur acuti, breues autem, quoniam siccitas consueuit efficere humores paucio- res multitudine, biliosiores autem qualitate. Sed si annus ma- gna ex parte talis fuerit, magna ex parte etiam tales morbos expectare oportet, (ut monet Hip.) acutos & periculosos, uel ex Ruffi sententia pestilentes, ut bubones, hæ enim af- fectiones ex siccitate proueniunt, in hac enim peste (inquit ipse in libia bubones in ipsis generabantur, & febres, quæ al tero quoque die & tertio quoque inuadebant. Si quis autem dubitet, qua ratione non subiacente humiditate bubones ex siccitate proueniat soluimus affirmantes)dominante siccita- te dissolui facultates, his autem dissolutis, consequi crudita- tem, cum autem est cruditas, redundare superfluitates, & hac

de causa bubonibus affigibiles, idcirco per accidens consecuta est humiditas.

IN constantibus temporibus cum tempestiue tempestiua redduntur, morbi constantes & boni iudicii fiunt. In inconstantibus autem inconstantes & mali iudicij. 8.

HOC loco Hip. sermo est de temporibus secundum naturam. constantes autem tempestates & tempora uocat Hip. ea quæ ordine seruauerunt proprium temperamentum (vt dictum est ab ipso in libro de aqua aere locis & regionibus): In autumno si aquæ descendant, & hiems neque valde serena neque frigore excedens, & in vere aquæ tempestiuæ pluerint, non vt in hieme, sed pro tempore, & in æstate propria sit caliditas, hic est constans annus. in eiusmodi igitur constantibus temporibus si tempestiue tempestiua redduntur, omnia ut temporaria pariunturPræterea & qualitates continentis aeris moderatæ sunt, moderati uenti, moderatæ pluuiæ, constantes & optimi iudicii morbi generantur, hoc est qui facile iudicantur, cum natura vna cum facultaibus sit robusta, & in causis morborum dominetur, maxime cum homines conuenienti victu vtantur. Præterea & morbi simplices sunt, & non habent varietatem, solum enim fiunt ob cruditates. Rursus autem in inconstantibus temporibus constantes & mali iudicii ob contrarietatem eorum quæ dicta sunt.

AVTVMNO morbi acutissimi atque exitiales maxima ex parte, ver autem saluberrimum & minime exitiale. 9.

Comparans ver autumno demonstrat hunc quidem læta-

les morbos inferre, ver autem ſaluberrimum eſſe, quoniam inæqualis eſt autumnus aliquando dominante caliditate, aliquando vero frigiditate, & quoniam ipſa inæqualitas diſſoluit vires, & quoniam varia in ipſo generatur cacochymia, & ad interiora retruduntur humores in ipſo. Ver autem ſaluberrimum & minime exitiale, hoc eſt raro, cum temperatum ſit & in temperie robuſtæ ſint facultates, quamobrem facile expellantur ſuperfluitates a corpore, præterea cum optimam materiam generet ver, hoc eſt ſanguinem, & huic materię omnia membra vna cum ipſa natura concoctionem & quietem quandam referant acceptam. Si quis autem dubitet, qua ratione autumnus, cum ſit frigidus & ſiccus acutos morbos generet, dicimus flauam quidem bilem in æſtate vberius generari, verum facilius etiam diffluі, cum eo tempore rarior ſit cutis, in autumno autem minus quidem generatur, verum id, quod ex æſtate redundabat, manet, & non difflatur ob frigus continentis, cum autem non diffletur putrefit, & cum putrefiat acutas febres accendit. Illi autem qui rurſus dubitatur, cum Hip. inferius doceat vere morbos melancholicos & furibundos generari, & reliqua, monendi ſunt ipſam cacochymiam non in vere, ſed in autumno & in hieme redundauiſſe, quæ propter condenſationem exterioris aeris manet, & non difflatur his temporibus, poſtea in vere cum cacochymia caliditate afficiatur, facile funditur, & ex hac fuſione morbi generantur, ſi enim in capite generantur melancholiæ & epilepſiæ, ſi autem in pulmone tabes & ſanguinis fuſio, quamobrem non eſt hoc cauſa, ſed illa.

AVTVMNVS tabibilis malus. 10.

TABIDOS vocat eos qui qualibet ratione colliquantur & contabeſcunt, & quibus pulmo vlceratur: his quidem, quoniam eo tempore inſpiratur frigidus aer, qui per-

cutit & affligit, & mordet pulmonem, percussione igitur & morsu perturbatur pulmo & in vehemētem tussim excitatur. præterea ob frigus continentis nihil alleuantur sed vehementius perturbantur, & ex perturbatione deiicitur natura & vires facile dissoluuntur, aliis autem, quoniam laxas habent carnes, facile tendit ad interiora frigiditas per inspirationem, & lædit calorem innatum.

DE TEMPORIBVS, siquidem hiems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuiosum et australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (græci olphtalmias vocant) & intestinorum difficultates, præcipue vero mulieribus & viris, qui natura sunt humidiores. 11.

SVPERIVS de vno tantum tempore petractauit, hic autem de pluribus. Sciendum autem est conuersionem temporum fieri vel ad simile, vel ad dissimile. Hoc igitur loco supponit Hip. hiemem frigidam esse & siccam, ver autem calidū, & humidum. his sic habentibus, necesse est (inquit) æstate febres acutas & lippitudines generari, & reliqua, v3 his qui naturales habent inclinationes ad hos affectus, hiems enim in summo frigida facta est, & ob extremam frigiditatem prostrauit facultates & interclusit cacochymiam collectam in corpore ab autumno, postea cum aduenisset ver calidum & humidum, liquauit materiam, & humectauit corpora propria humiditate, superueniente autem æstate calida & sicca, putrefacta est materia ab ea inuenta. Cum igitur distribuatur putredo per arterias & ad cor transmittatur, acutæ febres fiunt. Rursus ex putredine attolluntur ad caput vapores acres, & si quidem imbecillum sit caput, cum in ipso firmentur vapores, generantur, epilepsie, apoplexie, & vertigines. Sinautem robustum sit caput, vel expellit materiam in adiacentes partes,

& generat lippitudines, & aurium dolores, vel in remotas partes, quod si expellat ad respirationis organa, generat difficultatem respirationis, & tussim. Si autem in ventrem & in intestina generat difficultatem intestinorum, quæ vlcerantur acrimonia mordentium humorum. maxime autem mulieribus & humidas temperaturas habentibus hæc contingunt. si enim accusemus totam constitutionem vt putrefacientem corpora, patet putredinem in humidis esse corporibus. Si quis autem roget, quamobrem in vere hi morbi non inuaserunt, respondemus eo tempore potius ad temperiem tendere corpora, verum in æstate ob vehementem calorem statim cæperunt putrefieri humores.

SI vero hiems haustralis & pluuiosa fuerit, ver autem siccum & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunque occasione abortiunt, quæ vero parient, imbecillos, & morbosos, quare vel statim intereunt, vel tenues et valetudinarii viuunt. Cæteris vero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus aũt distillationes, quæ interimũt. 12.

HOC loco supponit contrariam qualitatem illi quæ supponebatur in superiori Aphorismo. si (inquit) hiems australis fuerit, & pluuiosa, & serena, hoc est calida & humida, & purum habens aerem, ver autem qualidum, & aquilonium, hoc est frigidum & siccum fuerit, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacuuque occasione abortiunt, quoniam hieme virtutes exolutæ sunt ratione plenitudinis, & fœtus qui solent foueri calore matricis eos continentis, posteaquam superuenerit ver frigidum, & ad matricem peruenerit vis frigiditatis, percutiuntur ab ea. Percussus autem fœtus ægrotat, ægrotans calcitrat (nocet enim frigiditas & matrici & ligamentis) calcitrans au-

tem nimio motu disrumpit ligamenta & vincula, itaque mortuus agreditur, cum expulsiua facultas excitetur, & eiiciat fœtum. si autem viuus in lucem prodeat, vel statim (inquit Hip. moritur, cum primum senserit frigiditatem continentis vel tenuis & morbosus viuit, ob eum affectum, qui ratione continentis primo eum afflixit. Aliis autem intestinorum difficultates, & lippitudines, calidis quidé natura & biliosis lippitudines siccæ, pituitosis autem difficultates intestinorum, quoniam hiems cum fuerit calida & humida repleuit corpus superfluitatibus. Abundantius autem cerebrum, cum autem superuenerit ver frigidum, exprimit humiditatem. quæ si delata sit ad oculos fiunt lippitudines, siccæ autem ob densitatem membranarum, condensantur enim ab aquiloniis spiritibus, vel ob crassitiem humoris, & hac de causa non effluit lachrima. Si auté deferatur in ventrem, & in intestina, difficultates intestinorum generat ob acrimoniam causæ, in proposita enim constitutione salsa est pituita ob caliditatem, quæ est in hieme. senibus autem distillationes. Distillationem autem appellat eã fluxionem, que neque ad pulmonem, neque ad arterias, sed ad uenas & ad arterias fertur, ideo generans repletionem, resolutionem, vocis amissionem, & alios prauos morbos, cito interimit.

SI autem æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus vero pluuialis & australis, dolores capitis ad hiemem fiunt, & tusses, raucedines atque grauedines. quibusdam autem & tabes. 13.

CVM prius de hieme & vere disseruisset, nunc sermoné habet de æstate & autumno. supponit autem æstate m frigidã & siccam, Autumnum vero calidum & humi dum. si hæc igitur ita se habent, dolores capitis ad hiemem, & tusses, & raucedines, & grauedines, nonnullis autem & tabes fiunt, nã æstas frigida supponitur & sicca, quæ quidem compressit materiam cum venisset autem autumnus calidus & humidus, quanuis ex

diametro ſit oppoſitus intemperiei æſtatis, tamen & ipſe auget humiditatem. Inſtante igitur hieme, natura frigida & humida, adhuc vehementius ingraueſcit plenitudo, ex qua vapores aſcendentes ad caput dolorem capitis efficiunt, ſi caput eſt imbecillum. Quod ſi robuſtum ſit, expellit materiam, quę ſi deferatur ad aſperam arteriam & ad pulmonem, generat diſtillationem. Si autem ad fauces & ad palatum, raucedines & tuſſes. Si autem ad nares, grauedines. nonnullis autem & tabes, iis maxime, quorum calidior eſt temperatura. Hi autem habent oblongum collum in modum crurium & anguſtum pectus. Fit autem in ipſis tabes quoniam habent pectus gracile, & facile afficiũtur ab iterioribus & exterioribus ab interioribus qdẽ, qm̃ frigiditas facile penetrat ad thoracẽ, & eum percutit, ab exterioribus autem, quoniam ſubiacente plenitudine defertur ad pectus exhalatio, & lædit pulmonem, vt imbecillum, putrefit enim illic materia ingrediens, & vlcerat pulmonem, ex quo tabes generatur.

SI VERO aquilonius & ſiccus, iis qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet. Reliquis autem erunt lippitudines ſiccę, & febres acutæ, & grauedines longæ. Nonnullis autẽ & atræ biles. 14.

IN ſuperiori Aphoriſmo ſuppoſuit autumnum pluuioſum & auſtrale, hic autem frigidum & ſiccum. Si igitur æſtas eſt ſicca, & ſine aquis, autumnus autem frigidus & ſiccus, nonnullis humidas habentibus temperaturas, & mulieribus confert. Cõſumitur enim earum humiditas (vt dictum eſt in libro de aere aquis & locis) & perueniunt ad hiemem non laxati, ſed exiccati. Reliquis autem, hoc eſt bilioſis, lippitudines ſiccæ, & febres acutæ ob multam ſiccitatem, & grauedines longæ, quoniam ſumma ſiccitas proſternit virtutes, & ex nutrimento vapor ad cerebrum aſcendens fertur ad nares per oſſa emunctoria, & fiunt grauedines. Præterea & atre biles, his, qui naturales ad

has habent inclinationes, cum conſumatur humiditas, hoc eſt ſanguis optimus & tenuiſſimus, relinquatur autem craſſus & terreſtris, ex quo atra bilis generatur.

EX ANNI autem cõſtitutionibus (quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ. 15.

CONSTITVTIO a mutatione ita differt, quoniam conſtitutio quidem breuis eſt, mutatio autem longa, vt (exempli gratia) ſi ſeptem diebus, (verbi cauſa) circũſcribatur æſtas, hoc autem toto tempore alteretur ad frigidius & humidius, mutatio fit. Si autem decem dies ſolum (verbi cauſa) ad frigidius conuertantur, quinquaginta autem æſtatis temperaturam ſeruent, conſtitutio nominatur. Poſtea econuerſo, ſi quinquaginta ad frigidius conuertantur, decem autem temperiem temporis ſeruent. Ex his igitur conſtitutionibus (inquit Hip.) ſiccitates ĩbribus ſunt ſalubriores, & reliqua. In ſqualloribus enim ſuperfluitates conſumuntur, in imbribus autem in interioribus corporis partibus coaceruatæ, putreſiunt & graues morbos generant.

MORBI in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, epilepſiæ, & anginæ. 16.

HIC Aphoriſmus continuus eſt proximo, poſſet enim aliquis dubitare, qui ſint morbi, quos generant, pluuiæ. vel quos generant ſqualloꝛes, ideo ſubiicit. In pluuiarum (inquit) multitudine febres longæ, & reliqua, nam pluuiarum multitudo pituitoſum & flux ilem humorem generat. Hic humor vel putreſit in corpore, & diuturnorum morborum autor eſt, multa enim humiditas nunquam expellitur a corpore, niſi concoquatur, concoquitur autem vt humida, longos tempori

ſpatio. Vel manens non putrefactus, vergit in ventrem, & alui profluuia generat. ſi autem aſcendat ad cerebrum epilepticos & apoplecticos affectus parit, cum enim omnes cerebri vẽtriculos obſtruit, & apoplexiam generat, ſin autem non abſoluta ſit obſtructio, epilepſiam efficit. Non ſolum autem generantur alui profluuia, verum etiam putredines, hoc eſt difficultates inteſtinorum. Si autem hic humor non putrefactus deſcendat, alui profluuia, ſi autem putrefactus, difficultates inteſtinorum prouenient. Anginæ autem fiunt, quoniam humiditas ſubiacet, quæ putrefacta & a cerebro expulſa in faucium muſculos, ibique impacta, & inflammationem pariens, anginam efficit.

IN ſiccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, vrinæ ſtillicidia, & inteſtinorum difficultates.

SVPERIVS commemorauit affectiones prouenientes ex pluuiarum multitudine, nunc colligit eas, quæ ex ſiccitatibus oriuntur. ex ſiccitatibus (inquit) fiunt lippitudines, tabitudines, & reliqua. Nam ſiccitas, vt calida & ſicca intemperies bilem generat, ipſa bilis cum ad pulmonem feratur, mordet, & affligit, qualem morbum Athenienſes tabem nominant. Non in omnibus autem, ſed in his, qui naturalem ad hanc habent inclinationem. eadem ratione etiam lippitudines generantur cum enim bilis feratur ad oculos, mordet irritat & vlcerat ipſos. Hinc lippitudines oriuntur. Nõnulli autem legunt tabidæ lippitudines, & cauſam hanc aſſignant, quoniam intemperies modum excedens proſternit virtutem, & vltro cõſumit humidum, quod in oculis continetur, præterea difflat ſpiritum, qui oculos regit, & hac de cauſa non nutriuntur oculi, ſed contabeſcunt, & hinc tabidæ lippitudines oriuntur. Articulorum autem dolores, quoniam ſiccitas deiicit facultates, quapropter nutrimentum ad articulos veniens, non concoquitur, cum autem non concoquatur, articuli fluxionem patiuntur & dolores articulorum generantur. Præterea vrinæ ſtillicidia, nam bilis adueniens, mordet, & irritat aſſidue veſicam, vt gutta

tim vrinam emitat, quæ autem ad illam perueniunt cum sint acria, etiam in intestinis eorum difficultatem generat.

QVOTIDIANÆ autem constitutione, aquiloniæ quidem, corpora densant, contendunt, & bene mobilia, & coloratiora, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, & oculos mordent, & si pectus dolor aliquis obsederit, dolorem auget. 17.

NEQVAE hic nugatur Hi. (ut quidem dicunt) de uentis adhuc pertractans, superius enim de eorum malitia solum disseruit, hic autem commemorat & bona & mala, quæ ex ipsis proueniunt Quotidianæ autem constitutiones, & reliqua nā boreas, cū sit firigidus & siccus, cōsumit superfluitates, quæ sunt in corpore, & auget robur instrumentorum, comprimendo, & refrigerando, virtutes in officio continet, ipsas in se ipsis contrahendo. Cum autem dicat (bene mobilia) animales virtutes innuit, cum autem coloratiora, naturales. Hæc quidem sunt in aquiloniis constitutionibus. Sunt autem etiam leuia quedam mala, alui compressio, morsus ipsorum oculorum, & accessio dolorum, qui prius thoracem molestabant, Causæ autem horum superius dictę sunt, cum doceret Hip. si aquilonia fuerit, tusses, fauces, &, reliqua. Fortasse autē dubitabit quispiam, quomodo superius de uentis differens ab Austro incepit, hic autem ab aquilone. Verum sciendum est, cū salubrior sit Aquilo quam auster, uoluisse Hip. tragico quodā more de ipsis pertractare, hoc est de malis, quorū autores sunt & ideo ab hoc incepisse, vt in bonis superante, superius autem mala horum volens explicare, ab austro incepit, ut in malis superante.

AVSTRIVÆ dissoluūt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant,

& vertigines faciunt, oculis & corporibus diffi- cilem motum præstant, & aluos humectant. 17

HOC loco cõmemorat afectiones prouenictes in Austra libus, constitutionibus, sed harum causæ superius dictæ sunt, preterquã vertiginis, Est autem vertigo volubilis obtenebra tio, in eiusmodi constitutione, quoniam austri humectant cor pora. Ipsa igitur humiditas in modum vaporis fertur ad caput, & complicat seipsam cũ animali spiritu, quem obscurat. Ani malis igitur spiritus cum non possit recta ferri, circunfertur, & circumuoluitur huc & illuc, & vertigines generat. Sciendum, autem est. Galenum existimare melius se habere sententiam Hip. si transponatur id quod in principio scriptum est, & pri- mum quidem sit (humectant) secũdo autem loco (dissoluunt), & aliorum unumquoq; faciunt, adiuuante etiam hac cali- ditate.

PER tempora anni, vere quidem & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate, optime degunt, & sani sunt maxime: Aestate vero, & au- tumno vsq; ad aliquid, senes. Reliquum autumni & hieme, qui mediam ætatem habent. 18.

HOC loco docet Hip. tẽperatas ætates res in temperatis tẽ poribus bene degere, intemperatas autem in inteperatis, me- dias autem in mediis. Pueri igitur & qui hos sequuntur ætate, idest adolescẽtes in vere, & prima æstate, bene dgeũt. Sed ado lescentes quidem, ut temperati & superfluitatibus, carentes, post pueros in vere bene degunt. Pueri autem prima ęstate, quoniam eorum humor crudus consumitur. Rursus senes in æstate, & in principio autumni, bene degunt, quoniam frigidi sunt natura, & eorum frigiditas temperatur ab æstatis calidita te, & ineuntis autumni. Medii autem ætate, hoc est, qui sunt in statu, in reliquo autumno, & in hieme, bene degunt, quoniam

& maiorem et acriorem habētes calorem, ad temperiem reuocantur a frigiditate autumni, & hiemis.

MORBI quidem omnis, in omnibus temporibus fiunt, quidam vero magis in quibusdam ipsorum, & fiunt, & excitantur. 19.

MORBI vel cognati sunt temporibus, vel ab ipsis alieni, qui autem sunt cognati fiunt in conuenientibus temporũ temperaturis alieni autem propter alia errata, quæ committuntur in uita vt propter rationem victus. Morbi quidem omnes in omnibus fiunt temporibus, omnes enim morbi in omnibus fiunt temporibus, sed magis quidam in quibusdam eorum, hoc est plures secundũ unumquodq; eorum & peculiares morbi fiunt, Rarius autem alieni, qui etiam augentur si prius existunt, vt quartana febris visa ē in æstate cessasse, & intermisisse, ueniēte aũt autumno, & humoris semine inueto denuo excitata est.

VERE etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses & impetigines, & uitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores. 20.

HIC Aphorismus est ut exemplum superioris Aphoris. Posset enim aliquis dubitare, qui & quot, & quibus in temporibus fiunt morbi, ostendit. Vere inquit furores, & atræ biles, & reliqua, & hæc est causa. Quidam in autumno, & in hieme vitioso nutrimento cibati sunt, & prauos succos aceruauerunt, frigiditas autem hiemis eos in interiores partes retrusit, postea cum aduenerit ver temperatum existens natura, solam fusionem facit humoris collecti, fertur igitur in modum uaporis ad caput, & si quidem

pituitosus est humor, facit epilepsiam, si autem atrabilis, biles atras, & furores. Præterea uer quantum ad temperiem attinet non est morbosum, colliquatur enim in illo succus sanguineus, qui moderatus existens conseruat corpus sanum, si autem immutetur, uel secundum qualitatem alteratur, & gignit synochos, si autem secundum quantitatem sanguinis profluuia, siue per nares, siue per tusses, siue etiam ex pectore, generat autē & alias affectiones, ut anginam, quoniam multa copia sanguinis, quæ est in uere fertur ad musculos faucium, & inflammat ipsos, ex quo angina efficitur. Generantur etiam grauedines, cum materia diferatur ad palatum, & tusses, cum ad pectus. Præterea & lepras, & impetigines, & uitiligines, quoniam cum temperatum fit uer, robusta est uirtus, qua confirmata, expellitur ab interioribus materia, & si quidem pituitosa sit & putrefacta lepræ generantur, sin autem non putrefacta, uitiligines. Si autem materia fuerit atrabilaria, enascuntur ulcerosæ pustulæ, & articulorum dolores, cum bilis illuc feratur, & mordens excruciet, Sciendum est autem morbos ueris cognatos esse hos, sanguinis profluuium, anginam, & tussim: alienos autem atrambilé, furores, epilepsiam, & reliquos, qui continennentur in Aphorismo.

ÆSTATE autem horum nonnulli, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & quartanæ, & uomitus, & alui perfluuia & lippitudines oculorum, & aurium dolores & oris vlcerationes, & Gentalium putredines, & sudamina. 21.

HOC loco narrat Hip. morbos cognatos, qui in æstate fiunt, & alienos, quemadmodum exposuit in vere, primo autem incipit ab his, qui sunt alterius generis asserens nonullos morbos, qui fiunt in uere, in ęstate etiam fieri. Principio quidem æstatis sanguinis profluuium, & continentes febres, quoniam

niam in summo sanguis exuberat: præterea & ardentes febres, & reliqui, qui sunt proprii morbi æstatis, quoniam eo tempore redundet humor flauæ bilis, etenim eadem ratione etiam hic generantur, pręterea & vomitus, bile supernatante, & alui profluia, eadem materia ad inferiora defluente, & oculorum lippitudines replete capite. Aurium etiam dolores, & oris vlcerationes ob humorem biliosum. Præterea & putredines genitaliũ, et sudamina, & putredines quidem genitalium, quoniam hæ partes sint humidiores: humidum autem facile corrumpatur a caliditate: sudamina autem, quoniam eo tempore sudores multi biliosiores fiant, hi autem mordentes cutem, eam pruriginosam efficiunt.

AVTVMNO vero & plurimi morbi æstiui fiunt, & febres quartanæ, & ematicæ, & lienes, aquæ intercutem, & tabes, & stillicidia vrinæ, & difficultates intestinorum, & leuitates, intestinorum & coxendicum dolores, & anginæ, & anhelationes, & ilei, & morbi comitiales, & furores, & atræ biles. 22.

CONSEQVENTER de autumno pertractat. Autumno (inquit) & æstiuorum multi, hoc est multi æstiui morbi & in autumno fiunt, & maxime in principio: quoniam magnopere dominetur flauæ bilis humor. Hi quidem sunt morbi alterius generis, ut tertianæ, ardentes, & horum similes. Fiunt autem in autumno & proprii morbi, vt quartana & reliqua. Et quartanæ quidem, quoniam eo tempore redundet humor melancholicus, ex quo generantur. Prætcrea & erraticæ ob inæqualitatem temporis, & humorum, & lienes ob excrementum malancholicum, cuius receptaculum est lien. Hic autem repletus transmittit ad iecur summam frigiditatem, & eius virtutem, quæ sanguinẽ facit, prosternit, vt non bene concoquiat, cum igitur fiat cruditas generatur aqua inter cutem. Po

ftea rurfus tabes ratione inæqualitatis, cum infpiretur aer, nunc frigidus, nunc calidus. Aer autem frigidus fua frigiditate exacerbat tuffim, & difrumpuntur vafa, & hac ratione tabes. Et ftillicidia vrinæ, cum cacochymia feratur ad interiores partes, & acrimonia moleftiam afferat ipfi veficæ, cuius expultrix facultas excitetur ad excretiones. Leuitates autem inteftinorum, ob imbecillitatem virtutis continentis, quæ eft in ventriculo, & inteftinorum vlcerationes ex humoris acrimonia. Coxendicum autem dolores ob malum morem humoris, & ob frigiditatem, & anginæ, cum bilis feratur ad mufculos faucium fed hic morbus eft alterius generis. Et anhelationes, hoc eft refpirandi difficultates, quoniam materia feratur ad vafa pulmonis, & obftruat ipfa. Ilei autem quoniam ob humoris craffitudinem obftruatur exitus excrementis, vel quoniam inflammentur, morbi autem comitiales ob inæqualitatem, & furores, & malancholici affectus, quoniam redundet caufa, fed furores quidem a flaua bile, melancholię autem ab atra, quorum humorum vtrunque licet inuenire in autumno.

HIEME autem morbis laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tuffes, dolores pectoris, & laterum, atque lumborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ. 24.

NVNC autem de Hieme differit, fuperius enim trium temporum mentionem fecit. Hieme igitur morbi laterales, & reliqua. Morbi laterales fiunt, & pulmonis pafsiones, & horum fimiles morbi, quoniam organa inferuientia refpirationi, & (vt fimpliciter dicam) partes neruofę a frigore lędantur & hac de caufa fluxionem patiuntur, grauedines, & raucedines, & tuffes, & vertigines, quoniam in hieme abundet caufa faciens ipfos morbos, quę eft pituita frigida & humida. Cur autem Hip. tacuit multos vel nonnullos morbos, qui fiunt in

autumno, & in hieme fieri;fortasse quoniam voluit subintelligi aliquid eorum,quæ superius dicta sunt,etenim primæ partes hiemis communes sunt autumno.

IN ætatibus autem taliacontingunt, paruis & nuper natis puerulis, oris vlcerationes, quæ aphthæ vocantur, vomitus, tusses, vigiliȩ, pauores, vmbilici imflammationes, aurium humiditates. 2 8. In progressu, cum Iam dentire incipiunt gingiuarum prurigines, febres, conuulsiones, alui profluuia, & maxime quum caninos edunt, & præsertim ijs pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. 25.

NVNC Hip.transfert orationem a temporibus ad ætates.in ætatibus autem talia contingunt, & reliqua. Et aphthæ quidem ob mollitiem organorum, quæ ferre non possunt qualitatem lactis, habet enim aliquid serosius, & morsu efficit vlcerationes in oris superficie, vomitus autem quoniam repente præter consuetudinem lac exugunt & nimia copia grauatur ventriculus neque concoquit, cum igitur lac non concoquatur euomitur. Tusses autem ob humiditatem corporis, vigiliæ autem, quoniã aphthæ excruciant peruores, & vomitus eos perturbant,. Pauores autem scilicet post somnum, quoniam sæpenumero perturbantur in somnis tanquam sustinentes imaginationem, hæc est autem affectio oris ipsius ventriculi. Vmbilici imflammationes, quoniam, illa pars, in qua facta est incisio inflammetur. Aurium humiditates quoniam in ipsis abundet humidum. Huc vsque de prima ætate. In reliquis autem transit ad secundam ætatem, in progressu vero cum iam dentire cæperint gingiuarum purigines, & reliqua. Prurigo autem fit cum loci dolore: prouenit autem ex diflatione causæ, febres autem ob gingiuarum inflammationes,

conuulſiones autem ob cruditatem, & quoniam neruoſum genus in ea ætate facile afficiatur, alui autem pro fluuia, cum nó recte concoquatur nutrimentum ab intemperie inflammationis, & maxime quam caninos edunt dentes, tunc enim a dentibus perforantur gingiuæ, & affliguntur, hæc autem contigunt craſſiſſimis puerorum, & aluos duras habentibus, plethorici enim ſunt, & excrementis abundant.

CVM vero iam magis adoleuerint, tonſillæ & vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos greci aſthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ, quas græci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtrummę, & alia tubercula, ſed præcipuæ antedicta. 26.

DE tertia ætate puerorum, qui iam adoleuerint, diſſerit, quæ quidem ætas media eſt inter illos qui iam dentes ediderunt, & inter eos, qui pubertati ſunt proximi, docentes eorum affectiones, quæ quidem ſunt tonſillæ & reliqua, & tonſillæ quidem ſunt inflammationes partium attinentium ad iſthmum, quoniam his immineat caput humidum, quod facile has partes fluxione afficiat. His igitur partibus abundantibus pituita fit inflammatio, vertebræ quæ in occipitio luxationes ad interiora, quoniam cum his partibus contrahuntur nerui, & ex neruis ligamenta, & ex his cōtenduntur vertebræ, Anhelitus autem, quoniam ſanguis fluit ad riuos & cauitates pulmonis, & anguſtum reddit ſpiritum. Anhelitus autem ſunt crebræ reſpirationes, quæ contingunt currentibus. calculi, quoniam ob edacitatem humores crudi concernantur, lumbrici autem rotundi et aſcarides ob materiæ putrefactionem, calidi enim ſunt, & ex edacitate abundantes excrementis Aſcarides autem ſunt tenues lumbrici. verrucæ autem & ſtrummæ, & aliæ puſtulæ, quoniam hæc ætas fœcunda eſt malis

humoribus quiquidē,cum facultas expultrix ſit robuſta, trahuntur ab illa ad ſuperficiem,& hoc modo fiunt hi affectus, uocat autem ipſos phymata ducta metaphora ab iis, quę enaſcuntur e terra, quoniam cito generantur, & augentur, & ſupurantur.

GRANDIORIBVS autem iam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluia ſanguinis. 27.

HOC loco ſermonem habet de quarta ætate, hoc eſt de pubertate, fiunt autem exiſtentibus in hac ætate & proximis plurima ex his, hoc eſt ſuperiorum ætatum, quæ ſunt lumbrici rotundi, & calculi, quoniam, & eadem materia hoc tempore ſubiacet, præterea & febres longæ, quoniam materia craſſa ſubiiciatur, & facultates cum non ſint robuſtæ non poſſint reſiſtere morbi diuturnitati, ſanguinis autem ex naribus profluuium in eius modietatibus affligit, quoniam eo tempore talis humor incipit redundare, cur autem tunc vberior ſit, quam in ſuperioribus ætatibus, facile eſt explicare, nam non conſumitur tantum ſanguinis in augenda mole corporis diacætate, quantum in illis, quæ ſuperius commemoratæ ſunt. Minus enim incrementi fit in hac ætate quam in illis

PLVRIMÆ autem paſſiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullæ vero in annis ſeptem, quædam vero iam ad pubem accedentibus Quæ vero permanſerint, nec in pubertate finierint puerulis, aut fæminis cum men-

ſtrua erũmpunt conſeneſcere conſueuerunt. 28.

PVERORVM nomine ſuperius dictas ætates complectitur, horum igitur plurimas paſſiones & diuturnas inquit Hip. has quidem quadraginta diebus iudicari, & reliqua. Sciendum autem eſt iudicationes morborum a primo die vſque ad vigeſimum per quaternarium numerari, aliquando quidem per interuallum, aliquando autem per continuationem. A vigeſimo autem die vſque ad quadrageſimum per ſeptimanæ rationem eadem ratione, quicunque autem numerum hunc excedunt, ſecundum ſeptimanæ hebere iudicationem non amplius ſeptem dierum, ſed menſium, poſtea annorum. In quadraginta igitur diebus iudicantur, hoc eſt, ſoluuntur, quoniam quadrageſimus dies decretorius eſt longorum morborum, vltimus autem terminus acutorum, qui ſunt ex decidentia. Si autem hunc diem exceſſerint, in ſeptem menſibus, vel ſeptem annis, uel etiam vſque ad pubertatem peruenientes, ſoluuntur, quoniam tunc fit magna mutatio caliditatis & ætatis, quæ caliditas efficit, fuſionem, & abolitionem cauſæ facientis morbum. In mulieribus autem per menſtruorum eruptiones. Sciendum autem eſt mutationem omnem ætatis mutationem quoque & conuerſionem corporis efficere: quæ quidem mutatio, in nonnullis ætatibus eſt inſenſibilis, in pubertate autem manifeſta. Quæ vero per manſerint, nec in pubertatem finierint in puerulis. In mulieribus autem, cum menſtrua eruperint, conſeneſcere conſueuerunt, & merito, quod enim natura non potuit facere, nec liberare ipſos ab affectionibus, multo minus ars faciet etiam ſi remediis vtatur.

IVVENIBVS autem ſanguinis ſputiones, tabes, febres acutæ morbus comitialis, et alij: ſed præcipuæ antedicti. 29.

ADOLESCENTVM ætatem relinquens, vt quæ

possit eiusmodi morbis occupari, cum media sit inter pubertatem & consistentem ætatem, de consistentibus differit. iuuenibus autem sanguinis spuitiones, & ob ruptionem, vasa enim in ipsis disrumpuntur, & quoniam superioris ætatis retinent temperaturam, adhuc enim habent & ipsi copiosum sanguinē, qui ob nimiā copiā erumpit, præterea erosiōe flauæ bilis redundantis in ipsis, vel ob eorum studia. Tabes autem ob sanguinis spuitionem. febres acutæ ob putrefactionem redundantis in ipsis bilis. epilepsiam autem non ob temperaturam ætatis, sed ob erratum quod committitur in ratione victus, vel ob bilem, fit autem & epilepsia ex flaua bile quemadmodum dictum est in libro de arte cognoscendi, cum mordeatur os ventriculi, & vasa perturbentur vna cum ipsorum principio. Generantur autem in ipsis etiam alii morbi, hoc est quicunque proueniunt ex flaua bile, vt morbi laterales, phrenitides, & maxime ii, qui dicti sunt, qui? affectiones, quas ipse enumerauit, vz sanguinis spuitiones tabes, & reliqua.

VLTRA hanc ætatem asthma, hoc est creber anhelitus, morbi lacerales pulmonis inflammationes, lethargi phrenitides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates intestinorum, lenitates in testinorum, hęmorrhoides. 30.

CVM Hip. de consistenti ætate differuisset, nunc peruenit ad declinantem, docens in hac generari morbos laterales, pulmonis inflāmationes, & merito, similis.n.est hec ætas autūno, vt.n. in illo magis redundat humor melancholicus, minus aūt pituitosus, conseruatur aūt & in his humor biliosus, qui in consistentibus redundat, fiunt igitur morbi in hac ætate (iquit Hippocra.) ob flauam quidem bilem, ardentes febres, cholerę, morbi laterales, phrenitides, ob humorem autem melan-

cholicum & quartanæ. verum ob pituitam pulmonis inflammationes, alui profluuia, asthmata, & reliqua. Hæ quidem affectiones quomodo generentur, in superioribus dictum est. Restant humorrhoides, fit autem hæmorrhois cum materia ad inferiora feratur, & aperiat venas, quæ sunt circa sedem, quæ quidem declinantibus conducit. Sciendum autem est consistentem ætatem circunscribi annis trigintaquinque declinantem autem, annis triginta nouem.

SENIBVS spirandi difficultates, distillationes cum tussi, vrinæ stillicidia, vrinæ difficultates articulorum dolores, renum passiones, vertigines, apoplexię, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus, auditus graues. 31.

DE VLTIMA ætate, sermo est, quæ est seniorum, in hac autem (inquit Hip. generantur morbi, difficultates spirandi, distillationes cum tussi & reliqua. difficultas spirandi est, quoniam humor pituitosus redundans in ipsis confluit ad pectus, & quoniam partes sunt imbecilles. distillationes autem cum tussi, hoc est diuturne cum enim dixit (cum tussi) hoc est diuturnæ, innuit causam, pręterea & vrinæ stillicidia, & difficultates vrinæ ob imbecillitatem virtutis continentis, quæ est in vesica, & ob pituitam obstruentem meatum. Præterea & dolores articulorum, quoniam ægre moueantur partes neruosæ, quæ sepenumero refrigerantur, & nephritides, quod manifestat cum dixit, vel renum dolores, vel calculi. Fiunt autem hi quidem quoniam ab humore crasso renes obstruantur, calculi autem, quoniam humor sit valde crassus, & crudus, fiunt aũt & vertigines, hoc est motus præter ordinem circa caput ob spiritum, qui quidem vel in cerebro generatur, vel in ventriculo & illic circumuoluitur. Preterea & apoplexiæ, quoniam impleatur cerebrum pituitosis excrementis, malus autem habi

tus ratione nutrimenti, quod per totum corpus delatum non cõcoquitur ob ĩbecillitatem virtutis. Malus autem habitus est, cum corpus quodam modo non nutritur, qua propter & rugas contrahunt, & prauum colorem habent. Rursus autem & pruritus totius corporis, quoniam corumpatur pituita, & saltior feratur ad superficiem corporis, eadem de causa psoræ, & lepræ & alphi, vigiliæ autem in ipsis sunt, & propter solicitudines, & propter corporis siccitatem. Vẽtris & oculorum, & aurium humiditates, hæc quidem ob cruditatem, hæc autem, quoniam non fiat multa distributio, hæc autem ob superfluitates cerebri. Visus obtusus, auditus graues ob debilitatem sensitiuę virtutis, glaucedines autem (quæ quidem est species suffusionis) ob imbecillitatem, quæ est in oculis.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN QVARTVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS, LVDOVICO CORADO INTERPRETE.

VTERO gerentes medicandæ sunt, si materia turget, quarto mense, & vsq; ad septimum, sed has minus, iuniora autem & seniora vereri oportet.

OC loco tractat de purgatione vtero gerentium, & docet, quando eas oporteat purgare. vtero (inquit) gerentes medicandæ sunt. medicari est purgare, turgere uero moueri. Si igitur materia turget oportet purgare, ne quodã modo materia cõfluens ab ignobilioribus partibus ad nobiliores magnũ incõmodũ pariat. minus aũt, hoc est nõ ad ꝓportionẽ materiæ ob ĩbecillitatẽ, q̃ ꝓuenit ab uteri onere, ne quis autem temere utatur purgatione, apposuit, quartum mensem, quoniam eo tempore fœtus exquisite alligetur matrici, ut etiã uehementiores motus sustinere possit mulier utero gerens sine læsione embryonis. in primis quidem & in ultimis mẽsibus non oportet purgare (ut inquit Hip.) iuniora autem & seniora uereri oportet, in primis quidem mensibus, ꝙ infirma sint uincula, & nondum firmiter alligatus sit fœtus: in ultimis autem, ob imbecillitatem facultatum, & grauitatem eius quod in utero geritur. Sciendum est autem Hip. uocare eas iuniores, a primo mense usq; ad quartum, medias autem a quarto usq; ad septimum, seniores autem a septimo usq; ad nonum.

IN medicationibus talia a corpore educere, qualia & sponte prodeuntia vtile. Quæ vero cõtrario modo prodeunt, cohibere oportet. 2.

CVM docuisset tempus purgationis in vtero gerentibus, nunc etiam docet, qualis humor purgandus sit. in medicationibus (inquit) talia educere, & reliqua. natura, quum erit robusta, & dominabitur, euacuabit humorem peccantem, si autem subest dispositio præter naturam, non omnino peccans humor euacuatur. quamobrem, illic quidem facile ferunt, hic autem non facile. reliquum est igitur vt ea quæ excernantur dominante natura, & vtilia sint, & spontina vocentur, vtilia quidem, quoniam euacuatur id, quod superfluum est, spontina autem, quoniam excernuntur sine opera medici. Quæcunque autem præter naturam ipsam excernũtur, reliqua desiderãtur.

SI qualia oportet purgari, purgentur, confert & leuiter ferunt. 3.

ORDINE quodam appositus est hic Apho. in proximo enim docebat euacuationem fieri, vel naturaliter, vel artificiose, vel violentia symptomatis. Cum enim diceret (in medicationibus) artificiosam ostendit euacuationem, cum autem (spõte) naturalem. cum autem contrario modo, eam quæ fit violentia symptomatis. hoc loco demonstrat signum harum euacuationum, & harum quidem facilem tolerantiam, illarum autem difficilem.

MEDICARI æstate superiores magis, hieme vero inferiores. 4.

SVPERIORES ventres manifestum est æstate purgari oportere, quoniam in æstate generetur bilis, quę quidem vt tenuis & leuis fertur ad superiora. Hac igitur de causa superius quoniam superior est bilis, hieme aũt inferiores, quĩ eo tempore redũdet pituita, quæ quidẽ cũ sit grauis, & ad inferiores par

tes vergant,ideo inferiorer purgationess faciendæ ſunt, educendus eſt enim quilibet humor per conuenientia loca. Sciendum autem eſt Hip.appellare ſuperiores ventres ſtomachum & ſuperiorem partem ventriculi,inferiores autem inferiorem partem ventriculi & inteſtina.Si quis autem roget, an in ęſtate aliquando vtamur iis, quę aluum ſubducunt, hieme vero iis,quæ ſuperiores ventres, reſpondemus hoc fieri, ſed rarius, illud vera frequentius,in æſtate quidem potius vtimur iis quæ vomitum prouocant,minus vero his,quæ aluum ſubducunt,in hieme autem contrario modo.

SVB cane etiam ante canem difficiles ſunt medicationes. 5.

ALIVD eſt ante canem,& aliud ſub cane,ante canem quidem dicuntur viginti dies ante ortum cauis, oritur autem canis decimonono iulii.iis igitur temporibus (inquit) difficiles ſunt medicationes, hoc eſt ægre tolerantur,nam eo tempore imbecilla eſt virtus ob magnos calores,ideo timend um eſt,ne exoluatur purgatione.Præterea etiam, quoniam calor continentis incenditur,& febricitant multi.Pręterea & bibitum medicamentum,calidum eſt & acris materia, timendnm igitur,ne tuta non ſit purgatio,cum igneus ſit calor,& magna intemperie corpus laboret,præterea quoniam inuicem pugnant medicamentum, & aeris conſtitutio, hæc enim ad ſuperficiem trahit materiam,illud autem ad interiora reuocat,quamobrem timendum eſt, ne quodã modo pugnantibus natura dilaceretur.

GRACILES & facile vomentes,purgare ſuperius,cauentes hiemem. 6.

NVNC ex habitu corporis ſumit indicationem naturalis præparationis, & admonet medicos, vt ſuperius purgent graciles & facile uomentes,quoniã eiuſmodi habitus ſunt magna ex parte calidi & ſicci ob humorem billoſum in ipſis redũdantem,ſuperius igitur purgationem iubet fieri niſi hiems ſit, tunc enim ad inferiora deſcendunt materiæ.

VOMENTES vero dificulter, & medio criter carnoſos per inferiora, cauentes æſtatem. 7

TABIDOS vero cauentes ad ſuperiora purgatores. 8

SI enim eſt mediocriter carnoſus, & difficulter uomat, nõ tamen exquiſite, in hoc redundat humor melancholicus & pituitoſus, & ideo inferius vacuare oportet, propoſito antem nobis exquiſite carnoſo, ſi hic hoc modo ſit diſpoſitus non indiget purgatione, cum ſit in aequa humorum proportione. Hoc autem (tabidos cauentes) ad ſuperiorem Aphoriſmũ refertur, illic enim dicabat, graciles & facile uomentes uperius purgare, hic autem appouit decreti grattia (tabidos cauentes) ob imbecillitam organorum, quæ inſeruiunt reſpirationi, ſi quis autem in hoc Apho. dubitet, cur Hip. nõ addidit, difficulter autem uomentes, & pingues, ſed mediocriter carnoſos. Dicimus Hip. reliquiſſe hoc tanquã in ſuperius dictum, hos enim inferius purgare, quoniam in ipſis redundat humor pituitoſus.

MELANCHOLICOS autem pleni us per inferiora eadem ratione contraria opponentes. 9

LENIVS vehementius ſignificat, vehementius igitur iubet melanchonicos inferius uprgari, quoniam in ipſis redundans humor craſſus & terreſtris ad inreriora uergat, ex particularibus autem in uninerſalia transfert orationem, cum inquit eadem ratione contraria opponentes, hoc eſt ſi ſuperius eſt materia, ſuperius oportet euacuare, ſi inferius, inferius, & rurſus, ſi leuis eſt meteria ad ſuperiora educenda eſt, ſi autem grauis, ad inferiora.

MEDICARI in valde acutis ſi materia

turget eadem die: tardare enim in talibus malum eſt. 10

VALDE acutos nominat, peracutos, quorum ultimum tempus non vltra quartam diem extenditur, ſi igitur in his (inquit) materia turget, hoc eſt incitatur & mouetur, tanquã huc & illuc circum errans, eadem die purgatio faciẽda eſt, hoc eſt, ſtatim in principio & non eſt, expectandus ſecundus aut tertius dies, ne maxima caliditas febris preueniant in exoluenda uirtute, & ne materia in principalem partem declinet, & humores, qui ſunt per corpus ſparſi.

QVIBVS tormina, & circa umbilicum dolores, et lumborum dolor, qui neque a medicamẽto neque aliter ſoluuntur, in aquam intercutem ſiccam firmantur. 11

HIC Aphoriſmus tradit rationẽ cognoſcendi ſymptomata, quæ adſunt, & prædicendi ea quæ futura ſunt. Si (inquit) circa unbilicum & inteſtina, tormen & dolor circa lumbum ẽ, non ſoluitur autem purgatione, uel aliter, hoc eſt aliis remedis, cognoſce habitualem quandam intemperiem eſſe in illis partibus, quæ longo tempore perſeuerans ſiccã aquam inter cutem efficit, quam non nulli tympaniam uocant. hinc in temperiem ex qua aqua intercus fit, generat refrigeratio magna, ex qua, oriuntur craſſiſſimi ſpiritus. Sciendum eſt autem dupli ci de cauſa fieri aquam intercutem, uel precipue affecto iecinere, uel per conſenſum, hoc igitur loco ſermo eſt de ea, quæ fit per conſenſum

QVORVM alui inteſtinorũm lauitate laborant, hiberno tempore ſupra purgari, malum. 12

LIENTERIA eſt uelox exitus ciborum, qui oblati ſunt

cum nulla ex parte mustati excernantur, fit autem vel ob imbecillitatem continentis facultatis, uel ob ex ulcerationem occupantem summas partes ventriculi, vel ob pituitam frigidam in intestinis impactam. De secunda igitur lienteria sermo est Hip. prouenit autem ab humore acri & tenui. Hæc igitur superioris purgationis eget, sed ne in hieme, tūc enim pituitosus humor redundat. Nomen quidem lienteriæ quamuis ex intestinis assumitur, tamen non solum intestinorum est affectio, uerum etiam ipsius ventriculi.

AD Helleboros, qui non facile supra purgātur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atq; quiete humectanda sunt. 13

HOC loco tractat de purgatione. Videtur autem nomen Hellebori aliquando comuniter in omni purgatione intelligi, aliquando autem proprie, & comuniter quidem, vt illud (Helleborus periculosus est his qui sanas carnes habent, proprie autem, ut hic. De Helleboro autem proprie dicto, hoc est de planta sermo est Hip. hic autem duplex est, alius enim albus, alius autem niger. Vterq; purgat humores crassos uiscosos, & pituitosos, uerum albus qudem per superiora, niger vero per inferiora. Hoc igitur loco de albo dicit, vt patet ex eo: His qui non facile supra purgantur, hoc est non facile uomentibus, ante potionem humectare corpus, & reliqua, ad hoc ut humores fiant facile fluxiles humectatione eorum, quæ accomodata, sunt, hoc autem fit humectante nutrimento, & ex hoc fit facillima purgatio iis, qui non facile purgantur, hoc enim (multo nutrimento) non in quantitate, sed in qualitate intelligendum est, quoniam Helleborus ui agendi pollet, & autor est conuulsionum, & alia infert difficilia, si autem prius humectatis sunt nerui, & ligamenta, & alies parte humido nutrimento, & quiescant, non facile in conuulsionem incident, & in alia difficilia debemus autem cognoscere ante potionem hellebori oportere prius humectari & interim quie-

cere illum qui diebus, quos dicet sumpturus est.

CVM biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad somnos vero, et quietem minus, indicat autem nauigatio turbari motione corpus. 14

SVPERIOR Aphoris. docuit nos qua ratione præparandi sit ii, qui sumpturi sunt helleborum, hic autem docet quid nobis faciendum sit epoto helleboro quum (inquit) quis biberit helleborum, ad motus quidem magis ducere illum, qui purgatur motus enim fert ad iecur & ad uenas, & conuertitur ad cerebrum & ad alias partes, & sic trahit humorem, præterea quoniam motus turbat corpora ut ostẽdit nauigatio, vsq; adeo ut etiam homine scogãtur uomere, ideo motus auget uim agendi quæ est in medicamento, quod vomitum excitat quoniã motus fusionem fecit humoris, & tunc humores fiunt facile fluxiles. Rursus addit ad somnos autem & immobilitatẽ minus ducere eum qui purgtaur, quoniam in somnis & in immobilitate magis operãtur facultates, & concoquunt purgans medicamentum.

CVM volucris magis ducere Helleborum, moue corpus cum vero sistere, somnum facito, & non moueto. 15

HOC loco docet nos, vt si velimus post epotum Helleborum fieri purgationem, corpus moueamus, causa autem superius allata est, si autem uelimus comprimere euacuationẽ, somnum faciamus, & non moueamus, somnus enim facit ut quiescant facultates, hoc est naturalis & uitalis, quibus confirmatis pootest concoqui purgans medicamentum epotum, una cum humoribus, quibus corpus laborat est, autem sermo con-
uenien

ueniens omnibus medicamentis.

CARNES sanas habentibus. Helleborus periculosus, conuulsiones, enim facit. 16.

NON nugatur Hip. (vt quidam dicunt, in superioribus enim cum doceret nos non esse tutum medicari corpora sana, de vnoquoque medicamento intelligi voluit, hic autem de Helleboro proprie dicto sermonem habet, quem ostendit periculosum esse sanas carnes habentibus*, nam ob vehementem uim actionis conuulsiones facit, cum enim non inueniat in corpore superfluitates, humiditatem consumit, & ideo contingit fieri conuulsionem.

SI quis febrem non habens abstineat a cibo, & cordis morsum seu vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per superiora significat. 17.

SVPERIVS dicebat faciendas esse purgationes, quo natura vergit per loca conuenientia, nunc potuisset aliquis dubitare, qua ratione cognoscere possit, quo natura vergat, ideo signum affert, & primum quidem superioris purgationis, si quis (inquit) febrem non habet, & non apperit cibum, habeat autem dolorem in ore ventriculi, & eius os amaritudinem concipiat, præterea vertiginem patiatur, cognosce bilem in stomacho redundare, & hac de causa superius purgare oportet. sciendum autem est bilem prosternare facultatem appetendi, & facere, ut a cibo abstineat ægrotus, cum autem stomachum mordeat, cardiacam passionem generat, cum autem superius feratur per membranam amplectentem stomachum & pharinga, facit oris amaritudinem, ascendens autem ad cerebrum, & obtundens spiritum animalem, vertiginem facit.

SVPRA septum transuersum dolores pur-

gatione indigere per superiora significant, cuicunque vero inferiora molestant, per inferiora. 18.

QVICVNQVE dolores supra septum transuersum purgatione indigent, superius oportet purgare: quicunque vero inferius, per inferiora, nam facienda est euocatio secundum inclinationem materiæ vel humorum peccantium, & superiores quidem per vomitum prouocantia, inferiores vero per ea quæ ventrem subducunt.

QVI in medicamentis purgati non sitiunt, non quiescant prius quam sitiant. 19.

SECVNDVM differentes modos generatur sitis in his, qui purgantur, vel enim ob calidam ventriculi temperaturam mouentur ad sitim, quandoque ante euacuationem, quandoque autem paulo post euacuationem, vel ob qualitatem medicamenti acrioris & calidioris ut Euphorbium, vel ob formam humorum qui euacuantur: nam si biliosi sunt, coufluentes ad ventriculum, cum sint calidi, sitim faciunt, fit autem & sitis ratione euacuationis eorum, quæ superflua sunt, de qua sermo est Hip. quam etiam assignat vt terminum euacuationis, si enim (inquit) non sitiunt, dum purgantur, non quiescunt, nam sitis, quæ generatur in potionibus medicamentorum, indicat indigentiam humiditatis, & dominatũ siccitatis, si autẽ nulla fit sitis, osteuditur humores nõ esse perfecte euacuantos.

NON febricitantibus si tormina acciderint & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere significatur. 20.

CONTINVVS est hic Aphorismus illi, in quo docebat si quis abstineat a cibo, & reliqua, nunc docet, si non febricitantibus accidunt tormina, & genuum grauitas, & dolores

circa lumbos inferius oportere purgari, cum materia pituitosa existens vergat ad inferiora.

DEIECTIONES nigræ, qualis est sanguis niger sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ. Et quanto colores magis praui fuerunt plures, peius, cum medicamento vero melius, & quanto colores plures non praui. 21.

HOC loco Agit Hip. de spontinis euacuationibus, & de artifitiosis, sed spontina euacuatio duplex, hæc quidem natura fit, illa autem violentia symptomatis. hoc igitur, loco agit de ea, quæ fit violentia symptomatis, deiectiones (inquit) nigræ, qualis est sanguis, hoc est qualis ex apertione vasorum ad intestina delatus sanguis concretus denigratus, sponte venientes vel cum febre vel sine febre, prauę, nam ambo uiscera sunt affecta, hoc est lien et iecur, & lien quidem per se, iecur autem ob lienem, pars enim feculenta sanguinis quæ est humor melancholicus, quam non potest ad se ipsum trahere. lien, manet in iecinore, & ex eo debilitatur iecur, ut non possit continere & concoquere ea quæ superflua sunt, propria enim tyrannide exeunt ea, quæ vocantur nigræ. Hæ enim deiectiones, ut sanguis niger, deiectæ, prauæ sunt, cum medicamento autem meliores, absoluuntur enim a corpore irritante medicamento, & non quod natura sit euicta. Similiter autem & si sponte plures colores praui sponte euacuantur, magis est prauum, cum medicamento autem melius, & sponte quidem malum est, quoniam euacuantur ratione symptomatis, cum natura vincatur, & vehemens passio uel potius malitia viscerum indicatur, cum medicamento autem melius, nam natura liberata est a cacochymia, quæ illam perturbabat. Si quis autem dubitet, qua ratione intelligi possit Hip. sermonem habere de euacuatione ea, quæ fit ratione symptomatis, dicimus, illud verbum venientes, hoc indicare, diuturnitatem enim temporis innuit, hæc autem quæ fit lege naturæ breui tempore corpus a prauis humoribus liberat.

MORBIS quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis vel ſupra vel infra exierit, lætale. 22.

HIC Aphoriſ. affert exemplum proximi Aphor. ſi quis enim dubitaret quo tempore prauæ ſint deiectiones, quæ excernuntur, vt ſanguis niger, & alia praua, nunc docet ea eſſe, quæ excernuntur morbis incipientibus. habet igitur ſermonem de vno ex iis coloribus, qui praui ſunt, hoc eſt de atra bile. Atra bilis (inquit, in principiis morborum vel ſupra, vel infra exiēs ſignum eſt lætale, nam indicat naturam omnino male ſe habere. Habet enim hoc in more natura, vt prius concoquat ea quæ ſunt ſuperflua, & tunc aggrediatur euacuationem eorum, quamobrem ſi in principio euacuantur, non euacuantur lege naturæ, ſed propria eorum tyrannide. Præterea quoniam atra bilis vim habet corrodendi. Generatur autem vel ex humore malancholico putrefacto, vel ex flaua bile ſuperaduſta. Ipſa igitur ſi ad inferiora deferatur per inteſtina corrodit ea & vlcerando gignit inteſtinorum difficultates, ſi autem tendat ad ſuperiora, corrodit, & eradit, & vlcerat os ventriculi, & in conſenſum trahit afficiendo cerebrum & alias partes. His igitur de cauſis ſignum eſt lætale. Sciendum autem eſt deiectiones, vt ſanguinem nigrum, ab atra bile ſic differre, quod atra bilis continet in ſe quiddam acre et corroſiuum & acidum & ſplendidum, hę autem ut ſanguis niger, nihil habent eiuſmodi, ſed ſunt ut quedam materia ſanguinis, vel fex conſiſtens in craſſimis vinis.

QVIBVS cunq; ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis nigra bilis, ſiue vti ſanguis niger deſubter exierit, poſtridie moriuntur. 24.

SI enim in principio morborũ, in quo virtu eſt robuſta, atra bilis euacuata ſit, vel ut ſanguis niger. mortem indicat, multo magis in acutis morbis, & in valde diuturnis, & in habentibus

maxima vulnera,& in ossibus extenuatis, si hæc apparuerint, postridie moriuntur egroti, natura enim in eiusmodi hominibus valde est imbecilla,ut non possit concoquere, neque excernere ea,quæ sunt adeo praua.

DIFFICVLTAS intestinorum si ab atra bile inceperit lætalis est. 24.

SI enim in terram effusa atra bilis facit ipsam ebullire ob acrimoniam & tenuitatem, qualis est in aceto, multo magis pernitiem afferet in corpore,quod est humidum, & facile sentit ea quæ sunt molesta. Quamobrem ob corrosionem atræ bilis,lætalis est difficultas intestinorum.

SANGVIS quidem supra qualiscunque fuerit, malus,infra autem, bonus. 25.

HOC loco etiam agit de euacuatione ea quæ fit violentia symptomatis. Sanguis inquit qualiscunque fuerit, hoc est siue spumosus,siue flauus,siue ruber,siue niger,si superius per os euacuetur,malum est,nam superiores partes inferioribus nobiliores sunt,& ipse sanguis,qui supra fertur, vel egreditur ob apertionem vasorum, uel ob corrosionem, vel obruptionem. Vnum quodque eorum malum est, inferiorus autem bonum est,ut sunt nigræ deiectiones, hoc est melius ignobiliores enim sunt inferiores partes superioribus. preterea bona est nigra deiectio,non simpliciter humor melancholicus, sed euacuatio,quæ fit per hæmorrhoides sanat enim affectus melancoholicos, cum enim natura hiemis copiosum humorem melancholicum collegerit & is euacuetur per hemorrhoides,hoc bonum,est melius, neque enim ipsa euacuatio per se proprie bona est propter exuberantiam,aqua enim interces sepenumero hac efficitur ratione.

A DIFFICVLTATE intestinorum

habito, si veluti carunculæ exeant, lætale est. 26.

SVPERIVS habebat sermonem Hip. de incipiente intestinorum difficultate, cum diceret difficultas intestinorum, si ab attra bile incipit, lætalis est, cuius etiam signum afferebat, deiectiones, ut sanguis niger, in principio. præterea in posterioribus, deiectiones similes ramentis inferius ferri. Hoc autem loco agit de ea intestinorum difficultate, quę absoluta est, cuius signum affert excerni tanquam carnes, quod quidem letale est, quoniam non possit eiusmodi caro vlcerata ad cicatricem peruenire, cum ipsa substantia intestinorum, si affecta.

QVIBVS in febribus sanguinis fluxit multitudo, quacunque ex parte, cum reficiuntur alui his humectantur. 27.

HOC loco inquit, si morborum iudicatio fiat. His cum reficiuntur alui humectantur, cum enim intendatur euacuatio sanguinis vel per naturalia receptacula, hoc est per nares, vel per hæmorrhoides, uel p mēstrua imbecillū reddit calidū innatum, & ideo non concoquunt concotrices facultates. In refectione igitur cum infirmæ sint facultates concoctrices ventriculi & iecinoris, non concoquitur nutrimentum & cū nō conquatur fertur p intestina, hinc fiunt humidæ deiectiones.

QVIBVS biliosæ deiectiones, superueniente surditate, cessant. Et quibus surditas, super uenientibus biliosis deiectionibus, cessat. 28.

SVRDITATEM dicit non stabilem, sed eam quæ fit ex distributione flauæ bilis, quæ fertur ad cerebrum. Quibus (inquit) deiectiones biliosæ, & reliqua, nam materia biliosa, quæ facit biliosas dectiones, transfertur ab inferioribus ad superiora, & surditatem, cum occupauerit & obstruxerit auditorios meatus, ideo biliosæ deiectiones cessant. Rursus quibus

ſurditas,ſuperuenientibus biliofis deiectionibus ceſſat ſurditas materia enim tendit a ſuper oribus ad inferiora,ratione igitur tranſlationis biliofarum deiectionum ceſſat ſurditas, & ſurditas facit vt ceſſent biliofæ deiectiones,quę pręceſſerunt.

QVIBVS in febribus ſexto die rigores fiunt,difficile iudicium ſequitur. 29.

RIGOR eſt vniuerſalis refrigeratio totius corporis,quæ fit cum concuſſione muſculorum, & concuſſio fit ob morſum muſculorum, cum membra mordeantur, refrigeratio autem, cum calidum innatum in profundas partes corporis recurrat, eſt igitur rigor ſignum iudicatorium abſolutionis ipſius febris,vt in illo Aphoriſ.dictum eſt.Ab ardenti febre habito ſi rigor ſuperueniat,ſolutionem iudicat, ſed cum concoctione & bona die fiat,ſi enim non ita ſe habeat,mala eſt iudicatio: difficilis ergo iudicii hoc eſt difficilis ſolutionis ſunt febres, ī quibus ſexto die fiunt rigores,cum dies non ſit iudicatorius,conſueuit enim ipſe dies ſextus malum afferre iudicium, vt enim dictum eſt,ſextus dies ſimilis eſt tyrāno,ſeptimus autem regi.

QVIBVSCVNQVE acceſſiones fiunt quacūq; hora febris dimiſerit, ſi eadem cras occupauerit,iudicium habent difficile. 30.

HIC Aphoriſmus tradit rationem cognoſcendi morbos qui difficile habent iudicium,hæc eſt autem eius ſententia. Si acceſſio ea hora,qua febris dimiſerit ægrotantem, rurſus cras eàdem illa hora occupauerit,qua pridie dimiſit, difficilis iudicii eſt,hoc eſt protrahitur morbus,nam firmata eſt cauſa acceſſionum,ſi enim eſſet inconſtans,nō ſeruaret ordinem periodi.

LASSITVDINEM habentibus in febribus in articulos,& circa maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt. 31.

LASSITVDO duplex, hæc quidem a motu manifesto illa autem spontina. Siquis igitur aperte ab exteriori motu lassitudinem habeant in principio febris, in articulos & circa maxillas abscessus fiunt, in articulis quidem, quoniam latum habent spatium, & calefacti vi caliditatis attrahunt materiam, circa maxilllas autem, si contingat materiam esse tenuiorem, hæc enim ad cerebrum delata circa maxillas abscessum facit, cum ipsæ sint valdæ imbecillæ, & non possint ad alias partes eiusmodi humorem expellere, in spontinis autem lassitudinibus, hoc idem fit in febribus eadem de causa, & maxime quando spontina lassitudo a multitudine prouenit, quamobrem de ambabus lassitudinibus sermo est Hip.

QVIBVSCVNQVE resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hic fiunt abscessus. 32.

HAEC est Hip. sententia. resurgentes ex morbis cum perfecte non sint iudicati, sed habentes superfluitates quæ relictæ sint, si qua in parte dolorem sentiet, illic decumbet affectus, illic autem hoc est in articulis & circa maxillas. Dolor enim adiuuat fluxiones, ob causam superius dictam. Labor autem intelligendus est vel pro vehementi motu, vel pro læsione.

SED & si ante morbum aliqua parte doluẽrint hic dolor firmatur. 33.

DVO superiores Aphorismi interpretati sunt, quorum primus, cuius initium (lassitudinem hentibus in febribus,) de lassitudinibus quæ in febribus accidunt, agebat, alter autem, de iis, quę in refectionibus, hic autem de lassitudinibus, quas morbus subsecutus est, sed & si (inquit) antea aliqua parte doluerit hoc est, si etiam ante morbum doluerint articuli, illic fit abscessus, vel spes est per abscessum fieri iudicium, illic enim firmabitur ob crassitudinem materia.

SI A febre habito tumore non existente in faucibus, strangulatio repẽte supuenerit, lætale. 34

HIC Aphorismus attinet ad signa, & de angina tractat, si (inquit) a febre habito tumore non existente, & reliqua, quoniam non apparet sensibilis affectio in collo, fit autem strangulatio hoc modo inflammatione laborantibus musculis interioribus, qui sunt in extrema parte asperæ arteriæ, & ideo obstructo exitu & ingressu aeris, hac de causa est letale, præterea quoniam subest febris, cuius causa interiores partes feruentes eo tempore indigent refrigeratione exterioris aeris. hoc autẽ fieri non potest ob strangulationem, & ideo lætale est.

SI A febre habito collum peruertitur, & vix põt deuorare, sine vllo tumore, lætale est. 35.

COLLVM peruertitur aliquando quidem in interiora & in profundam partem, & vocatur λορδωσισ, aliquando autem ad exteriora, & vocatur κυρτωσισ, quandoque vero in dextram partem, & appellatur σκόλιωσισ. Prouenit autem hic affectus vel a primitiuis, vel ab abditis causis, & a primitiuis q̃dẽ vt ab opp̃ssione põderis. si igitur fluxione abũdent interiores musculi ipsius stomachi, vel ipse stomachus, inflammatione laborãt & puertunt collũ, sec̃dm λορδωσιν, trahunt. n. ligamenta vertebrarum ad se ipsos, & cum ambo ad interiora intendatur propellunt inflammationem, & coarctatur iugulus, ex iugulo autem aspera arteria, vt homo non possit respirare, & hinc strangulatio & mors manente videlicet inflammatione. Præterea quoniam subiacet febris, quæ talis est, vt siccitate sua faciat peruersionem colli, quæ quidem lætalis est.

SVDORES febricitanti si inciperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & decimoseptimo, & vigesimo, & vigesimoseptimo, & trigesi-

moquarto, hi enim ſudores iudicant morbos, ꝗ vero non ita fiunt, labores ſignificant. 36.

DE iudicatorio ſigno, hoc eſt de ſudoribus nunc tractat Hip. & de acutis morbis, ſudores (inquit) febricitãti acute, & reliqua, nam iudicatoria ſigna & accidentia iudicatoriis diebus incipere debent, in his enim apparentia, morbum iudicãt, quæ autem in ipſis non apparent longitudinem morbi, & laborem ſignificant, ꝙ autem de his dicat Hip. quæ ratione ſymptomatis noceant, patet cum dicat. Sudores tertio & quinto die apparentes bonos eſſe, morbi enim acuti qui cum ſudore iudicãtur, imparibus diebus magis iudicium habent, præterea quoniam acuti morbi cum ſudore iudicãtur, chronici autem non habẽt hoc natura, vt per ſudores ſoluantur, ſed per cõcoctionem vel per abſceſſum. Reſpondendum eſt autem illis, qui rogant, cur Hippo. nullam mentionem fecerit febrium ſynocharum, cum etiam illę acutæ ſint, & in quarta iudicentur, ſynochę enim febres per ſanguinis fluxum iudicantur, nõ per ſudores, hic aũt ſermo eſt Hip. de ſudoribus, & ideo non meminit ipſarum.

FRIGIDI ſudores cũ acuta qdẽ febre mortem, cũ mitiori aũt, lõgitudinẽ morbi ſignãt. 37.

FRIGIDI ſudores fiunt in acutis febribus frigidiſſimo humore exiſtente, cum non extinguatur frigiditas ipſius a multa caliditate, qui quidem læthales ſunt. in his igitur morbis hoc eſt in acutis, & vt ſignum, & vt cauſa eſt. vt ſignum quidẽ, quoniam eiuſmodi humor non calefactus, neq; ab innata caliditate, neq; ab ea, quæ eſt præter naturam, omnino indiget tempore vt concoquatur, non extenditur aũt morbus in tempora, cũ febris ſit acuta, & hinc prouenit mors: vt cauſa aũt lætalis, qm̃ prius exoluit virtutem. ſi quis aũt dubitet, qua ratione generetur ab eiuſmodi humore febris acuta, dicimus ſæpenumero ẽt humorem crudum poſſe generare febrem acutã. Præterea cõtingit in venis eſſe calidum humorem faciẽtem febrem acutã, exterius aũt eſſe humorem frigidum qui ẽt reſolutus, & effuſus

facit sudores: frigidos aũt, cum nõ calefiat a caliditate, hoc aũt est manifestum in glatie sol.n. resoluit ipsam, & non calefacit statim id, quod effluit, hac quidem rõne si in acuto morbo fiat lætale est, si aũt cũ mitiori, longitudinẽ in morbi significat, cũ nõ possit natura nisi lõgo tpe cõcoq̃re humorũ multitudinem.

QVA parte corporis sudor est, ibi significat morbũm. 38.

NAM illic est materia, quæ quidem cum pertranseat per aliquam partem, sudores facit in affecta parte.

ET qua parte corporis calor aut frigus, morbus. 39.

ETIAM hoc loco inquit, in quacunq; parte corporis vel calor, vel frigus fiat, verbi gratia, si a naturali calido recedat, et frigidior fiat, postea rursus calidior fiat calido secundum naturam, illic morbus: nam pars illa præter naturam affecta recessit a calido secundum naturam.

ET vbi in toto corpore mutatiões, & si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat, lõgitudinem morbi significat. 40.

SI.n. simplex mutatio temperaturæ corporis lõgitudinem morbi significat, cum aliq̃n refrigeretur, & rursus calefiat corpus, multo magis composita ĩtemperies diuturnitatem morbi significat, diuiditur.n. natura ab his dispositionibus, & cogitur huic quidem aliq̃n dispositiõi incumbere, aliq̃n aũt illi, & vna pugnante altera augetur, ideo in longitudinem augentur morbi, ꝙ aũt aliq̃n refrigeratur corpus, aliq̃n autem calefiat, indicant colores, hi.n. consequuntur actiuas qualitates.

Sudor multũs ex sõno factus absq; cã mãifesta

corpus vti pluri cibo ſignificat, ſi vero cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ euacuatione corpus indiget. 41.

DVOBVS modis fit ex ſomno ſudor multus, vel ob copioſum nutrimentum, vel ob ſuperfluitates. Si igitur ſine manifeſta cauſa fiat ſudor multus, verbi cauſa, ſi non ſit auſtralis conſtitutio, indicat corpus copioſo vti nutrimento, etenim cibi, maxime calidi calefaciunt materias, & attenuant ipſas, & expellentes ad exteriora ſudorem faciunt, ſi autem cibum nõ accipiat, & ex ſomno multum ſudet, indicat eſſe ſuperfluitatũ multitudinem, quæ indiget euacuatione, dixit autem (ex ſomno) nam eo tempore operantur omnes facultates naturales, & tunc inutilia ab vtilibus ſuperantur.

SVDOR multus calidus, vel frigidus ſemper fluens, frigidus magis, calidus minus, morbũ ſignificat. 42.

ET hic Aphoriſmus attinet ad ſigna, de ſudoribus enim adhuc pertractat. Calidus ſudor breuem indicat morbum ob facilem materiæ difflationem quæ eſt flaua bilis, & robuſtas virtutes oſtendit, frigidus autem ſudor diuturnum morbum ſignificat ob craſſitiem materiæ, & difficilem difflationem, ſic quidem vterque eorum ſeparatim ſignificant. Si autem ambo ſimul & eodem tempore ſubſiſtant, ſumitur ex his ſignum ratione maioris & minoris quantitatis, ſi enim calidus dominetur, breuis erit morbus, ſi autem frigidus, diuturnus, cauſæ autem ſunt expoſitæ. Sciẽdum autem eſt Hip. cum dicat ſemper fluens permanentem fluxum indicaſſe.

FEBRES quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculoſæ, quocunque autem die intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur. 43.

HOC loco agit de ſynochis febribus, vt indicat illud verbũ (quecunq; non intermittentes) nõ intermittes .n. continuæ

ſunt,ſed ex continuis eas demonſtrat quæ ardentes ſunt,vt patet ex eo dicto (tertia die fortiores fiunt).hæc eſt autem eius ſententia,ſi tertia die fortiores appareant periculoſæ ſunt, ná indicatur craſſitudo materiæ, & imbecillitas uirtutis, præterea,quoniam eo tempore non poſſumus cibare ob aſſiduitatem acceſſionum,præterea quoniam indicatur principale membrũ laborare,videlicet vel pulmoné uel iecur,prçterea oſtditur multam putrediné eſſe in uaſis.His igitur de cauſis non intermittes febres ſunt periculoſe, intermittentes autem periculo uacant contrariis de ca ſis.Intermiſſio autem intelligenda eſt nõ omnio abſoluta infebricitatio,ſed diminuta febricitatio.

QVIBVS febres longæ, ijs tubercula, vel labores in articulis fiunt. 44.

FEBRES longæ ortum habent a craſſitudine materiæ, in his febribus per abſceſſum indicatio fit, ut in acutis per ſudores ob facilem difflationem materiæ:abſceſſus igitur in longis morbis in articulis fiunt,uel ob locorum capacitatem, vel ob caliditatem articulorum adiuuantem,vt expellantur ſuperflua,& labores,hoc eſt dolores in articulis fiunt,ſi tamen facile patiantur articuli,nam ſi robuſti ſunt, expellunt ad cutem humores,& hac de cauſa contingit fieri tubercula.

SI ex febribus labores fiunt,hi pluribus cibis vtuntur. 45.

HIC Aphotiſmus ad conualeſcentes attinet. Quibucunq; (inquit)poſtquam liberati ſunt a morbo, contingit fieri tubercula,& labores circa articulos, magna ex parte hi multitudine ciborum utuntur,nam uirtus eorum non potuit concoquere copioſum nutrimentum, cum fuerit imbecilla, cum igitur laborent cruditate,congregantur ſuperfluitates, quæ ſi deferantur ad articulos,fiunt abſceſſus, ſi eutem ad autem, tubercula.

SI rigor incidat febre non deficiente, ægró sā debili, lætale est. 46.

EX hoc verbo (non deficiente) indicatur sermonem Hip: esse de continuis febribus. Si igitur in continua febre rigor incidat, hoc est longo tempore inuadat, iam imbecilla existente virtute, lætale est, nam in rigore vel euacuantur superfluitates, vel non euacuantur, si euacuantur, euacuatione magis resoluitur virtus, si autem non euacuantur, indicatur omnino imbecillas esse virtutes, & ideo perniciosum, præterea si euacuatur superfluitates, maneat autem febris, humorum abundantia ostenditur, si autem non euacuantur, indicatur imbecillam esse virtutem.

EXCREATIONES in febribus non intermittentibus liuidæ cruentæ fætidæ & bilosæ omnes malæ. Et si bene exeunt, siue per vrinas, siue per alui excretionem bonæ, si vero nihil eorum, quæ iuuant per hæc loca excernitur, malum. 47.

HIC Aphorismus a vitiosis signis optimam tradit rationem cognoscendi: vitiosa (inquit) quæ euacuantur in corpore, vt in febribus non intermittentibus, vel per os, vel per vrinas, vel per deiectiones, vel per ea quæ præcedunt concoctionem, excreta fuerint, perniciosa sunt, ratione enim symptomatis euacuantur, & non lege naturæ, si autem post concoctionē excreta fuerint, bona sunt, cum excernantur lege naturę, & nō violētia symptomatis. Liuidæ igitur excreationes, hoc est purgationes quæ per fauces & asperam arteriam ante concoctionem fiunt, mortificationem partium iudicāt, sanguineę autem corrosionem vasis, fætidę autem putrefactiones, biliosę autem bilem puram. Eodē modo & in vrinis & deiectionibus, alui, excretiones, quæ excernuntur malę sunt, si autem post conco-

ctionem omnes, vel per os, vel vrinas, vel per alui deiectiones bonæ sunt, quod autem hęc bene iudicentur signum est facilis tolerantia, quod autem male, difficilis. Præterea & ægrotantis temperatura, & morbi forma, & locus. Quod autem in fine Aphor. scribitur, hanc habet sententiam. Malum est id quod euacuatur vel per os, vel p̄ vrinas, vel alui deiectiones.

IN febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores vruntur, & sitim habent, lætalæ est. 48.

DE continuis febribus etiam hic agit. In febribus (inquit) non intermittentibus, & reliqua. Ostenditur enim vel inflāmationem, vel erysipelas esse in visceribus, quoniam autem natura cõsuluit parti affectæ, recidit ad interiora cum innato calido, & ideo refrigerantur exteriora, interiora autem uruntur cum igitur in visceribus sit inflammatio satis uehemens, ut sitis ostendit sequitur mors.

IN febribus non intermittentibus si labrum, vel palpebra, vel supercilium, vel oculus, vel nasus peruertitur, vel non videat, vel non audiat, iam debili existente corpore, quicquid horum euenerit, mors proxima est. 49.

IN hoc Aphor. colligit signa lætalia, & sumit indicationē ab animalibus, & a motricibus uirtutibus, si in cõtinuis (inquit) febribus hi affectus apparuerint debili existente ægroto, prope est mors. Ostēditur enim immoderata caliditas ex inflāmatiõe cerebri, quæ pep̄it ex siccitate cõuulsionē, a qua predictæ partes peruersæ sunt, hæc autem cõuulsio uacat molestia, præterea quoniā spiritus animalis imbeccillitas ostenditur. Sciendum autem est Hip. cum dicat (si labrum vel nasus peruertatur) indicasse virtutes, motrices affectas esse, cum autem dicat (nisi videat) & reliqua, sensitiuas.

VBI in febre non intermittere difficultas ſpirandi & delirium acciderit, lætale. 50.

DIFFICVLTAS ſpirandi eſt mala reſpiratio, ipſa igitur magna eſt & denſa, vel magna & rara, uel parua & denſa, vel parua & rara. Hoc igitur loco ſermo eſt Hip. de a, quę eſt magna, & rara, ipſa enim delirium oſtendit. In ardentibus (inquit) febrius ſi difficultas ſpirādi fiat, hoc eſt magna & rara reſpiratio, & delirium, lætale eſt, nam illa quidem oſtendit pulmonem affectum eſſe, delirium autem cerebrum fit autem difficultas ſpirandi, quæ etiam delirium indicat, ob leſionem organorum ad reſpirationem pertinentium, quę laborant inflamatione, delirium, quoniam tranſmittantur vapores ad cerebrum, ut uideri poteſt in paſſionibus pulmonis, in quibus inflammatio eſt in pulmone, & ex hac læditur reſpiratio, cum autem euaporat, tranſmittuntur uapores ad cerebrum, ex quo delirium, quamobrem delirium ſequitur ſpirandi difficultatem.

IN febribus abſceſſus, qui ad primas iudicationes non ſoluunt, longitudinem morbi ſignificant. 51.

PRIMAS iudicationes appellat quartam, & ſeptimam diem. Si igitur (inquit) iudicatio fiat per abſceſſum & non ſoluantur in his diebus abſceſſus, in longinquitatem temporis extenditur morbus, nam materia ſuſidens in articulis craſſima eſt, & indiget tempore ut concoquatur.

QVICVNQVAE in febribus, vel in aliis morbis ſponte illachrimant, nihil abſurdum, qui vero non ſponte, abſurdius. 52.

LACHRIMA

lachrima est humoris euacuatio per oculum, manat autem lachrima, vel voluntarie, vel inuoluntarie, voluntarie quidem vt gratia placandi, vel ob priuationem amicorum, & pecuniarum: inuoluntarie autem vel ob multam vini potionem, cum materię calefiant in capite, vel ob inflamationem membranæ succingentis oculum, vel ob imbecillitatem continentis virtutis, de qua nunc sermo est Hip. quod inquit etiam absurdius reliquis, hoc est, eo quod voluntario fit. Sciendum autem Hip. ex hoc Particulari exẽplo, hoc est ex oculo, ostendisse, totum corpus habere virtutem continentem.

QVIBVS circa dentes in febribus lentores quidam nascuntur, ijs fortes sunt febres. 53.

HOC loco tradit signum diuturnitatis morbi, quod est lẽtores fieri circa dentes in febribus, indicatur enim crassam & pituitosam esse materiam hoc facientem. fit autem hoc modo lentor circa dentes Humores frigidi existunt in stomaco, & materia ascẽdit in modum vaporis ad gingiuas dentium & cõgelatur circa dentes, cum ipsi sint frigidi & sicci.

QVIBVS plurimum siccæ tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multa siti infestantur. 54.

TVSSES siccæ dicuntur in quibus nihil expuitur. fiunt ex asperitate faucium ab intemperie frigida, quæ ob motum in tussi ex propinquis partibus trahit humiditatem, & ex hoc sedat sitim in ardentibus febribus, quod autem de hac tussi sit sermo. Hip. manifestum est, cum dicat (leuiter irritantes) ipsa enim solum leuiter irritat.

EX inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias. 55.

BVBO est iflammatio adenis, aden autē est corpus spōgiosum. Ex bubonibus autem, alia causis primitiuis fiunt, alii ab abditis. quicunque enim ab offensione pedis vel a mœrore vel ab ira proueniunt, qui & diarii vocatur, periculo vacant cum vno die soluantur qui autē ab abdita causa fiunt, quos malos appellat .Hip. ostendunt inflammationem ex putrefactione esse in visceribus, hoc autem manifestum est, inflammationem ex putrefactiōe maxime esse in hypocondris, cum simul patiantur ēt imbecilliores partes: admittunt igitur materiā hāc bubones tanquam imbecilli ratione multitudinis, & cum inflammatione laborent, in molem attolluntur: oportet autem intelligere febrem consequi bubones. qui ex causa primitiua fiunt. precedere autem eos, qui ex abdita. si quis autem dubitet qua de causa Hippo. simpliciter dixerit (e bubonibus febres) si hos bubones sequitur febris, illos autem precedit. monemus Hip. habuisse rationem consuetudinis: ex consuetudine enim bubones sequitur febris.

FEBRICITANTI sudor superueniens febre nō deficiente, malū: prorogatur enim morbus, multam significat humiditatam. 56.

HOC loco inquit, si febris est continua, & fiat sudor multus, & non sedat febrem euacuatione, protrahitur morbus, causa autem est multitudo humiditatis quæ indiget tempore vt concoquatur, ideo protrahitur morbus.

QVI a conuulsione aut distentione neruorum tenetur, febre superueniente liberatur. 57.

CONVVLSIO & distentio, vel ab euacuatione, vel a repletione fiunt, ambo hæc febris soluit, hoc autem patet in his qui ex repletione consistunt, de his.n. nunc agit, nam febris

concoquit resoluit & difflat materiam hos affectus facientem. intelligendum autem est tres esse conuulsiones, quarum prima appellatur emprosthotonos quæ prouenit ab affectu interiorum musculorum spinæ, altera episthotonos, quę ortum habet ab affectu exteriorum musculorum, tertia tetanos, quæ prouenit ab affectu interiorum & exteriorum musculorum spinæ. si quis autem dubitet cur hip. adidit (a conuulsione & distentione) dicimus hoc factum vt ambo patefierent, hoc est genus & species, conuulsio enim est genus, distentio vero species.

A febre ardente habito superueniente rigore solutio. 58.

HOC loco inquit, si subsidẽte ardenti febre superueniat vigor, soluit ipsam, nam in ardenti febre interius existens materia, hoc est in vasis cõtinuam febrem faciebat, superueniens autem rigor transtulit materiam ab interioribus ad exteriora, qua per sudores expulsa, & liberato corpore, necessario solutio febris fit, Quod si quis dubitet qua ratione possit fieri rigor in materiis calidis, si ardens febris a flaua bile fiat, sciendũ subesse materiam acrem, & calidam, in eiusmodi igitur febribus ob molestiam acrimoniæ humoris, calidum innatum ad interiores partes vergit, & ex eo superuenit rigor.

TERTIANA exquisita septenis circuitibus, quod largissimum est, iudicatur 59.

HIC Aphorismus legitimum tempus pręscribit exquisite tertianæ, hoc est quartum decimũ diem, quod patet ex eo septenis circuitibus, exquisita enim alternis diebus accenditur. est igitur tertiana exquisita, quæ habet biliosas uomitiones, biliosas alui deiectiones, uehementem ardorem, qui dominatur quam longissime horis duodecim, tertiana autem quę non est eiusmodi, notha est, exquisita igitur tertiana iudicatur, se-

ptenis circuitibus,quod longiſſimum eſt,cõtingit enim aliquã do,vt ſoluatur & ſeptima,& nona,& decima prima,ob facilem materiæ difflationem,quæ eſt flaua bilis efficiens febrem.

QVIBVS in febribus aures obſurdcerunt ſanguis ex naribus fluens,aut aluus turbata, ſoluit morbum. 60.

IN febre obſurdeſcunt aures,cum vapores aſcendant ex ſubiecta materia,& occupẽt auditorios meatus,& eos obſtruãt, Quibuſcunque igitur in febribus aures obſurdeſcunt, per nares ſanguinis fluxus, vel biliosa deiectio ventris ſuperueniens ſedat ſurditatem,quoniam euacuata eſt materia, ex qua febris & ſurditas oriebatur.

FEBRICITANTEM niſi diebus imparibus febris reliquerit,ſolet recidiuare. 61.

HOC loco de Acutis morbis ſermo eſt Hip. quod patet ex eo (in imparibus) hæ enim in imparibus vel alternis diebus accenduntur ob facilem difflationem, & caliditatem materiæ,vbi autem acceſſio,ibi & indicatio. Acutæ igitur ægrotantes niſi diebus imparibus febris dimiſerit, recidiuant.nam non eſt facta iudicatio lege naturæ, ſed violentia ſymptomatis.Præterea dictum eſt(in imparibus diebus)pro eo quod eſt in iudicatoriis. ſi igitur in iudicatoriis diebus febris dimiſerit, bonum:recidiuare enim non conſueuit, hæc autem interpretatio magis eſt neceſſaria ,quam ſuperior,cum ſimul complectatur,quartam,& vndecimam,& vigeſimam,& quadrageſimam, quæ ſunt iudicatoriæ.

QVÆ paribus diebus iudicantur,difficilem habent iudicationem , & recidiuare conſueuerunt. 62.

CVM in proximo Aphorismo docuisset bonas iudicationes in imparibus, hoc est in iudicatoriis diebus fieri, necessario hunc aphorismum apposuit, vt doceret, inutiles iudicationes paribus, hoc est in iis quæ iudicatoriæ non sunt, fieri.

QVIBVS in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum, nisi ex aluo humores prodeant. 63.

MORBVS regius prouenit ex obstructione folliculi ipsius bilis, quæ illuc non fertur ob obstructionem, & distribuit impurum sanguinem per totum corpus, & hoc modo fit morbus regius, fit etiam cum iecur scirrhum patiatur, & inflammatione laboret, tunc enim ob intemperiem totus sanguis fit biliosus, & vesica quæ bilem recipit, non potest totum ad se trahere, sed hoc modo dispergitur sanguis biliosior per totum corpus, & fit morbus regius. fit etiam & naturaliter hoc modo, natura cum consulit saluti, interiorum partium decretorie eiicit materiam ad exteriores partes, & fit morbus regius, vt in ardenti febre, & in tertiana, natura putrefaciente ea quæ sunt in interioribus partibus, & ad exteriora expellente materiam, si igitur ante septem dies in febribus morbus regius superueniat, malum.

QVIBVS in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur. 64.

DE quotidianis agit, & manifesta est Apho. sententia si quotidie (inquit) febricitanti quotidie superueniat rigor, soluit febrem: materia enim extra uasa eiicitur quę in vasis existens febrem faciebat, sed dubitant quidam, qua ratione in hemitriteo quotidie rigorem faciente non sedatur febris. verum sciendum est Hip. nunc habere sermonem de simplici febre, non de composita, hæc autem composita est ex duabus febribus, hoc est ex quotidiana continua, & ex tertia intermittente.

QVIBVS in febribus ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel quarto decimo, ſuperuenerit morbus regius, bonum, niſi dextera præcordia obduerint, ſi vero non, non bonum. 65.

MORBVS regius bonus eſt ſi ſuperueniat in febre, in eiuſmodi diebus, & enim lege naturæ factus eſt, cum in iudicatoriis diebus apparuerit. Rurſus autem appoſuit conditionẽ, niſi dextrum præcordium obdureſcat, ſi enim inflammatio eſt in iecinore, quamuis in iudicatoriis diebus ſuperueniat morbus regius, malum eſt, quoniam iecur eſt affectum.

IN febribus circa ventriculum, et fortis æſtus & cordis morſus, malum. 66.

VENTRICVLVM dicit eum, in quem cibi geruntur, hoc autem patet ex eo (& cordis morſus) quoniam igitur vexatur ſtomachus morſu humoris, malum eſt.

IN febribus ex ſomnis timores, & conuulſiones, malum. 67.

HOC loco inquit, ſi ſubiacente febre ex ſomno conuulſiones & timores ſuperueniant malum eſt. nam manifeſtum eſt humorem crudum melancholicum redundare, qui obſtruens neruoſas partes, conuulſiones facit, aſcendens autem ad cerebrum & grauans animalem ſpiritum, timorem facit, quod autem crudus ſit humor, ſignum eſt, cum inferantur noxii ſomni.

IN febribus acutis conuulſiones, & circa viſcera labores fortes, malum. 68.

HOC loco etiã agit de conuulſione (ſi inquit) ardẽti febre

ſubiacente,& conuulſio,& labor fortis ſit circa præcordia, malum, conuulſio quidem quoniam uidetur ex ſiccitate conſiſtere ſubiacente ardenti febre, labor autem fortis circa præcordia, quoniam & ipſe æque multam ſiccitatem oſtendit: etenim ex immoderata ſiccitate uexantur uiſcera, & ideo laborant.

IN febribus ſpiritus offēdens, malum: conuulſionem enim ſignificat. 69.

ET hoc loco agit de conuulſione. ſi inquit in febribus ſpiritus, hoc eſt reſpiratio offendat, hoc eſt offendatur, malum, nam ex Hip. ſententia indicatur conuulſio, ea. ſ. quæ ex ſiccitate prouenit totius corpotis, & maxime muſculorum thoracis, his enim affectis impeditur reſpiratio, dilaratio enim thorace fit inſpiratio, compreſſo autem expiratio, hæc igitur conuulſio facit, ut reſpiratio offendat, qua diſtracta malum eſt, reſpiratio enim compoſita eſt & conſtat ex inſpiratione, & exſpiratione, ſi igitur inſpiratio offendatur non refrigeratur calor innatus ab exteriori aere, & periculum ſubit ne extinguatur ſi autem rurſus expiratio offendat ur congregantur fuliginoſa excrementa, & cum non poſſint per expirationem exire fluctuantia extinguunt calidum innatum.

QVIBVS vrinæ craſſæ, grummoſæ, paucæ, non ſine febre, multitudo tenuis veniens ex ijs iuuat: præcipue vero tales veniunt, quibus ab initio, vel breui ſedimenta inſunt. 70.

MIRABILITER Hip. ſignificat conſtitutionem eorū quæ raro viſa ſunt ab illo. ſupponit igitur febrem prouenientem ex multitudine, & craſſitie humorum crudorum, quibuſcunque (inquit) urinæ craſſæ, & reliqua ſupponatur febricitãs qui prima & ſcđa die emiſit urinam non multã, ſed plurimum

habens ſedimentum craſſum,& inæquale,& crudum, quod qui dem malum eſt,oſtendit enim imbecillitatem virtutis alterantis,quæ non poteſt attenuare & concoquere,& alterare materiam,& ideo propter craſſitiem vix exeũtes vrinæ paucę erãt ĩ quantitate.Si autem breui tempore poſt emittatur vrina multa & tenuis,ſedimentum habens multum & æquale,confert(vt inquit Hip.)oſtenditur enim virtus alteratrix eſſe robuſta, cũ emiſerit vrinam tenuem, non autem proprie tenuem, nam ea cruda eſt,ſed ad proportionem partium,quæ grummoſæ ſunt, vt ſit mediocris.Quod autem ſcriptum eſt, in extrema parte Aphor.præcipue vero tales veniunt,quibus ab initio,vel breui ſedimentum ineſt, hanc habet ſententiam, maxime autem hoc accidit in illis febribus in quibus prima, vel ſecunda, vel tertia die ſtatim ſedimentum continet vrina, ratione grauitatis & craſſitudinis materiæ,non ratione naturæ.

QVIBVS vrinæ obuerſæ quales ſunt iumentorum,ĳs dolor capitis vel adeſt,vel iam aderit. 71.

HIC Aphoriſmus attinet ad ſigna, tradit autem rationem cognoſcendi ex vrinis capitis diſpoſitionem, quibus(inquit) in febribus,& reliqua.Obuerſa autem vrina ex tribus conflatur,ex cruda materia, & ex flatuoſo ſpiritu, & ex vrinali humiditate,fiunt autem ſpiritus ex craſſa materia, quæ a febre, accenditur.ſi igitur appareat in febribus eiuſmodi vrina, merito dolorem capitis manifeſtabit, cum ſpiritus ad caput aſcendant,præterea diuturnitatem affectionis ob caliditatem,& ob ſpiritum.

QVIBVS ſeptima iudicatur,ĳs nubeculã habet quarta die vrina rubram,& alia ex ratione. 72.

HOC loco inquit,quibus in ſeptima iudicandus eſt mor-

bus iis nubeculam habet quarta die vrina rubram, & alia ex ratione, alia autem sunt deiectiones, & sputa, maxime si affectus sit thoracis inflammatio. si enim hæc omnia ratione fiant, & vrina nubeculã continet rubram ostẽdens cococtionem in quarta die, omnino septima iudicabitur, nam quarta dies ostendit septimam (vt ipse docet, septem vel quatuor index) dixit autem nubeculam rubram & non albam, nam calida & biliosa materia subiacet, non crassa & pituitosa, hoc autem patet cum dicat septima iudicari, cum autem materia subsit flaua & calida, non dixit flauam materiã contineri, sed rubrã, nam flauum non apparet in nubecula cum sit pellucidum, abusus igitur vocabulo pro flauo dixit rubrum.

QVIBVS vrinæ albæ, & perspicuæ, malæ: præsertim, si in delirantibus appareant. 73.

IN hoc Aphorismo docemur rationem ex vrinis cognoscendi cerebri dispositionem. phreniticis (inquit) urinæ albæ & perspicuæ apparentes maxime malæ, sunt enim & alioqui prauæ, albæ & perspicuæ, indicant enim ultimam cruditatem uerum in phreniticis magis prauæ sunt, nam phrenesis a biliosa materia prouenit, quamobrem oportebat, & urinas flauas esse, sed quoniam hoc non fit, prauum est signum: ostẽditur enim quodammodo ascẽdere materiam ad cerebrum, quum autem patiatur principalis pars, hoc est cerebrum, malum est. Dixit aũt perspicuæ & albæ, non enim necessario perspicuæ sunt albæ, sed uel flauæ, uel ruffæ, ob splendoris igitur differentiam, addidit (albæ.)

QVIBVS prẹcordia suspensa murmurantia, lumborum dolore superueniente, ijs alui humectantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo proueniat, hæc vero in febribus. 74.

VT id, quod affertur, pateat, ſupponatur febricitans cum ſuſpenſis, & murmurantibus præcordiis ex ſpiritu flatuoſo, & humiditate permixta, ſi hoc modo ſe habente dolor ſtatim circa lumbos fiat, alui humectantur ob materiæ tranſlationem, niſi ea, quæ miſcentur ab inuicem ſeparentur, hoc eſt humidũ, & ſpiritus, & humidum quidem per vrinas, ſpiritus autem per inteſtina euacuetur.

QVIBVS ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina multa, & craſſa, & alba facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri: ſi vero etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit. 75.

SPES eſt, hoc eſt expectatio ad articulos abſceſſum fieri in febribus quoquo modo laborioſis, verum aliæ quidem ex primitiua cauſa fiunt, aliæ autem ex abdita. hoc loco igitur ſermo eſt Hip. de ea laſſitudinæ, quæ a cauſa primitiua ortum habet, in cauſa autem primitiua laſſitudo præcedit febrem. in hac enim, maxime in vlceroſa ſperãdum eſt per abſceſſum ſolui morbum. Triplex enim eſt laſſitudo. vel enim præcedit febrem laſſitudo, vel ſubſequitur febrem, vel eſt vna cum febre. Si igitur laſſitudo præceſſerit febrem, ſpes eſt per abſceſſum fieri iudicationem in articulis, & adducta eſt cauſa. in quibus igitur eſt vlceroſa laſſitudo, & ſpes eſt per abſceſſum fieri iudicationem, ſi proueniat vrina craſſa & alba, vt in laborioſis febribus, ſi quarta die appeat ob refrigerationem breui ægrotus liberatur ab abſceſſu, qui futurus erat, quoniam moueantur ab abſceſſu cauſæ morbum facientes, ſi autem & ex naribus fluxerit ſanguis, etiam per breui ſoluitur, cum enim materia partim expurgetur per inferiora, partim per ſuperiora celerrime fit morbi ſolutio.

SI sanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat. 76.

CVM dixit (mingat) reprehendit eos qui asserunt ex abscessu rupto, vel in iecinore, vel in alia parte eiusmodi vrinas emitti, nam cum in eo hoc modo fiat purgatio, vel vno die, vel duobus, vel tribus, indicatur vlceratio: corroso enim vlcere simul corroduntur etiam quædam vasa, & vna cum pure sanguis euacuatur, vt contingit in his qui laborant intestinorum difficultate. Nihil autem dixit de vasis vrinariis, licet hoc etiã in illis contingat, nam cum extremorum meminisset, complexus etiam est media.

QVIBVS in vrina crassa existente carunculæ paruæ, aut capilli vna exeunt is, a renibus, excernitur. 77.

VRINAM crassam hoc loco appellat eam, quæ est secũdum naturam comparans illi tenuem vrinam, quæ est præter naturam, hoc enim secundum naturam medium existens, ad tenue quidem comparatum, crassum appellatur, ad crassum autẽ tenue. Si igitur est vrina secundum naturam, patet iecur esse robustum, relinquitur autẽ vt affectus sit ĩ renibus, & quidem exeunt tanquam carunculæ paruæ & excernuntur, quas quidẽ appellant ὀρροβοειδῆ cum sanguis crassus sit superassatus in renibus ab intemperie calida illic existente, ut autem capilli albi. s. excernuntur, cum caliditas præter naturam quæ in renibus est exiccet materiam crassam, & pituitosiorem in ipsis cõtentam, & ideo ad figuram renum excernuntur oblongi.

QVIBVS in vrina crassa existente, furfurea quædam simul exeunt, ijs vrsica scabie laborat. 78.

ETIAM hoc loco uocat crassam urinam eam, quę temperata est, si igitur crassa est urina hoc est temperata, & cum ipsa emittantur furfurea, vesica scabie laborat, vocat autem scabiem vlcus existens in superficie vesicæ, quemadmodum existente scabie in toto corpore, excidunt quædam squammæ vt in piscibus, & maxime pruritum mouent, sic & in vlcere quod est in superficie vesicæ furfurea q̄dā vna cū vrina excernūtur.

QVICVNQVE spōte sanguinē mingūt ĳs a renibus venulam ruptam significat. 79.

HOC loco agit de affectibus, qui contingunt in renibus, si sanguinem (inquit) mingunt quidam a renibus inquit venulā ruptam significat, cum autem dicat (mingunt) ostendit non a partibus spiritualibus, neq; nutritiuis hoc prouenire sed a renibus, permanens enim emissio vrinæ iudicatur, nam si esset hoc ratione partium spiritualium, vel nutritiuarum in ipsis rupta venula. breui tempore mingitur, & statim sedatur affectus, illud autem quod addit (sponte) indicat sanguinem mingi non per erosionem, sed per ruptionem, hoc enim sponte statim, & confertim significat, nā ob sanguinis copiam intenduntur uenę, & intentione disrumpuntur, & multum sanguinis mingitur in corrosione autem paulatim, quod autem non per apertionē sed per ruptionem sanguis mingatur, manifestum est, sanguis enim per apertionem effusus non est absolutus sanguis, sed sanguini similis.

QVIBVS in vrina arenosa subsistunt, ĳs vesica calculo laborat & renes. 80.

CALCVLVS vel in renibus fit, vel in uesica, ubi autem calculus oīno & arenosorum excretio fit, quoniam aliqua pars exteritur a calculo, cum autem magna exparte in uesica fiant calculi ob satis magnam cauitatem uesicæ, ideo huius solum meminit Hip. non aūt renum. Sciēdum autem est calculum habere causam efficientem caliditatem præter naturam, materialem autem humorum crassitudinem.

SI sanguinem mingant, aut grummos, vel stillicidium vrinæ habent, & dolor in imum uentrē incidat, & pectinem, & semen, circa uesicam labor est. 81

CONSEQVENTER Hic Aphor. digestus est, quoniam enim dixit (sanguis) intulit aut grummos, grummus autē fit, cum sanguis extra uasa factus & congelatus sit refrigeratione. vrinæ autem stillicidium fit ob obstructionem colli vesicæ, vel ob calculum, vel ob inflammationem, uel ob eundem grummum, si igitur sanguinem mingat, aut grummos, aut urinæ stillicidiū habeat, & reliqua circa uesicā labor est, hoc ē cōmuniter circa instrumenta urinaria, & hoc manifestum, cum enim dixisset (dolorem circa imum uentrem) indicauit renes & pectinem & uesicam (semen) aut collum uesicæ.

SI sanguinē aut pus minxerit, & squammulas & grauis odor ad sit, vesicę exulcerationem significat. 82.

TRIA nobis assignat hic Aphorismus locum affectum, dispositionem, & malum morem loci affecti, cum enim dicat (squāmulas) indicat uesicam esse affectam, cum autem (sanguinem & pus, solutionem continuitatis, fieri enim non potest ut mingatur pus sine ulcere, cum autem dicat (grauis odor) indicat putredinem, putredo autem malitiam ostendit. Sciendum autem est. Hip. cum dicat grauem odorem esse in his quæ minguntur, improbasse eorum opinionem, qui sentiunt a iecinore uel a spiritualibus partibus ea prouenire, quę sunt squāmarum similia, illa enim & si fœdum odorem habeant, tamen longitudine locorū ꝑ quæ exeunt fœdum odorem amittunt.

QVIBVS in vrinaria fistula tubercula na

ſcuntur, his ſuppuratione facta, & eruptione, ſolutio. 83.

FISTVLAM urinariam uocat collum ueſicæ, ſi igitur in fiſtula urinaria, hoc eſt collo veſicæ, tubercula naſcuntur facta ſuppuratione & eruptione ſolutio fit, verũ dolores ex vrinæ ſtillicidio, nam ob tubercula facti ſunt dolores, & ſequitur obſtructio, ex qua urinæ ſtillicidium.

MICTIO nocte plurima facta, paruam, deiectionem ſignificat. 84.

HIC Aphoriſmus tradit rationem cognoſcẽdi, ſi (inquit) per noctẽ multa vrina fiat, paruam per ſtercus deiectionem ſignificat, nam multa & magis conferta diſtributio facta eſt in iecinore, & alio deriuata eſt materia, ideo multæ vrinæ fluxerunt, parum autem ſtercoris, & econuerſo ſi multa ſtercoris deiectio fiat, modica erit vrinarum excretio eadem de cauſa, nã parua diſtributio facta eſt, & ideo etiam parum vrinæ, multa autem per ſtercus, deiectio, quoniã in vẽtriculo maneat humidum, in nocte autem dixit, quoniã concoctiones in nocte fiãt, & excretiones eorum, quæ ſuperflua ſunt.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN QVINTVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS, LVDOVICO CORADO INTERPRETE.

CONVVLSIO ex helleboro lætalis est.

RADIT Hip. In hac sectiõe canones cognoscẽdi, & pręcognoscendi, vt et in quarta, ostendit autem rationem præcognoscendi morbum, qui est in summo, cum inquit (conuulsio ex Helleboro lætalis est) sciendum autem est duplicem esse helleborum, hunc quidem album, illum uero nigrum. Hoc igitur loco sermo Hip. est de albo, patet autem hoc cum simpliciter dicatur, de nigro enim helleboro cum additione dicimus Helleborus niger. Conuelluntur igitur ex Helleboro albo utentes ipso, vel ob repletionem, vt cum sæpenumero medicamentum purgans confertim trahat ad ventriculum copiosum humorem & colligat, contenditur ipse ventriculus, ex contentione conuellitur totum neruosum genus per consensum stomachi, vel ob immoderatam euacuationem, quam sequitur siccitas, & siccitatem conuulsio, vel ob stomachum qui facile afficitur, nam sæpe numero cum medicamentum sit magis actiuum, mordetur stomachus ut facile patiens & conuellitur, vel ob acrem humorem attractum a purgante medicamento ad ventriculum, hic enim etiam morsu conuulsionem facit, de secundo igitur modo sermo est Hip. qui a siccitate prouenit, hic enim non admittit curationem, quoniam cum consumpta sit humiditas, quæ continetur in corpore, fieri non potest, ut amplius resarciatur, alii modi mali quidem

ſunt,non autem lætales.

CONVVLSIO ex vulnere lætalis eſt. 2.

QVIDAM codices habent (ex vulnere) quidam autem ex pforatione,quod quidē verius eſt, vtrunq; autem continui tatis ſolutionem oſtendit,ſed in carne quidem ſolutio continuitatis uulnus vocatur,ſi autem in neruo, punctio vel perforatio,fit igitur ex vulnere cōuulſio non ob ſolutionem in carne, ſed quoniam ſimul diuiduntur & uenæ,& arteriæ.Hac de cauſa ex immoderata euacuatione fit conuulſio, in punctione autem fit uehementiſſimus dolor, & hac de cauſa ſanguinis collectio,ex qua locus inflammatur, ex hoc tanta fit contentio,vt & neruoſæ partes ſimul contendantur,& hinc cōuulſio, utroq; igitur modo conuulſio lætalis, hoc eſt periculoſa eſt.

VBI ſanguis plurimus fluxit,ſingultus, aut conuulſio ſuperueniens,malum. 3.

HOC loco ex euacuatione ſpontina conuulſionem fieri ſupponit, ſi (inquit) cum multus ſanguis fluxerit, vel per nares, vel per anum, conuulſio uel ſingultus ſuperueniat lætale eſt,nam ſupponit ex immoderata euacuatione conuulſionem & ſingultum ſuperuenire.Præterea quoniam euacuato ſanguine partes nutrimento priuantur,& ad corruptionem tendūt. intelligendum autem eſt conuulſionem a ſingultu differre, nam conuulſio conſiſtit in omni parte, quæ ad electionē pertinet & animalis eſt paſſio, ſingultus autem in ſtomacho, & corporea eſt paſſio.

EX ſuperflua purgatione, conuulſio vel ſingultus ſuperueniens,malum. 4.

EX superflua purgatione supponens conuulsionem malum dicit,& non lætale, ut in superiori Aphorismo, illic autem dixit lætale ob maximam actionem & violentiam hellebori hic autem malum, quoniam contingit quocunque adhibito remedio, & facta superflua purgatione conuulsionem fieri,& non esse lætalem, potest enim curari cibis, uel balneis

SI Ebrius repente obmutuerit conuulsus moritur, nasi febre corripiatur, aut vbi ad horam per uenerit, qua soluuntur crapulę, vocē recuperet. 5.

MVLTA potio vinti vt calidi & humidi musculos circa fauces replens caphoniā efficit, quod quidem malum, si autem & conuulsionem inferat lætale est, manifestat enim non solum ea quæ sunt circa fauces, repleta esse, verum & neruosas partes, quę sunt in toto corpore, verum letale nisi febre corripiatur, tunc enim fit concoctio materiæ, quæ cum attenuatur, difflatur, vel si rursus hora qua crapulæ soluuntur uocem recuperet, ostenditur enim potuisse naturam concoquere materiam, tempus autem solutionis crapulæ non est circumscriptum; nonnulli enim postridie soluuntur a crapula, nonnulli superueniente siti.

QVICVNQVE a distentione corripiuntur, quatuor, diebus pereunt, si vero hæc effugerint, per sani fiunt. 6.

DISTENTIO ex crassa natura prouenit, & quod ad hoc attinebat longum esse morbum oportebat, verum ob imbecillitatem virtutis peracutus inuenitur. Quicunq; igitur distentione corripiuntur, quatuor diebus pereunt, quoniam tunc vehemens est motus & indeficiens, quamobrem facile prosternuntur virtutes vitales, si autem hæc effugerint, sani fiunt, cum virtus robusta sit, peracuti enim morbi vsque ad quartamdiem iudicium habent.

QVIBVSCVNQVE morbi commitiales fiunt ante pubertatem mutationem accipiunt. Quibuscunque autem vigesimo quinto commoriuntur. 7.

MORBVM comitialem efficere consueuit materia crudior & crassior, hic autem ut plurimum in pueris fit, ideo puerilis morbus vocatur, fit auté in pueris, quod habeant plurimũ crudi humoris ob errorem qui committitur in ratione victus. Quibuscunque igitur ante pubertatem morbi comitiales fiũt, circa pubertatem mutationem accipiunt, hoc est omnino liberantur a morbo, mutantur enim ad calidiorem & ficciorem naturam. Quicunque autem extra pubertatem fiunt, magna ex parte cõmoriuntur, non enim omnes, contigit enim aliquando, ut etiam in ætate declinante cessent ob moderatum victũ. Sciendum autem est ex Hip. sententia tempus pubertatis circunscribi a decimo octauo anno ad vigesimum quintum.

QVIBVSCVNQVE morbo laterali laborantes quatuordecim diebus non purgantur, ij ad suppurationem uertuntur. 8.

DECIMAE quartæ diei meminit, ut quæ iudicatoria sit in acutis morbis, morbi autem acuti cum fiant ex tenui & calida materia, citò soluuntur, & iudicantur. Quicunque igitur ex morbo laterali non purgati fint, hoc est non aduxerint & expuerint collectas humiditates quatuordecim diebus, ii ad suppurationem vertuntur, cum materia sit crassior et calidior, hoc autem cognoscens natura secundam nauigationem instituit, & in pus conuertit materiam.

TABES fiunt maxime ætatibus, a decimo octauo anno vsque ad trigesimum quintum. 9.

CVM in quarta sectione Hip. egisset de affectibus primi principii, hoc est cerebri, nunc transfert orationẽ ad secundũ

principium,hoc ē ad cor,iā aūt actū est de morbo laterali,hic est enim inter affectus qui attinent ad thoracem, nūc per continuationē de eisdem thoracis affectibus, hoc est de tabo pertractat,tabes autem est ulceratio pulmonis,hæc autē fit vel ratione temperaturæ,uel ob erosionem, quamobrē in adolescētibus maxime generatur ob ætatis laborem , exeunt enim in venationes,in bella,saliunt,currunt,& hac de causa in ipsis uenæ ruptio fit,præterea quoniam in adolescētibus copiosus est sanguis,quo repleta vasa, tenduntur & extentione disrumpuntur,& maxime vasa pulmonis ut qui facilē afficiatur, ideo expuitur sanguis,ex quo vlcus in pulmone,ex ulcere colliquatio totius corporis,quam tabem nominant.Præterea & in consistentibus generatur tabes ob temperaturam corporis , habent enim sanguinem biliosiorem & acriorem,corrodentem vasa , quamobrem expuunt sanguinem,& vlceratur pulmo , ex quo tabes.Quod autem sermo sit Hip.de duabus ætatibus,hoc est de adolescentibus & consistentibus,patet cū numero multitudinis appellet ætates,hanc quidem a decimo octauo ad vigesimum quintum,illam autem a .xxv.ad trigesimum quintum.

QVICVNQVE ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt,si vero has effugerint,suppurantur. 10.

HOC loco agit de inflammatione faucium,hæ aut habēt musculos aperientes ipsas & claudentes,aperientes quidem exterius,claudentes autem interius,quo si circa interiores musculos,fiat inflammatio,angina vocatur, si autē circa exteriores , proxima angina hoc igitur loco supponit inflammationē interiorū musculorū,& hanc facientis materiæ translationē.Quicunque igitur ab angina liberantur ad pulmonē & reliqua . Vt autem euidentior fiat Apho.apponatur coniunctio , & legatur quicunque ab agina liberantur , & in pulmonem transferatur materia, hi septem diebus moriuntur , si enim in ignobilior parte hoc est in faucibus erat letale,multo magis translata materia ad nobiliorem partem , hoc est ad pulmo-

nem, sequetur mors facta strangulatione, septimo autem die inquit Hip. quoniam morbus est acutus, & cito iudicatur, septima vero dies intelligenda est, non a qua facta sit translatio materiæ, sed ab initio morbi, si autem has effugerit secundam nauigationem, instituente, natura suppurantur quamuis etiam hoc modo raro conualescant.

QVI tabe molestantur, si spûtum quod extussiunt graue olet iniectum carbonibus, & capilli a capite defluunt, letale. 11.

HIC aphorismus ad præcognitionem attinet, tria autem nobis assignat, morbum malitiam morbi, & tempus excessus, cum enim dicat (qui tabe affectum. cum autem graue olet) malitiam morbi, & ex hoc experimenta tempus excessus, quod letalis sit. In his igitur facit Hip. iudicium mortis ex odore sputi, monet enim oportere sputum quod eiectum est carbonibus inicere, verum non statim, sed post quam prius in uas vitreum aqua plenum iniecerimus, vt sic dissolutum ostendat proprium ipsius fetorem, si igitur carbonibus iniectum graue olet, quod extussiunt, letale est, ex hoc autem innuit locum affectum, hoc est ea, quæ sunt circa thoracem, cor enim sæpenumero ita offenditur a corruptione aeris exterioris, ut & sequatur mors, m lto igitur vehementius lædetur, & sequitur mors, cum grauis odor sit propinquus ipsi cordi. Maxime autem letale est si capilli a capite difluant, ostenditur enim defectus alimenti, ex quo exiccatur corpus, uel humorum corruptio.

QVIBVS tabe laborantibus capilli a capite defluunt, ij superueniente alui profluuio moriuntur. 12.

ET ut signum, & vt causa letale est alui perfluuium, ut signum quidem, quoniam ostendit imbecillitatem virtutum naturalium, verum vt causa, quoniam cum assidue surgant dissoluitur uirtus, si enim in iis qui integra fruuntur valetudine su-

perueniens alui perfluuium soluit virtutem, multo magis su peruenìens subiacente tabe hoc idem efficiet.

QVICVNQVE spumosum sanguinem, expuunt ijs e pulmone fit eductio. 13.

QVIDAM codices habent, euomunt, quidam vero, expuunt, sed si quidem expuunt, apertus est sensus, quæ enim a pulmone, per tussim educuntur, si autem, euomunt, metaphorice dictum est ab iis, quæ per uentriculum euomuntur, si igitur (inquit) delatus sit sanguis spumosus, est a pulmone, nam pulmo recipit sanguinem tenuem, aereum, & sincerum, & ex hoc nutritur, hoc autem est graue, nam ipsa pulmonis substantia patitur.

ATABE habito alui profluuium superueniens, letale. 14.

SVPERIVS quidem in tabe alui profluuium diecebat esse letale puris & capillorum mentionem faciens, hoc autem in loco simpliciter dixit alui profluuium esse letale, quod solũ possit afferre mortẽ, sed nõ celerem, vt superius dicta tabes.

QVICVNQVE ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur a die, qua fit ruptio, liberantur, si vero non, ad tabem transeunt. 15.

MORBVS lateralis est inflammatio membranæ succingentis costas, sed ipsa si purgata sit, quadraginta diebus sedatur, si autem excedat quadragesimum diem, suppuratio trãsfertur (ut superius dictum est) hoc igitur loco de purgatione puris tractat, hoc est de eductione, si (inquit) quadraginta diebus absolute sit euacuatum pus, soluitur, si autem excedat quadraginta dies, ad tabem transeunt, nam pulmo rarus est, & spõgiosus, & non sustinet assiduam puris excretionem, putrefa-

ctionem,& acrimoniam,sed quum facile afliciatur, feruet, & ylceratur, & fit colliquatio corporis, quæ tabes, nominatur, oportet autem numerare quadraginta dies non ab initio morbi lateralis,sed post ruptionem.

CALIDVM vbi quis sæpius eo vtatur hęc mala affert, carnium effæminationes, neruorũ incontinentiã, mentis torporẽ, profluuium sanguinis, animi defectionem, hæc, ad quæ mors. 16.

CVM tradidisset modos cognoscendi, & præcognoscendi affectiones, nunc agit de causis morborũ, calidum (inquit) affert hæc mala iis, qui sæpius eo vtantur, corpis effœminationem, hoc est imbecillitatem, ducta metaphora eo fœmina genere, facit autem hanc plurimum calidum immoderata difflatione, difflans enim humiditatem, quæ continetur in carnibus exoluit ipsas (neruorum incontinentiam) hoc est imbecillitatem, calidum enim dilatat, & ipsos amplos facit cum sint densi, & angusti, & difflat humiditatem, quæ in ipsos cõtinetur, difflatione enim exoluuntur narui continentes partes, ut non amplius continere possint (mentis torporẽ) hoc est imbecillitatẽ, eadem ratione ob difflationem, affert autem & sanguinis pro fluuium his, qui natura sunt ad hoc propensi, defectionem autẽ ob sanguinis profluuium. In his igitur, in quibus hæc omnia, quæ commemorata sunt, fient, proueniet mors. Verum si simile simili gaudet, quomodo carnibus calidis & humidis nocet calidum humidum? dicimus supponi calidum immoderatum.

FRIGIDVM autem conuulsiones, distentiones, liuores, rigores febriles. 17.

CVM egisset prius de calido ut magis actiuo quã frigidũ, nunc transit ad affectiones quæ generãtur ex aqua frigida, frigidum (inquit) conuulsiones & reliqua his, qui sæpius eo utantur. Hoc autem ita esse oportet, nam frigus condensat meatus, condensatione autem comprimuntur superfluitates, quę non inuenientes uiam expirandi cnouertuntur ad neruosas partes

& faciunt conuulsiones & distentiones ex repletione. Facit et ex siccitate conuulsiones,& distentiones, si contingat corpus esse siccum,& carere superfluitatibus, cum in interiores partes penetret frigiditas ipsa enim exiccat,cum exugat,& exprimat ut spongia. Facit etiam liuores,cum refrigeret & extinguat calidum innatum,uel quoniam condensat meatus, & comprimit superfluitates,quæ cum non possint euaporare putrefiunt, & ex putrefactione liuor consequitur.Facit etiam rigores febriles, rigores quidem ob nimiam frigiditatem, ut patet sensui, Febrem autem per accidens consequentem, uel quoniam cum meatus clauduntur,& fiat putredo, mordentur sensitiuæ partes,& hinc concusiio,ex cócussione concentratur calidum innatum,ex quo rigor.

Frigidum inimicum ossibus,dentibus, neruis, cerebro,spinali medullæ,calidum vero vtile. 18.

AB immoderato usu aquæ frigidæ docet Hipp.has partes lædi,quoniam earum naturalis temperatura ad intemperiem conuertatur.Dubitat autem quidam,qua ratione ossa insensibilia natura lædantur a frigore,uerum ossa licet natura nó sentiant,tamen non sunt affectus expertia,cum patiantur corruptionem,eadem ratione lapis licet non sentiat,tamen corrumpitur,& diminuitur.Rursus dubitatur,qua ratione Hip. distinxit dentes ab ossibus,nunquid enim dentes non sunt ossa? Verum sciendum est détes habere communem cum ossibus substantiam crassam,& terrestrem & siccam, in hoc autem differre,nam dentes sentiunt, ossa uero non sentiút. Oportet autem hoc modo legere Aphor.frigidum inimicum ossibus,dentibus, neruis,cerebro,spinali medullæ,ut id, quod dicitur,omni medullæ conueniat.Calidum autem utile,nam quibus nocet frigiditas,his conducit caliditas.Verum oportet intelligere calidú non immoderatum,id enim exoluit virtutem,sed moderatum.

QVÆCVNQVE refrigerata sunt, ex calefacere oportet, exceptis his, quibus sanguis fluit,aut fluxurus est. 19.

IN superiori aphor.docebat calidum amicum esse ossibus & dentibus,hic autem reddit rationem quecunq;(inquit)refrigerata sunt excalefacere oportet,nam contraria contrariis curantur, verum hoc faciendum est, nisi symptomata sequantur, tunc enim prohibetur curatio per contrarium,verbi causa,excalefaciendus est aliquis,& prohibitus est, quoniam fluxurus est sanguis,eos igitur quibus fluxurus est sanguis calefacere nõ oportet,ne calidum fusionem faciens & rarefaciens vehementius noceat.

VLCERIBVS frigidum mordax, cutẽ obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones. 20.

VLCERIBVS frigidum mordax,hoc est percussiuum, non per se,sed quodammodo per accidens, nam aer frigidus primo impetu condensat & comprimit,cum igitur concludantur ichores & acriores fiant mordent, ideo mordax inuenitur frigidum.Preterea & cutem obdurat,nam cum frigidum condenset meatus,retinentur superfluitates,quæ retentæ retrocedũt ad interiora,& cum multiplicentur,faciunt plenitudinem ex qua contenditur cutis, & contentione obduratur .facit etiã dolorem insuppurabilem, hoc est causas dolorem facientes, ex quibus vlcera non suppurantur,& ex hoc diuturnior dolor efficitur,facit autem & liuores febriles,conuulsiones,& distentiones,causæ autem superius dictæ sunt, verum illic supponebat hæc sine loco patiente,hic autem in loco affecto.

EST autem vbi in distentione sine vlceratione, iuuene bñ carnoso, æstate media, frigidæ aquę multa perfusio calorem reuocat, calor autem hęc soluit. 21.

IN quibus raro conducat calidum & frigidum, in hoc Aphor. & sequentibus docet, prius autem agit de frigido. est (inquit) vbi frigidum distentionem sedat, verum non promiscue, sed si sine vlcere sit, si enim cum vlcere, non solum nihil conducit, verum etiam lædit: nam frigidum vlceribus est inimicum. Rrursus si virtus sit robusta, nam si sit imbecilla, extinguitur, hoc autem ostendit, cum dicat iuuene, & si ægrotus sit bene carnosus, vt cum multum sit interuallum non penetret ad interiora frigiditas, sed in superficie maneat, & si media æstate sit, vt cōtinentis caliditas aliquid conferat, si enim hoc modo se habeat, & multa perfusio aquæ frigidæ fiat, in distentione, curat ipsam, condensat enim meatus frigidum, quibus condensatis, cum non inueniat exitum calidum innatum varie mouetur, & cum ex motu accendatur, attenuat causas ex quibus orta est distentio, & ab ea ægrotantem liberat.

CALIDVM suppuratorium non in omni vlcere, magnum ad securitatem, indicium, cutē mollit, extenuet, dolorem sedat, rigores, conuulsiones & distentiones mitigat. Et ex iis quæ ad caput attinent, eius soluit grauitatem. Plurimum aūtem confert ossium fracturis, sed nudis præcipue, eorumq; maxime, qui in capite vlcera habent, & quæcunq; a frigore moriuntur, vel vlcerantur. Et repentibus, comesis, sedi, pudendis, vtero, vesicæ, his calidum amicum, & iudicans, frigidum inimicum, & perimens. 22.

NVNC agit de calido. calidum (inquit) suppuratorium nam frigidum suppurationem prohibet, præterea calidum rarefacit meatus, & materiarum fusionem facit, mutat, & alterat, & concoquit, & adiuuat innatum calidum, & ideo suppuratorium est, verum non in omni ulcere, uerum in compositis ul-

ceribus hoc est chironiis non est suppuratorium, immo grauius nocet, calidum enim in vlceribus, in quibus fluit materia, auget fluxum ex aliis partibus ex quibus composita sunt, & etiam auget putredinem. Reliquum est igitur vt in simplicibus, vlceribus, suppuratorium sit calidum, & magnum indiciū ad securitatem, nam pus signum est tutissimum in vlceribus concoctionis, ex qua futura sit sanitas. cutem mollit & extenuat, si igitur plethoricum sit corpus, fusionem faciens, cutem mollit difflatione. Dolorem sedat, nam euacuat causas facientes dolorem, conuulsionem, & distentionem mitigat, nam procedit per affectuum contrarietatem. Præterea & rigores mitigat, quoniam euacuat, & difflat causam facientem rigorem, soluit autem capitis grauitatem nō omnem sed eam quæ vocatur τονωδη, quæ prouenit ex multis spiritibus, rarefacit enim meatus cutis, & difflat spiritus, & sedat dolores capitis. Plurimum autem confert ossium fracturis, & maxime carne nudatis, nam mitigat & fouet, frigidum enim inimicum est ossibus, & vlceribus, magis autem confert vlceribus in capite ob eandem causam, & quæcunque a frigore moriuntur, vel vlcerantur, vt in hieme calcanea, & digiti. A calido iuuantur ratione contrarietatis. Moriuntur autem hoc est grauiter, & periculose se habent, & repentibus comesis, hoc est exedentibus, hic autem conducit per accidens euacuatione flauæ bilis, vt fieri solet in iis quæ ab igne combusta sunt. Præterea & sedi, & pudendis, & vtero, & vesicæ, si enim frigidum est inimicum dictis morbis, & perimens calidum igitur prodest, & soluit.

IN his frigido vtendum vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa vnde influit, & quæcunque inflammationes, vel inflammina ad rubrum, & subcruentum sanguine recenti tendunt: nam veteribus nigredinem affert, erysipelas etiam non vlceratum iuuat, nam exulceratum lædit. 23.

HIC Aphorismus docet prodesse frigidum his quibus fluit, vel fluxurus est sanguis, non admotum partibus manantibus sanguine, vulneribus enim frigidum mordax, sed circa ipsas, & maxime vnde fluit ad ulcera. Sedat igitur frigidum fluxum sanguinis, cum condenset meatus, & faciat, ut materiæ non facile fluant. Et quæcunque inflammationes, non solum inquit sanguinis fluxibus cōducit frigidum, uerum etiam inflāmationibus, sed non omnibus, sed his, quæ fiunt, ex sanguine florido & tenui, nam in his maior est feruor & accensio. Diuturnis enim inflammationibus a crassiori sanguine ortis frigidum nocet. Adhuc enim crassior efficitur materia, & hinc in grummos concrescit, & corrumpitur putrescens, & nigredo insequitur. iuuat autem & erysipelas non ulceratum, cum sedet feruorem, & acrimoniam bilis, & mitiget morsum, ulceratum autem erysipelas lædit frigidum, nam ulceribus mordax est.

FRIGIDA qualis nix & glacies, pectori inimica. tusses mouent & sanguinem, & distillationem. 24.

CVM sermonem habuisset Hippocra. de calida & frigida aqua, nunc etiam ad alia frigida transfert orationem, frigida (inquit) qualis nix & glacies faciunt dolores pectoris tusses, sanguinis fluxum, & distillationes. Nam vbi nix, & glacies, ibi frigidus aer, qui quidem inæqualitatem, & intemperiem infert, faucibus, & asperæ arteriæ, hinc tussis. Præterea ipso aer defertur ad costas, & in ipsis dolorem facit, deinde cum transferatur ad thoracem, condensat meatus uasorum, & hinc repletionem facit, repletione autem tenduntur vasa, & disrumpuntur, & hinc prouenit fluxus sanguinis, postea frigiditas adherens immediate capiti lædit ipsum, nam frigidum inimicum est ossibus, & neruis, cum igitur lædatur caput ob condensationem, & prohibitam transpirationem retentæ superfluitates defluunt & feruntur ad nares, & fauces, & palatum, & distillationem faciunt. Sciendum autem est Hippocra. meminisse ni-

uis, & glaciei, uel quoniam ſæpenumero quidam cum ſint iuuenes,& innato calido confidant,utūtur ipſis, uel quod in multis locis aſſidue ſunt,& neceſſario per eas homines iter faciunt,& accidit in ipſis eiuſmodi fieri affectiones.

TVMORES articulorum atque dolores abſq; vlcere, & podagricos quoq;, atq; conuulſa horum plurima frigida aqua large effuſa leuat & extenuat, ſoluitq; dolorem, nam modicus torpor dolorem ſoluit. 25.

RVRSVS laudat aquam frigidam. quæ fiunt(inquit) in articulis,& reliqua. tumores iuuat,illos v3,qui fiunt a bile, uel a bilioſo ſanguine,quoniam feruorem mitiget,& morſum obtundat,uerum non iuuat omnes,ſed illos, qui ſunt ſine ulcere, nam lædit eos qui ſunt cum ulcere, cum frigidum ſit inimicū ulceribus. Præterea & podagricos affectus leuat, v3, qui a flaua bile fiunt,eadem ratione,leuat etiam conuulſa, fluxum prohibens. Præterea non per ſe,ſed per accidens iuuat,cum ab eo calidum innatum concludatur, & multiplicetur, & conſumat cauſam facientem morbum. Conuulſum autem eſt ſolutio cōtinuitatis fibroſæ ſubſtantię muſculi integra manente ſuperficie. horum igitur plurima iuuat frigidum, & hoc aperuit, cum addidiſſet(plurima)ut quidam aſſerunt,nam conuulſa non iuuat niſi per accidens. iuuat etiam alia, & hoc innuit, cum diceret(extenuat & leuat)ratione prohibendi fluxionem,& ipſam euacuandi,cum autem ſuperius docuerit frigidum facere dolorem,qui ex prohibita ſuppuratione prouenit,infert hunc dolorem ab eadem frigida ſolui,cum torporem generet, torpor autem ſoluat dolorem, hoc eſt ſedet & ſenſum obtundat.

AQVA, quæ cito refrigeratur,& cito calet, leuiſſima eſt. 16.

HOC loco tradit Hipp. rationem cognoſcendi optimam aquam. aqua(inquit)quę cito calet, & reliqua. uerbi cauſa ſi

admouens aquam igni, & calefiat, & rursus postquām ab igne fuerit amota, cito frigefiat, leuissima est, hoc est facile alteratur, facile distribuitur, & facile permeat, nō enim pōdere oportet æstimare id, quod leuissimum est, vt idiotis uidetur, sic quidem artificiose probatur, vulgariter autem a uisu, ab odore, a gustu.

QVI noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum. 27.

HOC loco docet nos rationem curandi symptomatis hoc est sitis. ipsa autem fit in nocte, vel ob inopiam optimæ materiæ, vel ob caliditatem vini, vel ob ardentem febrem, vel ob multitudinem nutrimentorum & maxime salsorum, vel ob bilem confluentem ad ventriculum. igitur ob quamlibet harum causarū valde sitientes vti debent, vel frigida uel calida aqua, ne autem utentibus ipsa difficilia quædam superueniant, si superdormierint bonum, fit enim concoctio, & liberatio sitis, si autem modica sit sitis, vel ab igneo calore pro ueniens cauendum est, ne potionem exhibeamus, nisi sitis fiat ob siccitatem.

De mulieribus.

SVFFITVS aromatum muliebria ducit, sæpius vero & ad alia vtilis esset, nisi capitis efficeret grauitatem. 28.

NVNC Hip. tradit morbos peculiares mulierum, & horum curationinem. muliebrium (inquit) retentionem suffitus aromatum curat, verum illam, quæ prouenit, ex obstructione crassioris materiæ, vel ex osculis uasorum clausis, vel ex condensatione ipsius causę, nam aer ex aromatibus vt tenuium partium, & calidus attenuat, & rarefacit, & diflat naturam facientem obstructionem, & ideo prouocantur menses, & aperiuntur ora vasorum, quæ clausa erant, suffitus autem nullo modo

curat alias retentiones,quæ proueniunt,vel ex humore consi ſtente in matricis ipſius oſculo , vel ex inclinatione colli ipſius matricis vel ex ſiccitate.ad alia autem etiam vtilis eſſet ipſe ſuffitus,hoc eſt ad exolutionem ipſius ſtomachi,& imbecillitatem ventriculi , & iecinoris,niſi capitis grauitatem efficeret , vapores enim ipſius vt tenuiores aſcendunt ad caput , & implentes ipſum grauitatem faciunt.

MVLIER vtero,gerens ſanguine miſſo ex vena,abortit,& magis,ſi fœtus eſt maior. 29.

SI mulier(inquit)in vtero habeat fœtum, miſſo ſanguine ex vena aborit,nam fœtus ex menſibus nutritur cum autem non inueniat vnde nutriatur,fame conficitur,& mouetur , & diſſoluitur,; & excidit ex naturalibus vinculis , magis autem hoc contingit,ſi maior ſit fœtus,nam maiori indiget alimento,non inuenit autem ipſo ſanguine miſſo.

MVLIEREM vtero gerentem capi ab aliquo morbo,letale eſt. 30.

RECTE dixit ab aliquo acutorum,horum enim hi quidem ſine febre ,vt morbus comitialis,& apoplexia, hic autē cum febre,ut phrenitis,morbus latetalis, ſi igitur mulier corripiatur ab aliquo horum qui ſunt ſint febre letale eſt, quoniā fieri non poteſt,ut ipſa ægrotans reſiſtat uehementiæ ipſius morbi,ab aliquo autem horum qui ſunt cum febre corripi pregnantem etiam letale eſt , nam in ipſis extreme tenuiſſimo uictu utendū eſt,infans autē indiget nutrimento,ſi igitur cōtēnes fœtū tollendę febri incumbens,cū interficies , ſi autē negliges febrē,cū ſępe ingraueſcat, mulierem & fœtū nocebis.

MVLIERI ſanguinem euomenti menſtruis erumpentibus,ſolutio. 31.

MENSTRVIS autem deficientibus ſanguis ex naribus fluens,bonum. 32.

HAEC eſt Aphor. ſententia ſi retentis menſtruis mulier euomat ſanguinē,poſtea ſuperueniāt ipſi mēſtrua,et euacuata

sint, sedatur uomitus, ratione translationis materiæ, si autem deficientibus menstruis sanguis ex naribus fluat, bonum, quoniam euacuatur retenta materia, & non potest lædere.

MVLIERI in vtero gerenti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat. 34.

PRIMVM quidē quoniā non fit distributio, & ideo iecur multum sanguinem non alterat, neq; defertur ad matricē id alimenti, quo possit ali fœtus, qua propter fame confectus calcitrat & reliquū est ut excidat: uel quoniā ea, quæ sunt circa matricem humectantur, & hac de causa cum uirtus continens sit imbecilla fit torpor quidam: uel quoniam cum assidue surgant, exoluuntur uirtutes, & quum debilitantur, faciunt ut fætus excidat.

MVLIERI, quæ vterinis molestatur, aut difficulter parit, sternutatio supueniēs bonū. 35.

VTERINOS affectus dicit matricis suffocationē, quæ corpus tantum non sine sensu & motu reddit. In his igitur si superueniat sternutamētum bonum, & ut signum & ut causa, ut signum quidem, quoniam ex absoluta immobilitate totius corporis natura motum aggreditur, ut causa autem nam concussionem facit sternutamētum & ideo una cum neruosis partibus concutitur etiam matrix, quę insurgit & expellit causas prohibentes transpirationem & facientes strangulationem, uel suffocationem hac autem sunt uel sperma uel retentio menstruorum. eadem ratione iuuat etiam sternutamētum difficultatem pariendi, sed eam, quæ prouenit, ex imbecillitate uirtutis expulsiuę.

MVLIERI menses decolores, nec per idē tempus semper venientes, indicant purgationem esse necessariam. 36.

DE colores appellat multorum colorum, qui fiunt ex humoribus melancholicis, pituitosis, & biliosis. Si igitur eiusmodi menses mulieri fiant, non autem secundum eadem

hoc est non secundum consuetum & præscriptum tempus, quo consueuit euacuari mulier, sed vel serius, vel tempestiuius euacuata sit, purgatione indigere significat, vt materia redundans vitiosa euacuetur.

MVLIERI vterô gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit. 37.

SI igitur repente, hoc est sine manifesta causa, graciles fiãt mammæ vtero gerentis abortit, nuntiant enim sanguinis inopiam, ex qua interficitur fœtus calcitrans, & disrumpens tunicas.

MVLIERI vtero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit, & si quidem mamma dextra gracilis fia, marem, si vero sinistra, fœminam. 38.

MAS in dextro sinu matricis generatur, fœmina in sinistro, quoniam dexter sinus calidior est magna ex parte sinistro, hic autem frigidior dextro. Si igitur mulieri vtero gerenti, & et geminos habenti dextra mamma gracilis fiat, marem abortit, quoniam ea, quæ sunt secundum rectam lineam, magis patiuntur, si vero sinistra mamma, fœmina ob eandem causam si autem ambæ mammæ graciles fiant, vtrunq; a boertit ratione inopiæ alimenti, cum enim fame conficiantur fœtus calcitrant, & dilacerant nexus, & hoc modo mulier abortit.

SI Mulier, quæ neq; grauida est, neq; peperit lac habet, huic menstrua defecerunt. 39.

NAM retenta menstrua delata sunt per venas quæ appellatur αμφυμϐεσ ad mammas communionem habentes cũ matrice,

trice, & quoniam mãmæ ſunt adenoſæ & albæ ad earum natu ram concoquunt & informant ipſum ſanguinem, & lac efficiunt, ſi igitur non concoquunt, etiam ſi hoc fiat, & cum non conceperint lac habeant, omnino menſes defecerunt.

QVIBVSCVNQVE mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat. 40

SANGVIS, qui fertur ex venis quæ dicunt ἀμφμῶνες ad mammas lac fit ſi moderatus ſit, ſi autem copioſior ſit, quam par eſt, non alteratur, quoniam multitudine uirtutem mammarum exoluit, reliquum igitur eſt ut maneat, & putrefiat. Traſmittuntur autem ex ipſo vapores ad caput, & hac de cau ſa peruertitur cerebrum & furor fit.

SI velis noſcere an mulier conceperit, cum dormitura eſt, aquam mulſam potandam da, & ſi alui tormina patietur, concepit, ſi minus, non concepit. 41.

HOC oſtenditur iudicationem conceptionis, ipſa autem fit ex aqua mulſa, verum cruda. Oportet igitur dare aquam mulſam iam cænatæ mulieri, quum dormitura eſt, & ſic ipſam iubere dormire, & ſi tormina fiant concepit, ex aqua enim mulſa vt calidiori fiunt ſpirituum diſtributiones circa ventriculum, quoniam autem matrix ſuperiacet inteſtinis pluribus, ſi mulier vtero gerit, ob intumeſcentem vterum, ſpiritus ipſi firmantur in inteſtinis, & intendunt ipſa, & hinc tormina, tum patet eam concepiſſe. ſi autem tormina non fiant, ſed pertranſeunt & difflantur ſpiritus, non concepit.

MVLIER ſi marem concepit, bene colorata eſt, ſi vero fœminam, male colorata. 42.

BENE colorata hoc loco intelligendum est, non secundum naturam sed ut in vtero gerens. Si igitur mulier bene colorata sit, & vtero gerat, marem concepit, quoniam mares magna ex parte calidiores sunt, & floridum habet colorem, si autem male colorata est, fœminam concepit, quoniam fœminæ frigidiores sunt & male coloratæ.

SI mulieris grauidæ, in vtero fit erysipelas, lætale. 43.

LABORAT enim ex loco propinquo fœtus, cum hæc passio fiat ex materia calida, & ut facile patiens, facile perit.

QVACVNQVE præter naturam tenues existentes vtero gerunt, abortiunt, priusquam crassescant. 44.

PRAETER naturam supponit, quæ ex morbo tales factæ sunt, uel fame excruciatæ. Hoc igitur modo se habentes, si vtero gerant, abortiunt, quoniam matricis partes laborent inopia alimenti. Reliquũ est igitur ut fame confectus calcitret, laceret nexus, & exeat, si autem crassescant, non abortiunt ob alimenti copiam.

QVECVNQVE mediocriter corpora habentes abortiunt secundo aut tertio mense sine occasione manifesta, ĳs acetabula vteri plena mucoris sunt & non possunt ex pondere fœtum continere. Sed disrumpuntur. 45.

QVECVNQVE (inquit) mediocriter habentes corpora vel secūdo vel tertio mense abortiunt, & reliqua Acetabula, idest membranæ confirmantes apertiones vasorum muoris plenæ sunt, hoc est humoris pituitosi & uiscosi, & hac de causa laxa & imbecilla fiunt. Reliquum est autem ut & virtus continens ipsius matricis debilitetur cum redundet materia pituitosa. His igitur hoc modo se habentibus necesse est omnino abortire ipsas. Secundo autem uel tertio mēse quoniam co

tempore fœtus habeat grauitatem, acetabula autem, & uirtus continens imbecille sint disposita.

QVÆCVNQVE præter naturam crassæ non concipiunt vtero, ijs omentum os vteri comprimit, & priusquam extenuentur, non concipiunt. 46.

CVM pertractasset de mulieribus præter naturam macilentis, nunc agit de iis quę sunt nimis corpulentæ, inquit enim eas non concipere, quoniam omnino semen non admittant, quum interius osculum matricis obstructum sit ab adipe, quē adipem uocauit omentum metaphorice, omentum enim adiposum est: non igitur fieri potest ut concipiant prius quam extenuentur & ad mediocritatem ueniant.

SI vterus in coxam vergens suppuratur necesse est linamentum fieri. 47.

VTERVM uocat matricem, ipsa autem habet colligationes dextras & sinistras, & ante, & retro, & superius, & inferius. Sæpe igitur fit inflammatio circa vnam ex colligationibus, quod si contingat hanc fieri circa vnam ex his, quæ sunt ad latera, hoc est circa bubones & coxam, fertur illuc matrix, & vergit ad illas partes, postea natura in pus trãsmutat, & hię abscessus exterius acuminatur circa cutem, & ab arte vel a natura disrumpitur, restat autem ut necessarium sit linamentum fieri, hoc est opus sit per linea fila carationem fieri.

FOETVS mares quidem in dextris, fœminæ vero in sinistris magis. 48.

MATRIX duo sinus habet dextrum & sinistrum diuisos membrana quadam. In his igitur formantur fœtus, sed mares quidem in dextris, fœminæ autem in sinistris: nam mares calidiores sunt, ideo in dextro sinu, ut qui calidior sit, formantur, fœminæ autem frigidæ, & ideo in frigidioribus, calidiores quidem sunt dextri sinus ob caliditatem iecinoris, sed

& dexter testis, & sinus recipit purum sanguinẽ, sinister autem serosiorem, & ideo frigidior.

VT secundæ procidant sternutamentum imponito, & nares apprehendito, & os. 49.

CVRANDVM est, ut secundæ procidant ob maximã vtilitatem, ne pmanentes putrefiant, & difficiles morbos generent post colliquationem, sternutatorium imponito naribus, Apprehende & os, ut spiritus ad inferiora descendens robore & concussione sternutamenti faciat ut secundæ procidant.

MVLIERI vtero gerenti, tenasmos superueniens abortire facit. 50.

TENASMOS est continuus & violentus motus & excretio humoris pituitosi & adiposi cum exiguo stercore & modico sanguine guttatim instillato. Fit autem in recto intestino ex pituita. Si mulieri vtero gerenti & reliqua. Hoc autem accidit, cũ assidue surgat, & ob magnã difficultatẽ excernẽdi.

MVLIERI si velis menstrua cohibere, cacurbitulam quam maximam ad mammas appone. 51.

HOC loco docet rationẽ curãdi nimiã purgationem menstruorum. Est autem præsens remedium cucurbicula, quam ad mammas iubet apponi, magnam autem, ut vehementem faciat a matrice atractionem ad superiora per venas illis cõmunes.

QVÆ vtero gerũt, ijs os vteri cõprimitur. 52

HOC necessario accidit, cum enim dilatentur interiora vteri facta conceptione, necesse est uteri osculum claudi, hoc

est perangustum fieri, opposito enim modo se habent cauitates cum osculis.

MVLIERI vtero gerenti, si lac multum e mammis effluat, fœtum imbecillum significat, si vero mammæ fuerint solidæ, fœtum saniorem significat. 53.

ANTEQVAM fœtus in lucem procedat, conseruat natura lac in mammis, ut post partum copiose nutriatur. Hoc igitur lac si sit mediocre, quod ad quantitatem attinet, bene se habere fœtum indicat, si autem multum sit & ex mammis effluat imbecillum esse fœtum significat, nam ex multitudine sanguinis, qui fertur ad matricem, exoluta est facultas fœtus, & ideo maior copia delata est ad superiora. præterea fœtus cũ natura sit imbecillus, non potest alterare sanguinem, qui fertur ad ipsum, ut nutriatur sed manet ut prius, & fertur ad mammas, ideo multum lac effluit, si autem mammæ ipsæ sint solidæ, hoc est non magna mole, sed mediocre lac in se continentes, sanum fœtum indicant.

QVÆ corrupturæ sunt fœtus, ijs mammæ extenuantur. si vero rursus duræ fiant, dolor aut mãmas, aut coxas, aut oculos infestabit, & non corrũmpent. 54.

HIC Aphorismus indiget determinatione vt verus sit, hęc est autem eius sententia, Quæcunq; corrupturæ sunt fœtus alimenti inopia, ipsæ tenues mammas habent, & causa superius exposita est, si autem rursus duræ fiant, fit dolor in dictis partibus, ostenditur enim a matrice ad mãmas deriuatum esse materiam multam, ex qua & duras contigit fieri mammas, deinde materia ut copiosa trãsfertur a mammis ad alias partes, si quidem ad superiores, ad oculos, si autẽ ad medias, facit dolorẽ coxarũ, si aũt ad inferiores genuũ. Reliquũ est igitur vt fœtus non corrumpatur cum matrix idoneam habeant materiam.

QVIBVS os vteri durum eſt, ijs os vteri comprimi neceſſarium eſt. 55.

DVRVM fit os uteri ob inflammationem,uel ob ſcirrhum,quandoq; autem hoc contingit ob frigiditatem & ſiccitatem,quæ quidem neceſſario comprimunt os.Ipſa autem cõpreſſio differt ab éa,quæ fit ex conceptione,quoniam illa mollis eſt,hæc autem dura,durum autem & molle tactu cognoſcere ad obſtetricem pertinet.

QVECVNQVE vtero gerentes a febribus corripiuntur & fortiter caleſiunt , ſine occaſione manifeſta,difficulter pariunt , & periculoſe,uel abortiunt.

CVM dicat(corripiuntur)hoc eſt ſuperantur,&(fortiter caleſiunt) febrem continuam ſupponit.Si igitur mulier vtero gerens a validiſſima febre corripiatur,periculum eſt,ne abortiat, ſine manifeſta cauſa hoc,eſt neceſſaria , primum quidem quoniam febris per ſe ipſam periculoſa eſt.Adhuc autem periculoſior in corpore prius affecto,reliquũ eſt igitur uel nutriatur cauſa fœtus,& hoc modo augebitur febris, vel non nutriatur,& hoc grauius eſt,abortiet enim inopia alimenti , vel difficulter & periculoſe pariet, hoc eſt cum ſymptomate . Nam debilitata eſt virtus expulſiua,quamobrem non poterit expellere fœtum,vel febris conſumpſit & expreſſit humiditaté, quæ lubricam & facilem uiam moliebatur pariendo fœtui.

IN fluxu muliebri,ſi conuulſio & animi defectus ſuperueniat,malum. 57.

FLVXVS muliebris eſt immoderata menſium euacuatio ſeroſior , & aquoſior , qua ex re ſæpe contingit fieri animi deffectum & conuulſionem,nam ſimul euacuantur ea quæ ſunt vtilia cum inutilibus,& difflatur vitalis ſpiritus, quæ mala ſunt, nam indicant cerebrum quidem male ſe habere , cor

autem laborare in hac menſtruorum enacuatione.

SI menſtrua plura fiant accidunt morbi,& ſi non accidunt,ex vtero morbi contingũt. 58.

OMNIS enim exceſſus cauſa morbi eſt,ſed dubitãt quidam,cur in primo vz in immoderata euacuatione ſine determinatione dixit morbos contingere,in retentione aũt menſtruorum determinauir,& dixit locum patientem.Q in illic quidem quamuis ſint morbi,ab utero non fiunt,ipſe.n.purus permãſit, ſed a toto corpore,cum conſecuta ſit imbecillitas,in retentione aũt menſtruorum cum fiat putrefactio, principium cõtinẽt morbi ab uteri putrefactione.

RECTO inteſtino, aut vtero inflãmationẽ patiente vrinæ ſtillicidium accidit.Et renibus purulentis,vrinæ ſtillicidium accidit.Hepate aũt inflammationem patiente,ſingultus aduenit. 59.

RECTVM eſt inteſtinum q̃m rectum iaceat,alia antem inteſtina in orbem iaceant,appellatur aũt ẽt princeps,quoniã videatur eſſe principium inteſtinorum, ſi igitur hoc inflammationem patiatur fit urinæ ſtillicidium,uel q̃m ueſica particeps eſt intemperiei,& ſoluitur uirtus contentiua ipſius,uel quoniã anguſtius fit collum ipſius,& hac de cauſa guttatim emittitur urina.Verum ſi uterus etiam inflammationem patiatur hoc idẽ accidit, uel quoniam tranſmittatur intemperies ad ueſicam, uel quoniam uterus medium locum obtinet inter rectum inteſtinam & ueſicam,ſi igitur in prioribus partibus inflammetur, quodam modo in ueſicam impellitur, & anguſtius fit collum ueſicæ, & guttatim emittitur urina, ſi autem in interioribus inflmmetur, ut ad lumbos uerſus, comprimuntur inteſtina, & retentionem ſtercoris efficinet. Et renibus quidem purulentis urinæ ſtillicidium accidit, nam ſæpenumero tuberculum aliquod generatur in ipſis, & cum tempore

putrefiat, pus fertur ad uesicam, & acrimonia mordet, morsu autem excitat assidue expulsiuam virtutem, & guttatim emittitur vrina. Aestate etiam inflammationem fatiente aduenit singultus, & maxime si contingat ipsum corpus hepatis inflammatione laborare, nam ex inflammatione, caliditas trahit ad se ipsam humiditatem, quæ continetur in stomacho, qui hac de causa exiccatur, & ex siccitate conuellitur, ex quo singultus prouenit.

SI mulier non concipit, scire autem velis, si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias, & si odor videatur per corpus ire ad nares, & os, scito, ꝙ ipsa nō ex se ipsa sterilis est. 59.

SI (inquit) mulier non concipiat, nō ex se ipsa sterilis existens, sed propter virum, scire autem velis, an conceptura sit, vtendum est suffimento, quod est thus, spica nardi, casia, & styrax, & inijce in ipsum carbones, & in superiorem partem suffimenti impone eam, quæ vocatur choni, cuius superiorem partem subiice genitalibus ipsius mulieris, & sic suffias sedente ipsa in cathedra, & circumtecta pannis, & si quidem odor per interiora corporis feratur ad nares et os, corpus ab omni cacochymia est immune, & matrix, & bonam habet temperaturam, si enim siccior sit temperatura, vel frigidior, vel prauos habeat humores, condensatio, vel frigiditas, vel cacochymia prohibebunt, ne odor ascendat ad nares & os. Si autem quis roget qua ratione hoc accidat, respōdemus per venas, & per arterias, & per neruos, quemadmodum ipse aperuit in aphorismis, vna est.n. totius corporis cōspiratio, & oīa membra simul patiunt.

SI mulieri vtero gerenti purgationes eant, fieri non potest vt fœtus sit sanus. 60.

HAEC est Apho. snīa. si mulieri, postq̄ conceperit, purgationes eant, fieri non pōt, vt fœtus sit sanus, & merito, primum

quidem, qm̃ fœtus ſubſtãtia corrumpitur, ſecundo loco qm̃ ex euacuatione menſtruorum laborat fœtus inopia alimenti, & ideo non põt recte ſe habere. Si quis aũt dicat vſu compertũ eſſe purgari mulieres & vſq; ad quintum, & vſque ad ſextum menſem, & ideo fœtum non lædi. Sciendum eſt purgari quidẽ ſi contingat eam eſſe plethoricam, & nõ lædi fœtum quoniam mediocris ſit purgatio, hoc aũt loco cum dicat (eant) ſupponit multam euacuationem, nam hoc verbum & multitudinem, & diuturnitatem temporis ſignificat, quę quidem ambo (vt dictũ eſt) difficillia ſunt. Rurſus dubitant quidam, qua rõne fiat euacuatio menſium, in his quæ conceperunt, cum clauſum ſit os vteri, ut neq; acumen acus recipiat, dicimus per os vteri purgari, habet.n. in ſuperficie membranas quaſdam, ſed & per collũ vteri, quemadmodum & virgines, cum aperiantur venæ, quę in ipſo enaſcuntur, & fiunt.

SI mulieri ceſſent purgationes, neq; rigor, neque febris ſuperueniat, & faſtidia incidant, indicat ipſam in vtero habere. 61.

SI enim neq; rigore, neq; febre ſuperueniente, neq; inflammatione purgationes non eant, ipſa videlicet concepit. verum ſi & faſtidia incidant, hoc eſt alienatio, orexis ſtomachi, quæ fit ab humorum varietate, quæ & pica dicitur, tunc enim oſtendi ab oĩ corpe ferri ſanguinẽ in matricẽ ob nutriendũ fœtum.

QVÆCVNQVE frigidos, & ſpiſſos vteros habent, non concipiunt, & quæcunque præhumidos, non concipiunt, extinguitur enim in eis genitura. Et quæcunq; ſiccos magis, & adurentes, nam ex defectu alimenti corrumpitur ſemen. Quæcunq; vero ex vtriſq; mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ ſunt. 62.

DVAS cauſas tradit Hip. ex quibus non fit cõceptio, in-

quit igitur eas non concipere, quæ frigidos habẽt vteros, nam frigiditas, non trahit ad se semen, & quæ præhumidos habent vteros, qm̃ extinguitur semen, vt in arenosa terra fieri solet, & quæ vteros habent magis siccos, & adurentes, nam alimẽti inopia semen corrumpitur, siccitas.n.consumit, & difflat caliditas cum igitur sint quatuor intemperies, duæ sunt oppositiones, prima quidem frigiditas & caliditas, secunda aũt siccitas & humiditas. Reliquum est igitur, vt illę sint fœcundæ, quæ ex ambabus his oppositionibus temperaturam mediocrem sortitæ sunt, possumus ẽt alio modo ĩtelligere, ex ambabus hoc est ex temperatura viri, & mulieris, vt si calidior sit vir, fœmina frigidior, vel econuerso, vt sit symmetria, & exhoc fœcunditas.

SIMILITER autem & in maribus, aut.n. propter corporis raritatem spiritus extra fertur, & semẽ non transmittitur ad os. Vel propter spissitudinem humor non exit foras. Vel propter frigiditatem non concalescit, ita vt ad hunc colligatur locum. Vel propter caliditatem hoc idẽ accidit. 64.

GALENVS existimat esse adulterinum præsentem aphorismum. si.n.esset Hipp. oporteret eisdem de causis, quas in mulieribus adduxerat in fœcundum esse marem, & maxime cum dixerit (similiter aũt) verum si videtur connumerandus inter eos qui sunt Hip. hoc pacto ex ponendus est. Si mas ob nimiã difflationem non possit eiaculari semen ad sinus matricis, & hac de causa sit in fœcundus, & si siccus sit cõdensationem patiens, condensatione aũt & siccitate non fit excretio seminis, & hac de causa sterilis sit, præterea, si frigidus sit, mortuum.n. habet semen, & nõ calefit, vt colligatur in loco matricis, & ex eo generetur aĩal. Præterea si calidior sit, hoc idem accidit, semen.n. vt calidius non põt colligi, & formari, reliquum est igitur, vt hi sint fœcundi, qui sortiti sunt temperaturam ex ambabus oppositionibus vt dictum est.

LAC dare caput dolentibus malum, malum vero & febricitantibus, & quibus præcordia suspensa murmurant, & siticulosis. Malum autem et quibus in febribus biliosæ deiectiones, & quibus sanguinis multi deiectio facta est. Cõuenit autem & tabidis dare, qui non valde febricitant, & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supradictis signũ affuerit, & p̃ter rõnẽ cõsumptis. 65.

LAC triplicem habet substantiam caseosam, oleosam, et serosam, & caseus quidem est pus ipsius crassa, & frigida, oleũ aũt calida, serum aũt est subtilium partium, & qđ facile fluat, sed qm̃ quidam decepti sunt nullo modo volentes ipsum lædere cum facile alteretur, idcirco volens Hip. excludere hãc opinionem colligit mala, quę ex ipso proueniant. Primum inquit lac plurimum lædere caput dolentes, nam ipsum generat flatuosos spiritus, qui crudi sunt, & augent dolorem capitis. verũ non totum lac hoc facit, verum caseus, malum aũt ẽt febricitãtibus, verum acute, qm̃ non concoctus addat aliquid materiæ, vel qm̃ ob partem oleosam ipsius, & calidum, augeatur febris, Malum aũt & præcordia murmurantia habentibus, uerum & hoc loco caseus qui non est concoctus, & generat spiritus, qui augent affectionem, malum aũt & sitientibus, verum serum vt calidum. Malum aũt & biliosas deiectiones habentibus, & maxime si sint cum acutis febribus, primum quidem ob eius serosam partem, quæ irritat ad excernendum, deinde ob eius oleosam partem, malum aũt, & quibus sanguinis multi excretio facta est, qm̃ multo euacuato sanguine naturales partes debilitatę sunt, exhibitum igitur lac ob crassitiem non concoquitur, quum aũt non concoquatur magnorum malorum autor erit. Cum aũt exposuisset lactis malitiam, nunc transit ad eius bonitatem cõmemorandam. inquit igitur conducere tabidis, & non ualde febricitantibus, uerum & hoc loco serosam eius partem intellige. purgat. n. pus, quod est in pulmone, cum igitur hoc purgetur, magno afficiuntur beneficio, quandoq; autem & sa-

natus ulcus.,uel quoniam ipſum lac aut humidum & quod facile diſtribuatur nutrit corpus , conducit etiam febribus longis,& paruis,ex hoc innuit hecticas febres , verum ſi nihil adſit eorum,quæ ſuperius dicta ſunt ſignorum,hoc eſt dolores capitis,ſuſpenſa præcordia,nam ſiccitas ſupponitur in corpore,lac igitur propria ipſius caliditate inflammat ipſius humorem,& conducit.

QVIBVS tumores in vlceribus apparent non conuelluntur maxime,neq; inſaniunt, verum his euaneſcentibus de repente quibuſdam a tergo conuulſiones,& diſtentiones fiunt,quibuſdam autem ante,inſania,vel dolor lateris acutus,vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum , ſi tumores ſunt rubicundi. 65.

RVRSVS Hip.tradit rationem cognoſcendi affectus, quibus(inquit) tumores in vlceribus fiunt & reliqua quoniam liberantur ab ipſa materia interiores partes,& hac de cauſa neque inſania,neq; conuulſio ſequitur,verum hoc fiet ſi ſecundū proportionem vlceris fiet tumor.Hunc autem tumorem,quando in poſterioribus partibus ſint vlcera,hoc eſt in dorſo,ſi cōtingat,cum apparuerit ſtatim euaneſcere , hoc eſt ſine manifeſta cauſa,non cauſa medicamenti, quod difflauerit, non fluxu ſanguinis,materia delata ad interius genus neruoſum , vel ad ſpinales muſculos,& replens ipſos,conuulſiones facit & diſtentiones,quando autem in prioribus partibus eſt vlcus , accidat autem iuſtum tumorem fieri,& ſtatim euaneſcere,patet ad nobiles partes delatam eſſe materiam , & ſiquidem ad cerebrum quoniam ſanguinea & acris eſt materia,facit delirium,& inſaniam,vel ad membranam ſuccingentem coſtas , & facit laterū dolores & inflammationes.ſæpenumero autem & materia in pus conuertitur,& fertur ad vacuos locos, & fit ſuppuratio , ſi autem tranſlatio ſiat ad ventriculum,& ad inteſtina,facit eam difficultatem inteſtinorum,quæ vocatur ſanguinea,hoc autem manifeſtum eſt ex eo,quod dicit,(ſi rubicundi ſunt tumores,

SI in vulneribus fortibus & prauis tumor nō appareat ingens malum. 67.

IN proximo Aphor.reiiciebat tumores, qui statim euanescerent,nunc autem reiicit,cum nulli omnio tumores appareant in prauis vulneribus, indubitata enim est suspitio ne humores confluentes ad vulnera translati sint ab his partibus ad nobiliores.reliquum est autem, vt ingens apponatur ad malum,non ut quidam dicunt ad tumorem.

MOLLES boni,crudi vero mali. 68.

MOLLES vz tumores boni,vt concoctionem ostendentes,crudi autem difficiles,ut inconcocti, & magis nigri:boni, quoniam indicent dominium naturæ,inconcocti autem difficiles, quoniam nondum insurrexit natura ad alterationem.

DOLENTI partem corporis posteriorem in fronte recta vena incisa prodest. 69.

DOLOREM capitis sanat Hip. ad curationem enim attinet Aphor.dolor autem capitis fit vel præcipuo affectu, quando materia in illo continetur, vel per consensum, quum materia delata est ad caput, vel ab oī corpore repleto, vel a parte.Hoc igitur loco supponit eum dolorem capitis,qui fit affectu primario,& ipsum curat incidens venam rectam,quę est in capite,ipsa autem quum incidatur aperte sanat eos, quibus posterior pars capitis dolet ratione auersionis & translationis materiæ.

RIGORES incipiunt, mulieribus quidem ex lumbis magis & per dorsum, ad caput,sed et viris parte corporis posteriori magis quam ante

riori, velutsi fœmorum, cabitsi, sed & cutis rara, indicio autem est pilus. 70.

RIGORES vocat non compositos, qui constant ex concussione & refrigeratione, sed eos qui solum ex refrigeratione hos igitur mulieribus magis ex lumbo & dorso incipere cõtingit, ex lumbis quidẽ, quoniam frigidissimus est locus, vt valde neruosus, deinde ex dorso, quoniam diffundatur frigiditas per continuum, & hinc transmittatur ad cerebrum, hinc fit vniuersalis refrigeratio. Hominibus autem contingit posteriore parte corporis magis fieri, quam anteriori corporis, vt cubitorum & fœmoris, posteriores enim partes corporis vt neruosæ frigidæ sint, vt frigridæ autẽ faciliores sunt vt in vniuersum refrigerentur. Siquis autem dubitaret qua de causa partes anteriores sint calidiores posterioribus, causam affert Hip. nam anteriores partes rariorem habent cutem, rarefactio autem prouenit ex caliditate, rarionem autem esse ostẽdit pilus, omnino.n. in anterioribus partibus enascitur pilus non alia ratione, quam rarefactione meatuum.

A quartanis capti non admodam a conuulsionibus capiũtur, si vẽro prius capiantur, & quartana superuenerit, liberantur. 71.

CVM dixit (capiuutnr) conuulsionem a multitudinẽ ostẽdit, ipsum enim uerbum extensionem temporis significat sermo igitur est de ea cõuulsione, quæ ex plenitudine est, hæc.n. in diuturnũ tempus protrahitur. Has igitur conuulsiones quartana non solum non permittit fieri, verum etiam si fiant & illa superueniat, soluuntur. Nam quartana excernit & concoquit humorẽ crassum & pituitosum, excernit autem rigore, concoquit autem ratione caliditatis febrilis, quæ superuenit regori.

QVIBVS cutes circũẽdutur aridæ & siccæ, sine sudore moriuntur. Quibus vero raræ, &

& laxæ, cum sudore moriuntur. 72.

HAEC eius sententia. In his qui iudicandi sunt, & absoluẽdi vel ad sanitatem, vel ad mortem, in quibus quidẽ cutes sunt aridæ & laxæ, hoc est exiccateæ, sine sudore absoluuntut, & si quidem facilis tolerantia consequatur ad sanitatem, si vero dif ficilis, ad mortem, in quibus autem laxæ & raræ, cum sudore absoluuntur, si quidem facile ferunt ad sanitatem, si autẽ difficulter ad mortem. Sed illi quidem sine sudore absoluuntur ob inopiam humiditatis, hi autem cum sudor, eob contrariã cãm.

QVI regio morbo laborant non multũ uentosi sunt. 73.

REGIO morbo laborantes appellat eos, qui ad regium morbũ naturalem habent inclinationem, vt tabidos qui ad tabem, ii quidtem calidiores sunt, rursus autem flatuosos appellat eos qui abundant spiritibus ob pituitosum & frigidum humorem hoc autem (non valde) idẽ est quod non omnino. flatus enim a frigida materia fiunt, hi autẽ calidissimi supponũtur, caliditas autem non generat flatus, si autem generat, etiã ipsos dfflat, verum non multum flatuosi sunt, hoc est nõ omnio, cõtingit. n. & in ipsis aliquã do gnerari flatus ex imbecillitate partiũ, quæ ad nutritionem attinent, quibus ægrotãtibus cibi nõ concoqunntur, & flatus gnerantur, & ideo flatuosi sũt.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN SEXTVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS, LVDOVICO CORADO INTERPRETE.

IN longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus fiat, qui prius non erat, ſignum bonum.

N hoc Aph. agit Hip. de superuenietibus, ſuperueniens autem quadruplici ratione dicitur, vel enim morbus morbo, vt morbo laterali febris ſuperuenit, vel morbo ſymptoma, ut febri dolor capitis, uel ſymptomati morbus, ut dolori capitis ſiccitas uel ſymptomati ſymptoma, ut uigiliæ dolor capitis. Supponit igitur morbum quę eſt leuitas inteſtinorũ, & ex morbo ſuperueniens ſymptoma, qui eſt, ructus acidus. Verum ipſa leuitas inteſtinorum prouenit uel ab ulcere, quod eſt in ſuperficie inteſtinorum, uel ab imbecillitate continentis uirtutis per intemperiem frigidam extinguentem ipſam, uel ab humore frigido redundante, & hoc ipſum faciente. Hoc igitur loco ſermo eſt Hip. de ea leuitate inteſtinorum, quæ prouenit ex imbecillitate continentis uirtutis, ipſa enim, ſi etiam ſimul eſt acidus ructus procedēte affectu ſtatim ſedatur, in hac igitur longa inteſtinorum leuitate, ſi ructus accidus ſuperueniat, cum is prius fieri non poſſet, ſignum bonum, ab aperta læſione in obſcuram tranſmutatus eſt morbus, & ab abſoluta cruditate ad aliquam concoctionem uenit, nam cum leuitas inteſtinorum fiat ex intemperie frigida, quæ eſt in uentriculo & in

in intestinis & extinguat facultates, facit, ut nulla omnino fiat concoctio. Igitur cum apparuerit ructus acidus bonum est signum, tanquam in parte sit concoctio, fiat læsio ex eo quod ex aliqua parte non est concoctum, & iam apertum est cibum mutationis principium accipere.

QVIBVS nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur, quibus vero contraria salubrius degunt. 2.

CVM dicat (nares humidiores) cerebrum innuit, cum autem (genitura humidior) totum corpus. Quibus igitur cerebrum humidum, & eodem modo totum corpus, minus integra fruuntur sanitate, multa enim humiditas in cerebro, vel superat ipsum, & fiunt grauitates capitis, morbi comitiales, vel expellitur ab ipso uel ad sensus, & ipsos lædit, vel ad fauces, & parit distillationes, vel ad inferiores partes, & varios morbos generat. Si autem in toto corpore humiditas est, fiunt febres ex putredine, & morbi ex eo prouenientes. Reliqui autem quibus neq; nares humidæ neque humida genitura, salubrius degunt, cum careant superfluitatibus, vel quoniam (vt alibi dictum est) squallores pluuiis sunt salubriores.

IN longis difficultatibus intestinorum inediæ ex fastidio, malum, & cum febre, peius. 3.

DIFFICVLTAS intestinorum est vlceratio intestinorum, si ergo ipsi diuturnæ superueniat inedia, hoc est absoluta inappetentia, malũ, ostendit .n. extinctionem earum facultatum, quæ ad nutritionem attinẽt per consensum, si autem & febris sit adhuc peius, ostenditur enim putredinem esse in vlceribus, vel iustam inflammationem.

VLCERA circumglabra praua sunt. 4

CIRCVMGLABRA vlcera vocat ea quæ sunt inæqualia

& pilis nudata. Hoc igitur circumglabra ulcera mali moris ſunt, nam difficulter ad cicatricem perueniunt, cum humor vitioſus in interioribus partibus exiſtens radices pilorum incidat, ut in ſalſa terra herbas.

DOLORES qui ſunt in lateribus, & pectoribus atque aliïs partibus, an multum differant, perdiſcendum. 5.

CVM ſciat Hip. fundamentum curationis eſſe cognitionem morbi, magnopere laborat ut ipſum cognoſcamus, & nũc quidem ex loco & ex dolore rationem cognoſcendi tradit. A doloribus (inquit) perdiſcendum eſt an multum differant, vel ratione loci patientis, uel ratione morbi, vel ratione cauſæ, ſiue in latere, ſiue in pectore, ſiue in alia parte ſit dolor, cũ enim in lateribus ſit dolor ſi quidem dolor ſit pungitiuus indicatur affectio membranæ ſuccingentis coſtas, ſi autem cum ſenſu grauitatis, muſculi & neruoſa pars. Et ſi quidem dolor ſit magis pungitiuuus, materia eſt mordens, ſi autem maior eſt ſenſus grauitatis, humor eſt craſſus & pituitoſus, & ſi quidem magnus eſt dolor indicat magnum eſſe morbũ, ſi vero paruus paruum. Idem igitur & de reliquis partibus dictum ſit.

RENVM & veſicæ uitia in ſenioribus difficulter ſanantur. 6.

VITIA appellat vlcera, inflammationes, & quamlibet aliam affectionem, hæc igitur in utra duarum partium, hoc eſt veſiccæ & renum generentur, magno negotio ſanãtur, hoc eſt difficulter, quoniam ipſæ affectiones indigent quiete, opus autem renum & veſicæ nunquam ceſſat. Præterea quoniam ipſę partes infeſtentur acrimonia earum ſuperfluitatum quæ per ipſas euacuantur, difficillime autem ſanantur in ſenibus ob imbecillitatem facultatis eorum.

DOLORES ventris & tumores ſublimes leuiores, qui vero non ſublimes, fortiores. 7.

VENTREM dicit eum, in quem cibi ingeruntur, tumorem autem omnem molem, qui autem ſublimes fiunt, appellat eos, qui ſunt circa abdomen, hoc eſt circa muſculos, qui ſunt iuxta imum ventrem & cutem, non ſublimes autem, qui ſunt circa ipſum ventrem & inteſtina. Quicunque igitur dolores & tumores circa ventrem fiunt leuiores ſunt, hoc eſt mitiores, qui vero non ſublimes ſunt, fortiores ſunt, cum in nobilioribus partibus proueniant.

AQVA intercutem laborantibus ulcera in corpore facta difficulter ſanantur. 8.

IN ea quidem, quæ anaſarca uocatur, quoniam ad cicatricem non perueniant vlcera ob redundantem humiditatem, vlcera enim ſiccis magis gaudent, in ea autem quæ vocatur aſcite, & in ea quæ uocatur tympanita, non ob redundantiam humidi, ſed quoniam imbecillæ ſint facultates, cum corpus non nutriatur, vel quoniam acrior ſit humiditas naturæ inſeruiens.

LATÆ puſtulæ non admodum pruriunt. 9.

PVSTVLARVM ſiue tuberculorum, aliquæ quidem acutiores aliæ autem latiores. Acutiores igitur puſtulas & tubercula & calidiſſimus & acutiſſimus humor efficit qua de cauſa & mordentes pruriunt, latæ autem hoc eſt humiles non admodum pruriunt, quoniam humor ipſas efficiens, cum pituitoſus ſit, minus habet acrimoniæ.

CAPVT dolenti et circumdolenti, pus vel

aqua, vel ſanguis efluens per nares, aut aures, aut os, morbum ſoluit. 10.

NVNC ex duabus formis doloris capitis, exercet nos in eo qui eſt proprie ipſius capitis, & ſupponit illum proueni re ex materia, quæ eſt in capite, ſed dolor quidem in parte iu dicat uel abſceſſum uel inflammationem. dolor autem in toto capite ſpirituum vel humiditatis abundantiam, & ſi quidem pus effluit ſoluit colorem capitis in parte, verum non omnem, ſed eum qui eſt ex abſceſſu, ſi autem aqua uel ſanguis, ſoluit dolorem capitis qui eſt in toto, verum non omnem, ſed eum quę eſt ex multitudine humiditatis cauſa enim faciens dolorem capitis euacuatur, & expellitur.

ARA bile vexatis & renum paſſionibus hæc morrhoides ſuperuenientes, bonum. 11.

MELANCHOLICI abundantia humoris melancholici perturbantur, laborantes autem renum paſſionibus craſſa & feculenta materia. In ipſis autem hæmorrhoides cum fiant, iure bonum eſt quoniam euocant, tanquam fecem, a qua magnopere lædebantur.

A DIVTVRNIS hæmorrhoidibus ſanato ſi vna non ſeruatur, periculum eſt aquam interco tem vel tabem aduenire. 12.

CVM hepar tranſmittit ad hæmorrhoidas ſanguinē feculentum & melancholicum, cum apertæ ſint, ppium euacuāt. Si igitur quis prohibebit ne illac feratur ſanguis, & maxime cum diu latus ſit, ſi ocludantur venæ, vel ad cicatricem per ducantur, bonum eſt; quoniam ſanguis euacuatus immodice infert animi defectum, & alia difficilia, verum contra, ſi retineatur ſanguis, tabes vel aqua interius efficitur, ſi enim diuturnæ ſint hæmorrhoides, quoniam materiam hunc naturalē impetum accepit, ut illuc ferretur, & natura conſueuit ex ea parte purgare ſuperfluitates, cum nuper prohibita ſit, impedi-

mentum illud, durum efficiet hepar ex multitudine, & extinguet caliditatem quæ in ipso est, & prohibebit ne sanguis generetur, & ex hoc aquam inter cutem generabit. Præterea & tabem cum materia per hepar ad pulmonem transeat, quæ cum il luc peruenerit, rumpit venulam illam & tabem facit. Reliquum est igitur, ut etiam unam oporteat relinquere, nec omnes sanare, ut per ipsam euacuatur feculenta pars, & cacochymia, hæpatis, ne difficillimę affectiones fiant.

A SINGVLTU habitum superueniens sternutatio liberat. 13.

SINGVLTVS est motus cōuulsiuus stomachi, fit autem vel abeuacuatione, uel a repletione, ut & cōuulsio. Nunc autē etiā supponit singultum a repletione. Si (inquit) sternutatio superueniat, liberat ægrotum a singultu, nam concutitur cerebrum, & totum corpus, maxime autem stomachus, ob neruorum abundantiam, vehementi autem concussione excluduntur, & euacuantur humiditates, quæ erant in stomacho singultum efficientes.

AB aqua intercutem habito, si aqua per uenas in ventrem defluxerit, soluiter morbus. 14.

HOC loco inquit si sit aqua intercus, & maxime ascite, & multa aqua defluat, ex naturalibus uasis hæpatis, hoc est portis ad intestina, & per hæc deferatur, liberatur ægrotus ab aqua intercutem, nam nihil amplius accedit illi humido, quod vere est in medio abdominis & intestinorum, cū sit euacuata, sed potius, sperandum est illud etiam tempore difflandū esse, cum amplius augeri nō possit. Sciendū aūt est Hip. ipsum hæpar venas vocauisse, cū a parte totum indicauerit. Etenim hæpar est venarum principium, & ab ipso euascuntur.

ALONGO alui profluuio habito, spontaneus vomitus superueniens, bonum. 15.

SPONTANEVM vocat eum, qui est sine manifesta causa, hoc est cum medicus nullo modo ipsum excitauerit, sed naturæ prouidentia. Si igitur subiacente alui profluuio diutur no sine manifesta causa consequitur morbus, soluit ipsum alui profluuium ratione auersionis.

A MORBO laterali vel pulmonia habito alui profluuium superueniens, malum. 18.

CVM dicat (habito) ostendit vehementer affligi ægrotã tem, si igitur hoc modo affecto alui profluuium superueniat, malum, ostenditur enim iecur affectum esse una cum organis inseruientibus respirationi, cum enim eo in loco non fiat alimenti alteratio, ob imbecillitatem consecutum est alui pro fluuium. Hoc modo igitur alui profluuium malum est his, qui ab eiusmodi morbis vehementer affliguntur, in his enim, qui mediocriter sunt affecti aliquando contingit ut bonum sit ratione translationis.

LIPPIENTEM alui profluuio corripi, bonum. 19.

BONVM est non vt signum sed ut causa, redundans .n. & faciens lippitudinem euacuatur. Simul etiam ad inferiora euertitur, cum igitur euacuetur bonum est.

VESICA discissa, aut cerebro, aut septo, aut aliquo ex tenuoribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lætale est. 20.

CVM igitur dicat (discissa) ostẽdit diuisionem ad interiora. Inquacũque igitur harum partium quæ dicta sunt diuisio adinteriora fiat, letale est, quoniam in nulla harum partiũ ad cicatricem perueniatur, semper enim euacuantur hæ partes, quoad natura non quiescat, ut ad cicatricem perducat, hoc autem fieri non potest, quinimmo cicatricem præuenit mors ob dignitatem partium. Dubitant autem quidam, qua ratione in extractione calculi, cum per medium diuidatur vesica non

corrumpatur animal,uerum non diuiditur uesica, sed collum uesicæ,quod & carnosum est,& ideo non interit animal.

CVM discissum fuerit os,aut cartilago, vel neruus,aut genæ particula tenuis, vel præputiũ, neq; augetur,neq; coalescit. 21.

AVGMENTVM est repletio eius,qđ deest,symphysis aũt labrorum distantium conglutinatio.in quacunq; igitur harum partium per medium fiat diuisio, merito neq; augetur neq; coalescit,ossa quidem ob excessum siccitatis,ut semper radicem non habentia,reliquæ aũt ptes non solum quia neruosę sunt,& tenues,sed ẽt qm̃ eorũ labra distẽt,& cũ inuicẽ pforent, neq; parũ,neq; oĩno dicere possumus,ꝙ coalescãt, cũ ex semine gñata sint.Sciendũ aũt est genæ tenuẽ esse pticulã,cutẽ mediam inter mandibulam superiorem & inferiorem , iuxta quã est musculosa latitudo,præputium aũt extremum glandis.

SI in ventrem sanguis præter naturam efflu xerit,necesse est suppurati. 22.

NONNVLLI codices hñt articulum,nonnulli aũt, nõ hñt,& si quidem hñt,de eo ventre sermo est,in quem ingeruntur cibi, si aũt non hñt,de oĩ,cauitate,in utroq;aũt uerus est sermo,cum·n.effundatur corrumpitur,nã sanguis genitura , & lac extra propria uasa in grummos degenerant,& putrefiunt.

IN insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint,insaniæ solutio. 23.

NVNC insaniam uocat melancholiam , quæ ab humore melancholico prouenit,quæ.n.proprie insania est, priuatio discursus,quæ fit ab atra bile,subiacente igitur atra bile , si uarices,& reliqua, fit insanię solutio rõne excretionis ipsius humoris,& translationis,& translatio quidem ostenditur ex uaricibautus,excretio em & hæmorrhoidibus.

QVÆCVNQVE dolentia, & rupta ex dorso ad cubitũ descẽdũt, venę sectio uitæ. 24.

HOC loco inquit si fiat dolor,& reliqua,oportere secare venam,quæ est in cubito, nam fluxit materia, quam oportet euacuare per conuenientes locos,si quis autem quærat quomo do descendat ruptio ex dorso in cubitum,sciendum est Hipp. dicere non ruptionem,sed dolores per consensum descendere, cum materia illac conuertatur.

SI timor atq; mæstitia longo tempore perse uerent,ex eo atra bilis significatur. 25.

MELANCHOLICVS humor caliginosus aggrauat spiritum animalem,qui est in capite,cum per vapores defera-tur,& facit timorem,facit etiam mærorem,refrigerat innatum calidum,vt autem crassus cõsistentia etiam diuturnos morbos significat,si igitur timor & mæstitia multo tempore obtineat, iure hoc melancholicum est,& hac de causa arte quadá prædi cit hunc melancholicum euasurum patiente cerebro, cum ad ipsum deferatur humor melancholicus.

SI quod intestinorum gracilium discindatur non cohalescit. 26.

CAVSA dicta est in euo Aphoris. cuius inicium cum di-scussum fuerit os.

ERYSIPELAS ab exterioribus verti ad iteriora,non est bonum, ab interioribus autem ad exteriora, bonum. 27.

NON erysipelas solum,sed quilibet alius affectus ab inte rioribus ad exteriora conuersus,bonus est,quoniam in ignobi-les partes translatio fiat,illud autem malum, quoniam ab igno bilioribus partibus ad nobiliores translata est materia.

QVI in febribus ardentibus tremores fiunt delirio soluuntur. 28.

TRIA principia sunt in corpore cerebrum, cor, hæpar, & nobilissimum quidem est cerebrum, nobilius autem cor, nobile vero hæpar, & ex cerebro quidem nerui, ex corde arteriæ ex hepate venæ, quamobrem neruos vt nobiliores natura in interioribus collocauit, venas autem vt ignobiliores insuperficie, arterias autem in medio. His igitur sic se habentibus si in ardentibus febribus dolores fiant delirio soluũtur, causæ enim morbum facientes in neruis quidem sunt, ex quibus tremores, & mentis alienatio, hoc est delirium principii est, quod simul patitur, uerum soluit delirium in malo, quoniam principales partes recipiunt materiam.

QVICVNQVE suppurati, aut aquam inter cutem patientes secantur aut vruntur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit oẽs moriuntur. 29.

HIC Aphoris. rationem curandi tradit, & ad manuum operationem attinet. suppurati sunt qui copiosum pus habent collectum in vacuitatibus thoracis, aquam intercutem patientes sunt illi qui habent humidum in medio abdominis & intestinorum. Hi igitur cum secantur, si vniuersim euacuantur, omnino moriuntur, nam subitæ mutationes periculosæ sunt, vt dissoluentes facultatem, vel quoniam in vniuersa euacuatione euacuantur spiritus animalis. s. & vitalis ex quibus sequitur mors. Hac de causa non oportet vniuersalem esse hanc euacuationem, sed in proportione virtutis.

EVNVCHI neq; podagra laborant, neque calui fiunt. 30.

NON laborant quidem podagra, quoniam in ipsis nõ fiat ebullitio materiæ & motus, ex quo consueuit natura insurgere et expellere materiam ad ignobiliores partes, hoc est ad pedes hoc autem fit, nam venereis non vtuntur, nõ caluescunt autem, quoniam similes fœminis sunt, & habent multam humiditem redundantem & cõfluentem ad pilos, ex qua pili nutiunt, & irrigant. Eunuchi aũt nr̃i tpis & podagra laborãt & calui fiũt ob otium, & luxum, & ob ingentem uini, q̄ potant, ardorẽ.

MVLIER podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. 31.

MVLIERES podagra non laborant, quoniam euacuatione menstruorum non habent abundantiam humorum, si aũt contingat ipsis retineri ea podagra laborãt cum cacochymia sint repletæ, quã cacochymiam natura vt inutilem expellit ad ĩbecillas ptes, & inutiles, & ignobiles, & hac de cã gñat podagra.

PVER podagra non laborat ante vsum venereorum. 32.

PVERI podagra non laborant ante vsum venereorum ẽt si excrementicii sint ob victus intemperantiam, qm̃ nõ fiat in ipsis ebullitio retentione venereorum: verum post vsum venereorum podagra laborant rõne ebullitionis & motus venereorum, quæ quidem cũ fusionem materierũ faciant lædũt pedes si contingat ipsos facile affici, & podagram pariunt.

DOLORES oculorũ meri potio aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio soluit, aut medicamentum. 33.

LIPPITVDO fit vel affectu primario, vel per consensum, præcipue quidem affectu, vt cum materia existens in oculo perturbat, vel crassa & quæ difficulter remoueatur, vel tenuis & acuta, ut qñ in ipso est nuda intemperies minimã habẽs materiam. Per consensum aũt, vt cum simul afficitur oculus cũ vna parte, uerbi gratia cerebro, vel aliqua alia eiusmodi parte multitudinẽ habente materiæ, vel cum totum corpus laboret, vel qualitate, vel quantitate humoris, vel intemperie. cum igiť differentes sint causæ lippitudinis, differens est curatio ẽt eam quidem lippitudinem quæ per consensum lædit rõne quantitatis, curat venæ sectio rõne euacuationis, eam aũt quæ est rõne qualitatis, purgatio, cum.n. purgetur causa, & dolor statim sedatur, eam aũt, quæ est affectu præcipuo rõne crassitudinis, meri potio soluit, quum calefaciat & attenuet, & difflet materiã uel qm̃ humectet, & temperet, intemperiem aũt balneũ eadẽ rõne.

BALBI ab alui ꝑfluuio maxime capiũt. 34.

NATVRALIS locutio fit aliqñ quidem, cum lingua feratur ad incisorios dentes,& fortior existẽs firmetur,alio aũt modo quum reuerberetur ad superiora,differenti.n.motu differentem ẽt locutionem efficit.Sciendum aũt est duos fieri affectus circa vocem κλαγγὸν & βράγχον,circa locutionem autem pselum,& traulum.Balbuties aũt aliqñ fit, cum lingua facta sit breuior q̃ par est, & que non præuenerit,ut recte firmetur ad incisorios dentes,quod quidem rarum est, aliqñ cum lingua sit mollior & humidior,vel per se ipsam,vel ob cerebrum,cum.n. aggrauetur multitudine non põt reuerberari, & hac de causa balbuties prouenit, de qua etiã sermo est Hip. quicunq; igitur balbi hoc modo fiunt,hi alui profluuio facile capiuntur, cum enim cerebrum humectet linguam,ex qua balbuties fit,descendit fluxio in ventriculum,quam diuturnam sequitur alui ꝑfluuium.cum aũt lingua humidior sit natura, & vẽtriculus iure sit eiusmodi,vt qui altera tunica cõionem habeat cum lingua,huius proprius affectus est diuturnum alui profluuium.

QVI aridum ructum eructant, non valde laterali morbo corripiuntur. 35.

ACIDVM ructum eructantes non valde morbo laterali corripiuntur,acidus.n.ructus gñatur,vel ob frigiditatem existẽtem in ventriculo,vel ob pituitosum humorem redundantem in ipso fundo uentriculi,cum igitur hoc mõ se habeat; iure in eructantibus acidum ructum non fit morbus lateralis, morbus enim lateralis ex flaua bile gñatur, verum qm̃ quamuis raro, prouenit ẽt ex humore pituitoso,ideo dixit Hip. non valde.

QVICVNQVE calui fiunt iis magnę varices non fiunt,quibus vero caluis varices magnæ superueniunt,iis rursus capillati fiunt. 36.

CALVOS nunc appellat non proprie caluos,sed eos,q̃bus ob affectum capilli decidunt,uerbi cã ob alopeciã, vel ob ophiasim,hi aũt laborãt his affectibus ob redũdãtiã uitiosorũ

humorum in superioribus partibus circa caput, qui ob prauam qualitatem incidunt pilos, & hos pariunt affectus, qui igitur calui hoc modo fiũt, uarices magnas hoc est uenarum latitudines in cruribus & femoribus non habent, qm̃ in superioribus partibus redũdat humor, si aũt apparuerint uarices magnę, rursus capillati fiunt, cum ea quæ suut circa caput liberata sint a cacochymia, & ad inferiora translata sit materia.

AQVA inter cutem laborantibus tussis superueniens, malum. 37.

IN principio quidem morbi tussis superueniens nihil mali facit, quoniam non paruum est interuallum, posterius autem superueniens ẽt magnum malum, indicatur.n. usqueadeo auctã esse humiditatem, vt ẽt asperam arteriam occupauerit, hinc tussis & periculum est ne suffocetur ægrotans, uel ostenditur spirituum abundantia, a quibus cum comprimantur partes respirationi seruientes tussis fit.

DIFFICVLTATEM vrinæ secta uena iuuat, secare vero interiores. 38.

VENAE sectionem hoc loco tali incisionem uocat, interiorem aũt eam, quæ per rectam lineam aduersa est renibus, ipsa igitur cum incidatur per sanguinis missionem soluit difficultatem urinæ, eam vꝫ quæ est ob inflammationem, & hac de cã cum liberamur ab inflammatione, laberamur ẽt ab urinæ difficultate. uenæ aũt sectio nullo modo soluit alias urinæ difficultates, quæ uel ex uesicæ imbecillitate proueniunt, uel ex cõuulsiua dispositione, cum musculus omni ex parte comprimatur, uel ex calculi obstructione.

AB angina habito si tumor in collo fiat bonum: foras enim morbus deducitur. 39.

CAVSA est aperta nã materia a nobilioribus patrtibus ad ignobiliores translata est.

CANCROS occultos melius est omnes non curare: curati enim cito pereunt, non curati autem, longius tempus perdurant. 40.

CANCER est durus quidam tumor, vocatur autem cancer a cancro animali, vel quoniam ferina sit hæc passio, prouenit autem ab atra bile dominante, vel a flaua bile superassata sed horum hi quidem sunt manifesti, hoc est in superficie corporis existentes, hi autem occulti, hoc est in intenioribus partibus corporis existentes, quos ne curemus, hortatur si enim exquisitam curationem adhibeamus cito moriuntur, quoniam cũ ipsi curentur, vel incissione, vel combustione, quæ pertingant vsq; ad interiores partes corporis, multa alia consequetur symptomata, quibus natura non valebit ressistere, si autem non curati permaneant, hoc est parum curati, solum enim accipientes a medico ea quæ ad abluendam saniem pertinent, longo tempore perdurant, quoniam mitior fiat ferina bilis.

CONVVLSIO fit vel ab euacuatione, vel a repletione, sic & singultus. 41.

A repletione quidem hoc modo implentur nerui ab humoribus crassis & lentis, impleti autem intẽduntur & ex hoc conuelluntur vt chordæ, ab euacuatione autem hoc modo exiccãtur nerui & contrahuntur ad se ipsos eodem modo & singultus, si quidem conuulsiua dispositio in stomacho consistit.

QVIBVS dolor circa præcordia fit absq; inflammatione, ijs febris superueniens morbum soluit. 42.

PRAECORDIA in vniuersum hypocondria uocat, fit autẽm in ipsis dolor vel ob frigidam intemperiem, vel ob humoris crassitudinem, vel ob crassorum spirituum abundantiã, si igitur sine inflammatione & similibus fiat dolor circa præcordia sed fortasse uel ob spiritus vel ob crassitudinem materiæ, vel ob frigidam intemperiem, superueniens febris soluit dolorem, cum resoluat crassum, & extinguat intemperiem dit-

QVIBVSCVNQVE suppuratio existens in corpore non innotescit, ijs ob crassitudinem puris aut loci non innotescit. 43.

NVNC est sermo de abcessibus, hæc est autem eius sententia, si abscessus non manifestantur, hoc est non acuminantur, indicant vel crassitudinem puris, vel cutis, crassitudo enim vt in interioribus iacens nunquã acuminatur, & cutis, si contingat eam habere crassitudinem non permittit ipsum acuminari. Si igitur suppuratio est in corpore, vel abscessus, & non acuminatur, his de causis nõ acuminatur, cognosces autẽ ipsum, quãdo suppurabitur, ex inæquilitatę rigoris & inordinata febri, sermo igit ad chirurgos attinet, ut itelligat, quid illis faciẽdũ sit.

MORBO regio laborantibus si fiat Hepar durum, malum. 44.

CVM inflammatio existat in Hepate, in ipso fit intemperies, ex qua bilis generatur, quæ cum per totũ corpus deferatur morbum regium efficit. cum autẽ postea is perseueret, si tẽpore cõtingat, ut colligatur crassus humor, & ex hoc durũ fiat hepar, malũ, quoniã necessario supueniat malus habitus uel aqua intercus, cũ hepar male agat & nõ conuertat cibũ in sanguinẽ.

QVICVNQVE lienosi ab intestinorum difficultate capiuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, aqua intercus aut leuitas intestinorum aduenit, & moriuntur. 45.

LIENOSI sunt illi, qui habẽt in splene tumorem ex humore melãcholico, hi igitur cum causa naturaliter euacuetur, capiuntur ab intestinorum difficultate ex feruore humoris. Quæ quidem si breuis est, bonum est, si vero pretrahatur, non

est bonum,aqua enim inter cutem superuenit ipsis, vel leuitas intestinorum,et moriuntur,aqua quidē inter cutem, nam multū euacuatione debilitatur hepar, cum simul euacuetur calidū innatum,sæpe numero autē debilitatur etiam ventriculus eadē ratione & fit leuitas intestinorum.

QVIBVS ex vrinæ stillicidio ileos superuenit,in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente satis vrinæ fluxerit. 46.

QVIDAM dicunt ex, ileo fieri vrinæ stillicidium hoc modo obstruuntur crassa intestina a crassis & lentis humoribus,cum ipsa obstruantur,non fit distributio ad hepar, cum autem non fiat destributio,neq; generantur humores.reliquū est igitur vt neq; fiat vrinæ separatio, hac de causa vrinę stillicidium fit,quod etiam est difficile,septem igitur diebus pereunt, si febris nō superueniat,si enim superueniat,fusionem facit humoris,& attēuat,& incidit ipsum,& ab obstrutione liberat partes,in quibus impactus est humor,& magna vel copiosa fit excretio vrinæ,quod quidē est bonū;sic opinati sunt quidā.Hip. autē ex urinę stillicidio ileum supponit,& recte,etenim primū urinæ stillicidium informatur ab ileo, contingit enim usq; ad quatuor uel quinq; dies ī intestinis esse obstructionē, & ileum nō esse manifestum.urinæ aūt stillicidium primo sic apparet.

VLCERA, quæcunq; annua sunt, aut ēt diuturniora,os abscedere est necessarium,& cicatrices cauas fieri. 47

VLCVS diuturnū fit ut annuū, uel ēt lōgiori tpe protractū,vel ob humidam materiam ad ipsū cōfluentē,uel ob intēperiē,uel ob erosionē quandā,& putrefactionē,quę in ipso facta est,quæ nō solū carnes afficit, uerū etiam usq; ad ipsa ossa penetrat,si hoc igitur postremum contingat, necesse est os abscedere hoc est squammulas ossis, & ob ossis auulsionem causas fieri circuitus,tunc autem incipit curari, cum caro in ipso

generetur,& ad cicatricem perueniat. Sciendum autem est diuturna vlcera esse phagedæna Telephia & chironia,phagedæna quidem appellantur,quoniam corrodant.chironia a chirone,qui ea curauit,Telephia a Telepho,qui ea passus est.

QVI gibbi ex asthmate aut tussi fiunt,ante pubertatem moriuntur. 48.

SPINA recedit,vel ad interiora,vel ad exteriora , vel ad obliqua,sed ipse recessus vel a primitiua causa ortum habet, vel ab abdita ,a primitiua quidem hoc mō,si verbi gratia ex ictu lapidis vel ligni contingant.Ab abdita autem,si in ligamētis vertebrarum tuberculum crudum factū sit,vel inflammatio tunc enim cum dilatetur,ad interiera trahuntur vertebræ , uel ad exteriora ob angustiam.Supponatur igitur tuberculum circa ligamenta uertebrarum,ex hoc recedunt ad interiora uertebræ , & angustior fit thorax,& consequitur difficultas anhelitus quæ uocatur asthma.fit igitur asthma ex translatione,& recessu uertebrarum.si tamen crassa sit materia,qnod si tenuis sit & ex ipsa pars deferatur ad thoracem fit tussis , cum excernatur per asperam arteriā,qui igitur gibbi ante pubertatem fiunt per abscessum,ex asthmate uel tussi moriuntur , quoniam non augentur,in ipsis enim partibus & thorax profunditatem non habet,nec est in ipsis copia calidi innatsi,& ideo moriuntur.

QVIBVSCVNQVE venæ sectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet. 49.

A D prçseruandum attinet hic aphor.& de his agit,qui non sine pericnlo bene ualent,ii enim uel quantitatem humorum hoc patiuntur , quorum secare uenam opottet , ne incidant in morbos,qui ex plenitudine oriuntut,uel qualitate, quos etiam purgare oportet,ne in uarios affectus incidant. Quibuscunq;

igitur ex eiusmodi hominibus, vel venæ sectio, vel medicamentum conuenit, his oportet vere vel secare venam, vel purgare, nam tunc non est caliditas efficiens resolutionem corporum, non frigiditas, quæ efficit morsum humorum, non inæqualitas perturbans facultates, verum potius temperies.

LIENOSIS difficultas intestinorum superueniens, bonum. 50.

LIENOSOS vocat eos q habent splenem scirrho affectum, quibus si superueniat difficultas intestinorum, bonum est ratione translationis, cum effundatur humor melancholicus impactus in splene.

QVIBVSCVNQVE morbi podagrici fiunt, hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. 51.

DE podagrica dispositione agit, & præscribit ipsi vltimum tempus monens in quadraginta sedari inflammationem & finiri, si enim id quod fluit sit tenue, etiam celerius inflammationem patiuntur, si autem humidum & lentum longiori tempore, verum non procul a quadraginta diebus inflammantur quam longissime, nam humiditates, quæ sunt in dearticulationibus ligamentorum continentium ipsas, oportet per vapores euacuare, & eas quæ incidunt in ligamenta, quo enim modo difficulter aliquid exterioris humiditatis peruenit in ipsas partes, eodem modo etiam difficulter transfertur.

QVIBVSCVNQVE præciditur cerebrum, ijs necesse est febrem, & bilis vomitum superuenire. 52.

PRAECISIONEM vocat eam, quæ penetrat vſque ad interiores partes. Si igitur cerebrum ex quadam occaſione & ex primitiua cauſa præcidatur vſque ad interiores partes, neceſſe eſt febrem & bilis vomitum, ſuperuenire, febrem quidem, cum ipſum, quæ eſt pars nobiliſſima laboret inflammatione, bilis autem vomitum, nam cum afficiatur neruorum principium eæs partes, & maxime os ventriculi, vt neruos habentes in ſe multos naturaliter concutiuntur, & perturbantur, & ad euacuationem variorum humorum inuitantur, & ad fluxum, præcurunt autem ea quæ ſunt biliosa, ut leuiſſima.

QVICVNQVE dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. 53 Oportet vero & conſiderare oculorum in dormiētibus ſuſpectiones, nam ſi quid album commiſſis palpebris ſubinſpicitur, neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingant, malum eſt ſignum, & læthale valde. 54.

DE morbo attonito agit, & ipſius exponit principium incrementum, & vltimum ſtatum. Principium igitur oſtenditur ex repentino dolore, qui fit ex grauitate craſſi & lenti humoris, poſtea cum reſtet, ut craſſi ſpiritus generentur, cum abſoluta fiat obſtructio cerebri, non amplius tranſmittitur virtus ad neruos, & amittitur uox, quod oſtendit incrementum affectionis, ſi igitur hoc fiat, ſtertunt, hoc eſt violenta reſpiratio ſuperuenit, ex qua oſtenditur ſtatus, & moriuntur, niſi apprehendat febris, ſi enim hoc accedat, reſoluitur ſubſidens in capite materia, & attenuatur, & difflatur, & prohibetur, ne moriantur, verum oportet inſpicere ſuſpectiones oculorum, ſi enim febre ſuperueniente appareat aliquid albi, non proueniens ex

alui profluuio, uel ex medicamenti potione, difficile est, ostendit enim perfectam imbecillitatem musculorum claudentium oculos, & totius corporis, si autem nihil albi simul appareat bonum signum, quoniam robustam indicat facultatem.

DESIPIENTIÆ, quæ cum risu fiunt, securiores, quæ vero cum studio, periculosiores. 55.

DESIPIENTIA est excessus uel potius priuatio ratiocinationis & discursus, huius autem differentiæ sunt quatuor, est enim moderata quæ sola fit ex miti caliditate, est autem uehementior quæ facit homines audaces & contumeliosos, hæc autem ex maiori caliditati prouenit, est autem etiam vehementissima, & est in hac ferinus mos, quæ quidem prouenit ex absoluta & perfecta caliditate. Extrema ex humore malancholico generatur. quacunque igitur harum cum risu sunt, securiores sunt, quoniam ex mitiori fiunt caliditate prouenien te a copioso sanguine, quæcunque autem cum studio, periculosiores, quoniam ex vehementi caliditate fiant, & a flaua bile irritentur.

IN acutis passionibus, quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum. 56.

HVIVS Aphor. Interpretatio desideratur.

DOLORES podagrici vere & autumno magna ex parte mouentur. 57.

IVRE hi affectus mouentur uere & autumno, in vere quidem: nam hoc tempore quod moderatam habet caliditatem, fit fusio materiæ, quæ prius in hieme collecta erat, & expulsio a robustis locis ad imbecillos, hoc est pedes, in autumno

autem quoniam ob inæqualem intemperiem deiiciuntur virtutes, q̄bus deiectis differētes generantur humores, & cum expellātur ad imbecillos & inferiores locos, podagram faciunt, præterea quoniam in ipso concludatur materia in æstate collecta.

IN morbis melancholicis adhæc periculosi decubitus stuporem corporis, vel cōuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant. 58.

NVNC agit de melancholia, & de translatione materiæ, quæ ex ipsa existit, & de successione aliorum morborum, si (inquit) habito quodam a melancholia inclinauerit eiusmodi materia per transpositionem in has partes, periculosum est, si enim ad oculos delata sit, facit cæcitatem, si autem ad neruos conuulsiones, quæ ex multitudine proueniunt, si autem perfecte obstuxerit ventriculos cerebri, quos corpus appellant, morbum attonitum, si autem ad membranas ipsius cerebri, furorem generat, hoc est eum, qui melancholia vocatur.

APOPLEXIÆ autem fiunt maxime a quadragesimo vsque ad sexagesimum. 59.

HOMINES a quadragesimo anno vsque ad sexagesimum apoplexia corripiuntur, nam maxime redundat in ipsis humor melancholicus, qui crassitie sua obstruens apoplexiam generat, fit autem & a pituita apoplexia, sed nunc de ea non est sermo Hip.

SI omentum excidat, necesse est putrescere. 60.

OMENTVM est adiposa & fibrosa substantia superiacens intestinis & ventriculo, huius sæpe numero, cum in imo

ventre perforatio facta sit pars quædam excidit, & quoniam adipe plena est & facile afficitur contingens exteriorem aerem necessario statim putrescit. Iubet igitur Hip. ut incidamus id quod excidit, & hoc modo ventrem suamus.

QVIBVSCVNQVE a coxendicum dolore molestati excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt. 61.

CVM enim in eo loco colligatur pituita, uidelicet in ea cauitate, in qua est de articulatio coxæ, ueluti irrigat ligamenta, & laxa ipsa facit, & hac de causa a proprio loco recedit, & rursus in cidit caput femoris.

QVIBVSCVNQVE a coxendicum dolore molestatis diuturno, excidit coxa, ijs crus tabescit, & claudicant, si non vrantur. 62.

SI OB multitudinem mucoris cum maiori recessu maneat coxa, fiet claudicatio cruris, consequetur autem necessario & nutrimenti defectus, cum naturali motu priuatum sit. Sic quidem tabescit crus & claudicat eorum, qui a coxendicum dolore molestantur, nisi urantur, si autem vrantur nihil horum patiuntur: vstio enim mucorem incidentem exiccat, & cõsumit, & firmantur ligamenta, cruris, & in naturalem statum redeunt, & posthac non amplius excidit caput fœmoris a cauitate.

PHILOTHEI

COMMENTARIA IN SEPTIMVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS, LVDOVICO CORADO INTERPRETE.

IN morbis acutis frigus extremarum partium malum. 1.

HOC loco de superuenientibus agit, superuenientia autem (ut dictum est in superiori sectione) quatuor modis intelliguntur supponit igitur morbum, qui qdem est febris acuta.& ex eo symptoma, quæ quidem est refrigeratio extremarum partium, si (inquit) superueniat in acutis febribus frigus extremarum partium,hoc est digitorum,narium, aurium, & simpliciter superficialium partium sine manifesta causa,malum, est & pernitiosum:ostenditur enim imbecillum esse calidum innatum,febris enim extinguit ipsum,uel est inflammatio iusta in hepate & ventriculo, quæ feruore suo,more cucurbitulæ trahit sanguinem ad se ipsam, & hac de causa extremæ partes sanguine nudatę refrigerantur.

IN osse ægrotante caro liuida,malum est. 2

AEGROTAT os, cum materia vitiosa vsque ad ipsum penetret,si igitur cum affectum sit os, rursus caro liuida superueniat, malum est, ostenditur enim in eo loco extin-

ctio naturalis caliditatis,& mali moris esse morbus.

A vomitu singultus & oculorum rubor malum. 3.

VOMITVS & singultus ambo sunt affectiones stomachi sed differunt loco, in uomitu enim in ipsa cauitate ventriculi est materia, in singultu autem materia est in ipsa substantia stomachi, si igitur singultus a vomitu superueniat, malum, nam materia translata est ab ignobiliori parte, hoc est a cauitate ad nobiliorem, hoc est ad substantiam stomachi. Preterea etiam oculi rubri superuenientes ex vomitu, malum, ob eandem causam, simul enim affectum est cerebrum stomacho patiente inflammationem, hoc autem manifestum est ex oculis, hi enim cum materiam susceperint, & ab ea sint affecti, eodem modo rubefiunt.

A sudore horror, non bonum. 4.

SVDOR superueniens liberat a morbo, verum non quilibet, sed is, qui prouenit ex prouidentia naturæ. si igitur sudor fiat, & non consequatur facilis tolerantia, sed magis horror, malum est, indicatur enim multitudo subiectæ materiæ, & ratione mali moris fieri morbum.

A furore, difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum. 5.

FVROR proprie ortum habet ex flaua bile redundante in cerebro, verum si eadem materia confluat ad ventriculum, & ad intestina generat intestinorum difficultatem, si autem ad hepar, parit imbecillitatem facultatis, ex qua generatur sanguis, & facit mediocrem aquam inter cutem. Alienationem autem mentis facit, hæc est motum & turbationem, quæ in

dicanda est eo modo quo dictum est in his . in quibus iudicatio fit, hoc est autem nox, quæ præcessit difficilis tolerantiæ. Si igitur aliquid horum ex furore fiat, bonum est, a nobilissima enim parte hoc est a cerebro ad ignobiliores partes translata est materia.

IN morbo diuturno fastidium cibi & biliosæ deiectiones, malum. 6.

DIVTVRNOS morbos dicit eos, qui in longum tempus protenduntur, in quibus & cibi fastidium, & biliosæ deiectiones malum, nam indicant absolutam imbecillitatem facultatis non amplius alterantis, non amplius concoquentis, non amplius continentis, vt deinceps secundum naturam ferantur deiectiones.

EX multa potatione rigor, & desipientia, malum. 7.

MVLTAM potationem vocat, ex qua rigor, & desipientia naturaliter proueniunt, rigor quidem cum materia calida & acris & mordax fusa sit in partibus, in quibus est electio, & in sensitiuis ob vini caliditatem. Delirium autem propria vini caliditate, cum cerebrum transmutetur in intemperiem calidam. Ambo igitur hæc superuenientia multæ uini potioni sunt etiam mala ob excessum caliditatis.

A tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectus, fit. 8.

HAEC est eius sententia, si tuberculum sit interius, siue in partibus ad nutritionē, siue in partibus ad respirationem pertinentibus, verbi causa in ventriculo, vel in thorace & statim

disrumpatur, fertur pus, ad pulmonem, & cor, vel qualitas quędam ex ipso, & facit exolutionem, & animi defectum. Hęc igitur omnia sunt grauia, hoc autem Hippo. tacuit, quod sit in confesso omnibus.

A profluuio sanguinis conuulsio, ac desipien tia, malum. 9.

HOC loco inquit, si fluxus sanguinis fiat ex qualibet par te corporis, & ex ipsa consequitur conuulsio, malum, nō enim ex plenitudine sequitur, uerum ex siccitate, si autem aliquando exiccato cerebro, cum uidelicet præcesserit uigilia ex euacuatione fiat etiam desipientia, adhuc peius est.

A B illeo vomitus, vel singultus, vel de sipien tia, vel conuulsio, malum. 10.

ILEVM est uomitus stercoris, si igitur stercus morsum faciens affecerit substantiam stomachi, singultum fuit, si autem aliquando acriores uapores delati sint ad superiora, hoc est ad cerebrum, si quidem ad substantiam ipsam penetrabunt, fit desipientia, si autem ad neruos, conuulsio, hæc igitur omnia cum ex ileo fiant, malum.

A morbo laterali pulmonis inflammatio, malum. 11.

MORBVS lateralis fit in membrana succingente costas pulmonia autem in pulmone, malum igitur est in morbo laterali pulmoniam fieri, quoniam fiat translatione materiæ ab ignobili parte ad nobilem, hoc est ad pulmonem.

A pulmonis inflammatione phrenitis, malum. 12.

IN nobiliorem enim partem facta est translatio materiæ quanto enim pulmon nobilior est membrana succingente costas, tanto est ignobilior cerebro.

AB æstibus fortibus conuulsio autem distentio, malum. 13.

HOC est in ardenti febre, quoniam ex siccitate prouenit.

IN capitis ictu obstupescentia, & desipientia, malum. 14.

INDICAT enim temporales musculos affectos esse, his autem affectis simul afficitur etiam cerebrum, hinc desipiētia & excessus, id est mentis alienatio sequitur, fieri enim non potest, vt cerebrum non sit affectum. Hoc autem non solum non est malum, verum etiam letale.

A sanguinis sputo, puris sputum. 15.

A puris sputo, phtisis, & fluxus, cum vero sputum retinetur, moriuntur. 16.

NVNC ex thoracis partibus supponit ferri sanguinem fertur autem, vel propter ruptionem, vel propter corrosionem vel propter osculi apertionem, in sputo igitur sanguinis ad secundam nauigationem præparatur natura, & in pus transmutatur materia, & puris sputum sequitur, cum autem hoc sputum perseueret in exeundo obtundit vitalem spiritum, vt toti corpori non suppeditetur, & fit colliquatio, quæ phthisis appellatur, si autem tanta fiat decidentia vt etiam fluxus pilorum sequatur, & ventris profluuium, difficilius est, ostenditur enim prostratas esse virtutes.

IN hepatis inflammatione singultus, malum. 17.

HEPATE inflammato singultus malum, nam ostenditur multam esse repletionem, & distentionem, vt angustia ipsa preueniat vsque ad ventriculum, quo compressio, fiat singultus, vel quoniam ostenditur multa inflammatio quæ calefaciens ventriculum, & os ipsius singultum facit.

IN vigilia conuulsio, & desipientia, malum. 18.

HOC loco, si (inquit) in vigilia conuulsio fiat, malum est, nam ex siccitate prouenit, vigilia enim siccitatem facit, si autem & desipientia superueniat, grauius est, ostenditur enim accessio siccitatis.

IN lethargo tremor, malum. 19.

LETHARGVS est passio circa cerebrum consistens, quæ prouenit ex materia humida & frigida, ex qua & difficilis expergefactio cum imbecillitate animalis spiritus accedit, verum cum lenta febri fit hic affectus, si igitur in lethargo tremor appareat, malum hoc est periculosum. Ostenditur enim tantam esse copiam frigidæ materiæ, vt etiam dorsi partes occupet, & hinc nerui ex repletione conuellantur. Alius autem interpres Aphoris. sensit in lethargo tremorem esse malum, cũ ostendat nimiam siccitatem.

IN cutis exutione erysipelas. 20.

DENVDATIO est priuatio naturalis velamenti. si igitur in ossis exutione, hoc est priuatione carnium & cutis erysipelas superueniat, malum est, ostendit enim fluxum ma-

teriæ ſanguine redundantis, quæ corrodit, & conſumit, ſuper iacentes carnes, eryſipelas enim a ſanguine bilioſiore prouenit.

AB eryſipelate putredo, & ſuppuratio, malum. 21.

SI eryſipelas fiat & in parte ſedetur, manifeſtum eſt tempore ſanguinem putrefieri, & hac de cauſa fieri quandam depoſcentiam, quam putredinem uocauit Hippocra. ſi autem aliquando confirmata ſit virtus, & incipiat in pus tranſmutare putrefactam materiam, tunc ſuppuratio. In eryſipelate igitur hæc ſuperuenientia mala ſunt, oſtenditur enim eryſipelas eſſe mali moris.

A forti in vlceribus pulſu profluuium ſanguinis, malum. 22.

FORTEM pulſum vocat pulſatiuum dolorem, qui alia ratione non fit niſi ex concurſu & magna inflammatione ad hærenti ipſi arteriæ, ſi igitur in vlcere dolor eſt pulſatiuus, & ſanguinis profluuium, malum eſt, primum quidem quoniam oſtenditur maximam eſſe inflammationem in vlcere, ſecundo autem loco, quoniam in eiuſmodi pulſibus oſtenditur profluuium ſanguinis proueniſſe ex aperto oſculo arteriæ, ambo igitur mala.

A ventris dolore diuturno ſuppuratio. 23.

DOLOR circa ventrem fit uel ex ſpirituum abundantia, vel ex materia tenui & acri, vel ex materia craſſa & pituitoſa. Hoc igitur loco ſupponit dolorem ex humorum craſſitudine, ipſe enim in longum tempus protrahitur, ex quo &

expectatur suppuratio, putrefit enim tempore materia, & in pus transmutatur. Hic autem sermo, non solum ventriculo in quem ingeruntur cibi, conuenit, verum etiam vnicuique parti.

A deiectione sincera difficultas intestinorum malum. 24.

SINCERAM deiectionem uocat carentem humiditate, & impermixtam euacuationem, quæ in exeundo mordicationes & erosiones faciens merito efficit intestinorum difficultates, quod etiam graue est.

IN ossis præcisione desipientia, si in vacuum apprehenderit, letalis. 25.

SI (inquit) ipsum capitis os præcisum sit, ut diuisio vsque ad ipsum vacuum peruenerit, hoc est vsque ad id omne, quod continet cerebrum, necessario desipientia sequitur & mentis alienatio.

EX medicamenti potione conuulsio letatis est. 26.

SI Ex medicamenti potione, hoc est ex immodica purgatione conuulsio fiat, letale est: ostenditur enim immodicam esse siccitatem.

IN forti dolore ventris extremarum partiũ frigiditas, malum. 27.

Fortis dolor ventris prouenit, vel ex inflammatione, vel ex herpete, vel ex tumore erysipelatis, si igitur in eiusmodi dolore fiat extremarnm partium frigiditas, letale est, ostēdit enim imbecillitatem caloris innati, vel iustam inflammationem, quę more cucurbitulæ (vt dictū est) trahens sanguinem extremas partes frigidas relinquit.

QVODCVNQVE os vel cartilago præcisa sit in corpore non augetur. 28.

VEL quoniam hæ partes frigide sint & siccæ, vel quoniam (vt dictum est) ex semine ortum habent.

QVI alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus superuenerit, a morbo liberatur. 29.

DE aqua inter cutē, quæ est ab alba pituita sermo est Hip. in qua forte ventris profluium, hoc est quod in lōgum tempus protrahatur soluit morbum ea ratione, quoniam euacuetur cā faciens morbum, albam autem dixit pituitam, vel ad alterius differentiam, est enim etiam liuida pituita, vel quoniam sit alba, vt lac.

QVIBVS in alui pro fluuijs excrementa spumosa fiunt, ijs capite pituita defluit. 30.

SPVMA componitur ex spiritu & ex Humido, si igitur in ventris profluuiis excrementa, spumosa fiant & appareant merito a capite defluit, etenim cerebrum his duobus abundat, hoc quidem per substantiam, illo autem per temperaturam, per substantiā quidē, quoniam humidū est, per tēperaturā aūt quoniam frigidum, frigida autē temperatura spiritus generat.

QVIBVS febricitantibus fiunt sedimina

veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significant. 31.

SI inuentę inquit sint quædam partes in vrinis habentes cõsistentiam more crassioris farinæ, vel ob colliquationem corporis fiunt, uel ob crassam materiam, existenté in corpore & obsidentem ipsam caliditatem, de hac igitur significatione sermo est, Quibuscunq; igitur fiunt urinæ in modum farinæ crassioris, subiacente febre, & crassa materia, diuturnus est morbus, indiget enim tempore natura, ut attenuet crassam materiam.

QVIBVS autem biliosa sedimina supra tenuia, morbum acutum significant. 32.

HAEC est Aphor. sentẽtia, quibuscunq; biliosa sedimina, hoc est a bile colorata, superius autem, hoc est a principio morbi tenuia & in modum aquę, breuem morbum significant, nam cæpit & concoctio fieri, & extrudi materia.

QVIBVSCVNQVE vrinæ distãtes sunt, ijs turbatio uehemens in corpore fit. 33.

DISTANTEM urinam uocat inęqualem, quæ partim concocta est, & partim cruda. Quibuscunq; igitur eiusmodi fiunt urinę difficiles sunt, ostendunt enim partim dominum naturæ, partim affectionis, quæ est pręter naturam, ideo dixit Hip. ex his merito turbationem significari.

QVIBVS in vrinis bullæ insident, morbũ renalem & longum significant. 34.

BVLLA est spiritus flatuosus ab humiditate uel crassa uel

tenui prouenienſ,conſiſtunt autem in ſuperiori parte urinæ, quoniam attolluntur a ſpiritu, quibuſcunq; igitur effluxerit urina in modum bullæ,& non ſtatim ſoluitur, oſtendit morbũ longum,craſſitudo enim materiæ ſolet in diuturnum tempus morbos protrahere, præterea etiam morbum renalem, fertur enim ex locis qui ſunt propinqui renibus, ſi enim ex meatibus deferretur, uerbi cauſa,uel ad uentrem, uel ad thoracem cito utiq; ſolueretur,quoniam motu attenuaretur.

QVIBVS inſidens pingue, ac ſimul totũ ijs renum vitium acutum ſignificatur. 35.

PINGVE ſedimen uocat adipoſum, hoc eſt oleoſum qđ ſubſidet,hæc igitur hypoſtaſis renum uitia ſignificat, ſi ſimul tota eſt,hoc eſt cita,vt ſemel aut bis excreta ſit:cum enim in renibus adeps colliquetur,cito excernitur,ſi autem in toto corpore,tarde,illa etiam acutum uitium ſignificat,uehementem caliditatem in renibus oſtendens,vt quæ adipem ipſum colliquet.

QVIBVS autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna,doloresq; circa ſpinæ muſculos fiunt, ſiquidem circa loca exteriora fiant,abſceſſus quoq; exterius futuros expecta.Si vero dolores magis circa loca interiora, etiam abſceſſus expecta futuros interius. 36.

NEPHRITICOS uocat habentes inflammationem vel obſtructionem in renibus, ſi igitur eſt renalis diſpoſitio,& prius dicta ſigna ſæpenumero apparuerint, hoc eſt vrina tenuis, & aquæ ſimilis,hoc eſt hypoſtas bullæ ſimilis, fiunt autem dolores circa ſpinales muſculos interiores, cum materia quæ erat in renibus, translata ſit ad ipſos, fiet abſceſſus interior, ſi autem circa muſculos ſpinales exteriores fiunt dolores,

etiam

etiam abſceſſum exteriorem oportet expectare.

QVICVNQVE euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare, ſi autem cum febre malum, curare vero acerbis et refrigerātibus. 37.

NVNC Hip. ſupponit ſanguinis euacuationem a partibus ad nutritionem attinentibus. Si hæc igitur ſine febre fiat, bonum eſt, verum ſi ſit moderata, oſtendit enim non inflammationem a qua defertur ſanguis, ſed ſolam oſculi apertionem, ſi autem cum febre, valde periculoſum eſt, & pernitioſum, oſtēdit enim inflammationem eſſe, ex qua ſanguis defertur ob corroſionem. Præterea etiam curationem tradit, curatio autem fit acerbis & refrigerantibus, verum non omnis profluuii ſanguinis, ſed eius quod prouenit ex apertione oſculi, id enim acerba & refrigerantia curant, vt compreſſionem facientia.

DISTILLATIONES in ventrem ſuperiorem ſupperantur intra viginti dies. 38.

DISTILLATIONEM vocat confluxum materiæ, & eum qui fit ad aſperam arteriam, vel ad cauitates thoracis, vel ad ipſnm pulmonem, vētrem autem ſuperiorem vocat thoracem comparans ventriculo, ſi igitur fiat diſtillatio in ipſo ſuperiori ventre infra uiginti dies quam longiſſime ſuppuratur ob abundantiam calidi innati, contingit enim aliquando breuiori tempore ſuppurari, hoc autem fit & ex facultate ſubiecti corporis, & ex ſubiecta materia.

SI lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupore elanguit, tale eſt melancholicum. 39.

SAEPE numero fit obstructio circa apophyses neruorũ quæ feruntur ad musculos linguæ, & cum non amplius suppeditetur facultas musculis, amittit sensum & motum lingua, quã incontinentem uocat Hip. ex obstructione autem fieri patet, cum dicat (statim) non enim inflammatio neque siccitas statim immobilem potest facere linguam. Reliquum est igitur (ut dictum est) ut obstructio fiat ex crassissima materia. Si igitur lingua in continens fit, vel alia quælibet corporis purs attonita fiat, hoc ẽst sine sensu & sine motu, tale melancholichum est, hoc est prouenit ab humore melancholico obstruente.

SI febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti super infusa solutio fit febris. 40.

CVM bilis meminisset exempli gratia vt breuitatis studiosus, indicauit etiam intelligi posse hoc est in reliquis humoribus, hoc est pituita, sanguine, & atra bile. Igitur effusio aquæ calidę & multa non prodest in febribus a quolibet humore prouenientibus, sed in illis, quæ sunt vel in spiritibus vel in solidis, non enim est materia, quæ ex hac effusione possit inferte dolorem, si quis autem querat cur Hip. capitis iubeat superinfundi aquam calidam, dicamus hoc, idcirco fieri, ut ex capite per totum corpus descendat.

MVLIER ambidextera non fit; 41.

AMBIDEXTEROS, appellant eos homines, qui ambus manus facile mobiles habent, hoc autem facit consuetudo, nam si quis a puero consueuerit sinistram manum mouere, ipsa fiet aptior ad motum, si autem ambas, ambi dexter vt enim dictum est, motus confirmat, otium autem dissoluit. Oritur hoc etiam a robore facultatum & naturæ, ideo potius mares sunt ambidexteri qnam fœminæ, cum sint imbecilliores,

alii autem hoc modo intelligunt Aphor. quoniam mulier in dextro ſinu matricis non generatur.

QVICVNQVE ſuppurati vruntur vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt, ſi vero ſubcruentum, & feculentum, ac fœtidum pereunt.

42.

SVPPVRATI proprie ſunt, qui inter pulmonē thoracem pus habent. Si igitur his, cum uruntur, pus album & lene & æquale contingat fluere, bona eſt ſpes: oſtenditur enim naturam eſſe robuſtam, & ſuperatam eſſe diſpoſitionem præter naturam, ſi autem fœtidum & fœculentum, moriuntur: oſtenditur enim morbum dominari, proſtratas autem eſſe facultates. Verum ſciendum eſt Hippocra. tempore ſuppuratos vri inter duas coſtas, & vſque adeo in profundum, ut & per ipſam ſuccingentem pertranſiret vſtio, ut ex eo aditu differetur pus.

QVORVM Hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit & album, euadunt, in tunica enim his pus ctinetur, ſi vero qualis amurca fluat pereunt.

43.

HOC loco inquit. Conſiderandum eſt pus, quod excernitur ſi enim album & purum fiat, indicatur robur alteratricis facultatis, & exteriorem inflammationem eſſe circa membranam hepatis, ſi autem vt amurca hoc eſt fex olei fluat pereunt.

DOLORES oculorum poſt meri potionem, & aquæ calidæ balneum, venæ ſectione curato.

44.

HAEC est eius sententia si fiant dolores oculorum, oportet merum bibere, & post aquæ calidæ balneum secare venam, verum hoc facere, si est materia in solo oculo, & primum quidem merum potare, postea vti balneo, ut fiat fusio materię & sic venam secare vt materia consistat, quæ prius cepit effundi.

AQVA inter cutem laborans si a tussi habeaturdesperatus est. 45.

HIC Apho. superius interpretatus est, verum secindum est quicunque Aphorismi inter se similes sunt, & eiusdem sententiæ ab aliis, & non ab Hippocrat. interpositos esse.

VRINÆ stillicidium & mingendi difficultatem. vini potio & venæ sectio soluit. 46.

VRINAE stillicidium appellat inflammationem existentem in vesica, quæ ob copiosam humiditatem, exoluit facultatem ipsius, hanc venæ sectio soluit, quoniam euacuat materiam facientem morbum, verum oportet interiores secare, hoc est eas quæ sunt in interioribus talis, mingendi autem difficultatem ex obstructione proueniente flatuosorum spirituū, & ex lentis humoribus uini potio soluit, v inum enim merum vt calidum, difflat, & resoluit ipsos.

AB angina habito tumor, vel rubor in pectore superueniens bonum, extra enim vertitur morbus. 47.

CAVSA superius, dicta est, nam ad ignobilem partem a nobili translata est materia.

QVIBVS cerebrum ſphacelatum, ideſt corruptum eſt, in tribus diebus pereunt, ſi vero hos euaſerint, ſani fiunt. 48.

SPHACELISMVS hoc loco intelligendus eſt pro corruptione, & putrefactione incipiente, quibus igitur cerebrum corruptum eſt, hoc eſt cepit tendere ad corruptionem, & putrefactionem, in tribus diebus pereunt, quoniam affectus ſit difficilis, & pars ſit nobiliſſima, ſi autem hos tres dies effugerint, ſani fiunt, oſtenditur enim robur facultatis.

STERNVTAMENTVM fit a capite, vel calefacto cerebro vel humectato eo, quod in capite eſt, inani, aer enimintus contentus extra erumpit, ſonat autem, quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus. 49.

STERNVTAMENTVM eſt ſonus aeris expirati violentia factus, fit autem duplici ratione, vt dictum eſt, vel enim trahit ad ſe ipſum ſuperfluitates, & replet cerebrum reliqua deſiderantur.

RESTANT vigintiſex Aphoriſ. quorũ interpraetationem praetermiſit philotheus, vel quoniam faciles ſint, vel quoniam ex ſuperiorum interpretatione facile intelligi poſſint, vel certe quia ſicut dicit Galenus nothi ſint & Hippocrati aſcripti, cum aut ſint ex ſupradictis aphoriſmis conſarcinati, aut illorum partes, vel iidem ipſi mutatis tantum verbis ſuppoſiti.

FINIS.

SI senioribus supra modum purgatis singultus superuenerit non bonum. 50.

Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa solutio febris. 51.52.

Vbicunque hepar circundolent, his febris superueniens soluit dolorem. 53.

Quibus venis sanguinem mittere confert, his vere venam poortet secare. 54.

Quibus inter ventriculum, & septum pituita reposita est, & dolorem affert non habens exitum, neq; ad alterum ventrem, his per venas ad vesicam pituita versa soluitur morbus. 55.

Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit. his venter aqua repletur, & moriuntur. 56.

Halyce idest anxitudo, oscitatio, horror, vinum æquale æquali potum, soluit ægritudinem. 57.

Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt, his suppuratione facta, & eruptione, soluitur dolor. 58.

Quibus cerebrum aliqua ex causa concocussum fuerit, necesse est stati mutos fieri. 59.

Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere cōuenit, fames enim corpora siccat. 60.

Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rursus calefit, aut colorem alium ex alio commutat: longitudo morbi significatur. 61.

Sudor multus, calidus, vel frigidus, semper fluēs humorem abduci, robusto quidem supra, debili vero intra significat. 62.

Siquis cibum febricitanti dederit vt sano robur sic laboranti morbus. 63.

Quæ per vesicam excernuntur inspicere oportet, si talia qualia sanis excernuntur. Quæ igitur minime similia sunt, his hęc morbosiora. Quæ vero sūt similia, hæc minime morbosa. 64.

Et quibus deiectiones, si stare permiseris, & non moueris, veluti strigmenta subsistūt, & si pauca, paucus est morbus & si multa, multus. his confert alui purgatio, quod si aluo non purgata dederis sorbitiones, quanto plures dederis tanto magis nocebis. 65.

Excretiones in febribus non intermittentibus, liuidæ sangui-

neæ, biliosæ & fetidæ, omnes malæ. Cum vero bene excernuntur, bonum est, & per ventrem, & per vesicam: & vbi aliquid secedens steterit non purgatum, malum.

Corpora oportet vbi quis purgare uoluerit, fluida facere, & si supra, sistere aluum, si vero infra, humectare. 66.

Somnus, vigiliæ, vtraq; modum excedentia, morbus. 67

In febribus non intermittentibus, si exteriora frigent, interiora vruntur, & febris habeat, lætale. 68.

In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, si non videat: si non audiat & iam debilis sit. quicquid horum fuerit, mors prope est. 69.

A pituita alba: aqua intercus superuenit. 70.

Ab alui profluuio, difficultas intestinorum. 71.

A difficultate intestinorum leuitas intestinorum superuenit. 72.

A corruptione abscessus ossis. 73.

A sanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio supra. 74.

Qualia fuerint vesicæ, aut alui excrementa: & ex carnibus: & sicubi alibi a natura corpus exierit, si parum paucus est morbus, si multum, multus, si valde multum, lætale est. 75.

ERRATA QVAE INTER IMPRIMENDVM CONTIGERE.

Folio.2.pagina.2.quæ nos liberat ab eo qualitate,lege ab eo quod qualitate,ibidem quod euacuatio autem,dele quod.

Folio.7.pag.2.& quæ calidiores.Lege & quæ frigidiores.

Folio.8.pag.2.pluries cibus.Plures cibos.

Folio.9.pag.2.quonam vergit.Quo natura vergit, item modicum adiuuare,medicum.

Folio.11.pagi.1.quodam iure. Qua.n. in re. item, etiam materiam.Esse materias.

Folio.12.pa.1.vel egroto .Vel ab egroto vel ab aliis.

Folio.14.pagi.1. Vox autem. Nox. pagi.2. omnem naturam. Materiam.

Folio.15.pagi.1. impleri vino, cibo: ibidem, trahens lucrum. Succum, ibidem in aliquo affecto, in aliquo loco affecto.

Folio.21.pag.2.cum calor innatus cum non euentat,cum calor innatus non euentetur.

Folio.29.pag.1.consuetudine contemnitur,consuetudo.

Folio.27. pag.1.bubonibus affligibiles,affligi homines. pag. 2.difflui,difflari, dubitatur dubitant,

Folio.31.pag.2.in eiusmodi constitutione fit autem,eiusmodi consti.resin.in.

Folio.34.pa.1. excrutiant peruores,pueros.

Folio.43.pag.1.cum.n.natura hiemis,hominis.

Folio.57.pa.1.caphoniam,aphoniam

Folio.68.pa.1.efficinet.Efficient.

Folio.20. pa.1.caseus est pus, est pars.

Venetijs apud Cominum de Tridino Montisferrati.

M. D. XLIX.

22 –